

**Privatizacija PKB-a
DRŽAVA PROTIV DRŽAVE**

**Intervju: Hrvoje Klasić
BILO JEDNOM U XX VEKU**

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

VREME

broj
1446

20. septembar 2018.

**INTERVJU: SERGEJ TRIFUNOVIĆ,
OSNIVAČ FONDACIJE “PODRŽI ŽIVOT”**

**ZAŠTO MI MORAMO
DA RADIMO
NJIHOV POSAO**

POLJUBAC
PRIRODE.

USKORO!

 evelina[®]
Surprisingly apple!

LEPA. MLADA.
PRIVLAČNA.
URBANA.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarn

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorićević, Momir Turudić

sekretarijat
Jelena Popović

redakcija
Dejan Anastasijević,
Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević,
Radoslav Čebić, Sonja Ćirić (kultura),
Zora Drčelić, Slobodan Georgijev,
Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević,
Tatjana Jovanović, Radmilo Marković,
Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec,
Vladimir Milovanović, Marija Janković (foto),
Milan Milošević, Teofil Pančić,
Saša Rakezić, Mirko Rudić,
Tamara Skrozza, Zoran Stanojević,
Dragan Todorović, Tanja Topić,
Biljana Vasić, Miloš Vasić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrda (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković,
Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić,
lektori: Katarina Pantić,
Živana Rašković, Olga Babić,
korektori: Nikola Dragomirović,
Ana Čuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica
ISSN 0353-8028,
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno.

Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

04 **Zoom:** Ne gazi me stalno,
od Gazimestana do Kine...

06 **Privatizacija PKB:** Država protiv države

12 **Intervju:** Sergej Trifunović

14 **Lečenje dece u inostranstvu:**
Državno kidnapovanje humanosti

16 **Nuspojave:** Jogurt na vodi

18 **Portret našeg vremena:** Zoran Đorđević

20 **Ubistvo investitora:**
Divlji zapad u gradu kranova

23 **TV manijak:** Istine i laži

24 **Imenovanja u Vojsi Srbije:**

Strepnja i neizvesnost u Ratnoj sali Generalštaba

28 **Intervju:** Hrvoje Klasić, istoričar

32 **Pravosuđe i izmena Ustava:** Oni idu dalje

34 **Izložba ovaca i jagnječeg pečenja:**
Međ ovcama, ovan se rakolji

36 **Prava i zaštita potrošača:**
Roba, usluge, tužbe

KULTURA

38 **Intervju:** Marina Davidova,
kritičarka i rediteljka

40 **Bitef:** Možemo li mi bez nas

42 **Film za decu:**
Globalno marginalizovana kategorija

45 **Knjige za decu:**
Zašto je ovaj svet baaš ovakav

46 **Intervju:** Marta Jovanović, umetnica

SVET

50 **Desetogodišnjica krize 2008:**
Lekcije jednog sloma

54 **Desničarski izgredi i migracija u Nemačkoj:**
Posle Kemnica

MOZAIK

56 **Kultura sećanja: Odlomci iz života Hermana Geringa**

60 **Reagovanje:**
Monopolista može da trpi štetu

61 **Navigator:** Kome pretil eSIM

62 **Vreme uživanja:** Kembridž

Pred novim načelnikom Generalštaba Vojske Srbije, generalom Milanom Mojsilovićem je dilema – da li će biti na funkciji

PIŠE: DAVOR LUKAČ

kao poslušnik do penzije i tako "uprskati" svu dosadašnju karijeru o kojoj se ogroman broj oficira i podoficira izjašnjavalo vrlo pozitivno ili će biti onaj poslednji koji će, kad izlazi, "ugasiti svetlo" u vojsci

"Mi smo već bili u pregovorima sa "Mejerholjd" centrom, ali su oni, po hapšenju Kirila Srebrenikova, smesta obustavljeni. Niko im nije rekao da ne mogu da nas pozovu, samo su odlučili da bi pozvati Marinu bilo veoma opasno"

RAZGOVARALA: SONJA ĆIRIĆ

Bio je jedna od ikona nacističke Nemačke. Sebe je smatrao nevinim i časnim čovekom. Na vrhuncu moći, Hermanu Geringu su u Berlin donosili nikšičko pivo koje je veoma voleo. To nije bio njegov jedini kontakt sa našim prostorima

PIŠE: IVAN IVANJI

Fotografija na naslovnoj strani: Petar Marković / Ras

Ne gazi me stalno: Od Gazimestana do Kine, babi, peračima prozora, prodaji PKB-a i parastosu u Klubu privrednika

Od Vebera smo stigli do Konstantinovića i mogu da zamislim kako on postaje "guru" naprednjačke Srbije i kako aktivisti kroz stranačke prostorije šetaju s knjigom pod miškom

LOŠA NEDELJA:

PRESEDNIK UMORAN, A MI – SMORENI

Kad sam ja bio mali, to se zvalo "zvonko spasić." Taman došao red na vas da odgovarate, a zvoni za kraj časa. Tako je i Aleksandru Vučiću legla ova poseta Kini da bi se fokus javne pažnje prebacio na operaciju "svi ćemo jesti štapićima."

Loša nedelja za Vučića počela je na Kosovu gde u obećanom istorijskom govoru nije rekao ništa, niti je pominjao "razgraničenje" – ma šta to značilo – niti Briselski sporazum, već je ta govorancija nekako ličila, barem meni, na osrednji srednjoškolski pismeni sastav u kome je odustao od ambicije da u ovom mandatu reši pitanje Kosova prolongirajući ga za budućnost – "deset do dvadeset godina" – mada nije isključeno da on tu istorijsku ulogu neće nikom drugom da prepusti. Njemu se, verovatno, a i meni bogami, čini da će mu biti toliki rok trajanja pre nego što ga istorija vrati na "fabričko podešavanje."

Glavna greška je bila u pominjanju Gazimestana i govora Slobodana Miloševića od pre trideset godina – kuda nam odoše životi – mada ga, Vučića, niko nije bio po ušima, osim možda griže savesti, da se bavi arheološkim iskopinama političke prošlosti za koju se dokazalo da je bila reč o "olako obećanoj brzini."

Taj deo govora o velikom lideru koji je vodio pogrešnu politiku bio je dušu dao za istrzanje iz konteksta i povod za loše razumevanje Vučićevih reči, u Srbiji, regionu a i šire, a njegova ograda od te politike bila je kao plot ispleten od vrljika, dakle nikakva. To je bila prilika da se sve drugo baci u zapećak i malo ko je propustio priliku da ne poentira na tih par neubedljivih rečenica.

Onda se mašinerija apologeta zahuktala da nam objasni šta je Vučić hteo da kaže i šta je bio glavni akcenat njegovog obraćanja s mitrovačkog trga naciji i ostatku zainteresovanog sveta. Budućnost, brate!

Vrhunac, po mom mišljenju, je tekst gl. urednika "Informer" D.J. Vučićevića koji je napisao: "Ima pravo predsednik SANU, verovatno najveći srpski živi intelektualac, doktor Vladan Kostić. Budućnost je najskuplja srpska reč. Budućnost, a ne Kosovo". Tako je "Informer" uz Kiju i onu drugu, dobio još jednu zvezdu. Doktor Kostić se nada da je to bilo za jednoratnu upotrebu i da ga više neće pominjati.

OD VEBERA DO KONSTANTINOVIĆA:

PALANAČKA POSLA

Ali, sve to nije bilo dovoljno, pa se i Aleksandar Vučić potrudio da nam u "Blicu" približi suštinu svog govora. Napisao je: "Za Srbe sa Kosova vrlo jasno tražim prava, a ne teritorije, dogovor i kompromis, a ne rat."

Autorski tekst objavljen je nedelju dana posle – najavljivnog kao istorijskog – govora predsednika Republike za Srbe na KiM i kritika na račun njegovog pominjanja Slobodana Miloševića. Vučić se osvrće upravo na ovu posetu i obraćanje, pominjući mitove, "palanku", "plotove", pamflete i "unapred postavljenu istinu". Ali je zato, s druge strane, njegova politika "politika protiv mitova i večnih istina", a najlekovitije za Srbiju bilo bi da Srbi i Albanci postignu dogovor i reše svoje probleme zauvek.

Na njegovu posetu Kosovu Srbija i Balkan su na isti način reagovali – "gledanjem preko plotu", tvrdi Vučić i to objašnjava

Foto: Dragan Kujundžić/ Tanjug

“Filosofijom palanke” Radomira Konstantinovića, navodeći i da na “palanačkom Balkanu i dalje važi zlatno pravilo” – da komšiji crkne krava.

Od Vebera smo stigli do Konstantinovića i mogu da zamislim kako on postaje “guru” naprednjačke Srbije i aktivisti kroz stranačke prostorije šetaju s knjigom pod miškom. Posebno je zanimljiv jedan tviteraš i komentator koji je brdo slovnih znakova načukao u osporavanju “Filosofije palanke”, kao petparačkog štiva “Druge Srbije”, a sad se učutao i čutaće dok Vučić ne opozove najnoviju direktivu.

ŠMEKERSKO IZVINJENJE:

COKA I OSTALE BABE

Posle kosovske avanture počeli su da se ređaju njegovi gafovi. Prvo se umešao u slučaj “baba Coka” – to je o onoj ženi koja je hladnokrvno i gotovo profesionalno ubila investitora – sve pripisujući okolnosti da gospođa ima dosije i zanemarujući, barem u javnom govoru, opšte stanje nacije da nema pravde ako je ne uzmete u svoje ruke i što je bitan razlog popularnosti “baba Coke.” A onda je priznao da je umoran i da je odvalio glupost o broju poginulih perača prozora u Americi. Uputio je izvinjenje koje su njegovi krstili kao “šmekersko”, a za mene je najbolji RTS koji je saopštio da se Vučić izvinio mada nam nisu saopštili povodom čega.

Onda je, povodom PKB-a, postavio hipotetičko pitanje zašto ga, ako je to već jeftino prodato, nisu kupili Mišković, Đilas, Miodrag Kostić... Mislim da mu je najbolji odgovor dala profesorka Danica Popović koja je na televiziji N 1 izjavila da “u

strašno velikoj meri stoji taj zaključak da je prethodna vlast učinila neoprostive bahate poteze. “Tih malverzacija, tog bacanja para, to je stvarno bilo legendarno. Ta burazerska ekonomija – oni su zaista doveli tu burazersku ekonomiju, ova sada vlast je sa njom nastavila i to još gorim tempom”, kazala je profesorka Popović.

Ona je rekla i da, šta god mislili, sadašnja vlast jeste sredi-la fiskalnu konsolidaciju, ali da, što se tiče sistema poslovanja mimo zakona, tu su, kaže, usavršili priču.

Dakle, niko nije lud da investira ako nije dobar s vlastima, ako “nije njihov”, a posebno ako je na tapetu naprednjačke vlasti. Evo, Miškoviću drže tri projekta (ne računajući krajnje benevolentnu ponudu za Sava centar) u fiokama raznih službi i sprečavaju investicije koje višestruko nadmašuju ono što je plaćeno za PKB.

Tradicionalni letnji prijem u Klubu privrednika, održan prošlog četvrtka, pre je ličio na parastos srpskom preduzetniku nego na svečanost. Vesti su se pojavile samo na nekim gotovo opskurnim sajtovima, a tek je poneko, osim protokolarnih vesti da je tu bila i Ana Brnabić, preneo vapaj Zorana Drakulića, aktuelnog predsednika Kluba da bi domaći privrednici trebalo da imaju status kao i strani. Sećam se prijema iz 2012. godine kada su Tomislav Nikolić i Aleksandar Vučić tek osvojili vlast, i izgledalo je, tako su se držali, kao da su osvojili i Klub privrednika. Nisu pogrešili u proceni.

I onda je došla, kao naručena, Kina. Sve će biti zaboravljeno, a čim se predsednik odmori, biće nastavljena politika iz dela naslova ovog teksta: gazi me stalno.

DRŽAVA PROTIV

Daleko od toga da je privatizacija PKB-a bila “za primer” – ima tu mnogo “zašto”, na koje javnost nije dobila odgovore, a sva je prilika i da neće. Najpre, onako na prvu loptu, postavlja se pitanje zbog čega je PKB privatizovan na ovaj način – ucelo – a ne, na primer, tako što bi se isparcelisalo zemljište koje pripada kompaniji, pa prodavalo na parče. Ili, da se zasebno prodaju funkcionalno povezane celine. Međutim, ono što je mnogo problematičnije u privatizaciji PKB-a jeste unošenje državnog zemljišta u imovinu kompanije “ispod žita”

Foto: Tanja Valić/ Tanjug

U petak, 14. septembra Ministarstvo privrede proglasilo je Al Dahru iz Iriga za kupca PKB-a (ponuđena i prihvaćena cena bila je 105,055 miliona evra), a na tu cenu će – neposredno pre uvođenja kupca u posed – biti dodata cena stada u tom trenutku.

Odbornička grupa “Savez za Srbiju” u beogradskoj skupštini zatražila je “hitno poništavanje tendera” jer smatra “da je name-

šten i da će imovina kombinata biti prodana po ceni koja je četiri puta manja od realne”.

U javnosti je moglo da se čuje još mnogo kritika – da je Al Dahra kupila PKB da bi od poljoprivrednog pravila gradsko građevinsko zemljište i potom ga prodavala “na parče” po mnogo većoj ceni od one po kojoj ga je kupila, da je tender problematičan jer je imao samo jednog učesnika, da zemlja ne sme da se prodaje jer je “jedini resurs koji beskonačno traje”, da

nije trebalo da se prodaje imovina, već celo pravno lice, da radnici na taj način neće moći da prenesu nijedno stečeno pravo kod novog poslodavca, odnosno, da prestaje da im važi kolektivni ugovor, dosadašnji minuli rad, regres...

Takođe, kritikovana je činjenica da Al Dahra treba da zadrži 1000 od ukupno 1700 radnika, kao i da je u obavezi da zadrži isto poslovanje kompanije samo tri godine.

Jedan od glavnih zagovornika teze da

DRŽAVE

ZEMLJA OTIŠLA NA DOBOŠ: Prodaja PKB-a

PKB uopšte nije trebalo privatizovati jeste Dragan Đilas, lider Saveza za promene i nekadašnji gradonačelnik Beograda od 2008 do 2013. godine.

“Prodaja prirodnih resursa – rudnih bogatstava, zemljišta i vode je ugrožavanje nacionalnih interesa. Svako ko dobije vlast na izborima, dobio je pravo da tim i ostalim resursima raspolaže, ali ne i da ih otuđi. Kako će bilo koja vlada sutra upravljati Srbijom, razvijati je, kada

ne bude imala mogućnost raspolaganja onim što predstavlja njen najveći potencijal i bogatstvo? Pa, nije još pre mnogo mnogo decenija izmišljen pojam koncepcije da ako nemate dovoljno sredstava za ulaganje, prepustite na određeno vreme drugima korišćenje tih resursa kako bi se ekonomski razvijali, ali u isto vreme i sačuvate u svom vlasništvu ono što pripada državi, tj. njenim građanima”, kaže Đilas za “Vreme”.

On dodaje da – s obzirom da je prodata samo imovina PKB-a – u cenu nije ukalkulisan profit budućeg vlasnika, odnosno potencijal biznisa: “Sama imovina vredi mnogo više nego što je procena 209 miliona evra. Hektar zemljišta u ovom delu Srbije trenutno se plaća 15-20 hiljada evra i ta cena će rasti što se lako vidi kad se pogledaju cene u zemljama EU. Ono što dodatno i sada diže cenu hektara jeste 70km kanala za navodnjavanje, ali i

Foto: Tanja Valić/ Tanjug

mnogo važnija činjenica da je u pitanju zemljište u komadu. Svi koji se bave ovim poslom znaju da je u Srbiji skoro nemoguće naći 100 ha u komadu, a kamoli skoro 20.000 ha na jednom mestu. To cenu zemljišta diže nekoliko puta u odnosu na običan hektar. Na to treba dodati sve ostalo što PKB ima – mehanizaciju, naučne laboratorije, farme, silose za pšenicu, suncokret, soju i kukuruz, fabriku stočne hrane, fabriku za doradu semena, centar za reprodukciju stoke i dobićete cenu mnogostruko veću samo kad je imovina u pitanju. Zar neko zaista misli da su vrednost i potencijal Aerodroma Beograd veći nego PKB-a, a vlast se hvali da je za aerodrom dobila 1,46 milijardi evra i to za koncesiju na 30 godina? Pa, što tu nisu prodali samo zgradu, toranj, pistu i aerodromsko zemljište, nego su cenu odredili na osnovu potencijala biznisa”, pita Đilas.

ŠTA JE PRODATO

Međutim, kakvu je to kompaniju za 105 miliona evra kupila Al Dahra, čija je direktorka Jelena Sandić? Prema finansijskom izveštaju za 2017. godinu, PKB je imao neto gubitak od 18 miliona evra, odnosno ukupno 40 miliona evra u poslednje tri godine (2015–2017). Takođe, 2017. bila je “rekordna” kada je reč o poslovanju PKB-a, s obzirom da je gubitak iz

poslovanja bio čak 12,3 miliona evra (poslovni rashodi bili su za toliko manji od poslovnih prihoda) – najgori rezultat još od 2010. godine.

Ujedno, PKB je u izuzetno nezavidnom stanju i kada je reč o obavezama. Obrtna imovina (30 miliona evra) gotovo je dvostruko manja od kratkoročnih obaveza (57,8 miliona evra), što kompaniju neprestano tera da podiže nove (nepovoljne) kratkoročne kredite za izmirivanje kratkoročnih obaveza. Ili, kako piše u izveštaju o poslovanju kompanije za 2017. godinu:

“Likvidna kratkoročna sredstva pokrivaju svega 5,61 odsto kratkoročnih obaveza, a koeficijent likvidnosti govori da su kratkoročne obaveze skoro 18 puta veće od likvidnih kratkoročnih sredstava, što znači da će preduzeće i u buduće biti pri-

morano da koristi kratkoročne, a samim tim i nepovoljne kredite.”

Ujedno, Vlada je svojim zaključkom preporučila nadležnim državnim organima “da ne izdaju naloge za blokadu računa, odnosno ne sprovode postupak naplate svojih potraživanja, kao i da povuku sredstva obezbeđenja koja dospevaju na naplatu” prema PKB-u.

S obzirom da je na prodaju otišla samo imovina PKB-a (poljoprivredno zemljište, građevinski objekti, zalihe i vlasništvo u zavisnim preduzećima), pretpostavka je da će dugovi – po modelu Železare iz Smedereva – otići građanima na naplatu. Prema podacima iz izveštaja o poslovanju za 2017. neto dugovanje grupe na kraju prošle godine (ukupne obaveze bez kapitala, umanjene za gotovinske ekvivalente i gotovinu) iznosilo je 13,6 milijardi dinara, od-

	Neto dobit (u milionima evra)	Neto dobit bez otpisa obaveza (u milionima evra)	Dobit iz poslovanja (u milionima evra)
2010.	-18.28	-35.73	-22.19
2011.	1.93	-18.35	-5.68
2012.	2.51	-9.25	7.02
2013.	19.15	-10.81	-4.77
2014.	-2.12	-2.66	1.56
2015.	-11.68	-11.68	-3.22
2016.	-10.33	-10.33	-0.10
2017.	-17.96	-17.96	-12.33

На основу члана 43. став 3. Закона о Влади („Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05-исправка, 101/07, 65/08, 16/11, 68/12-УС, 72/12, 7/14-УС и 44/14), а у вези са чланом 19. став 2. Закона о правобранилаштву („Службени гласник РС”, број 55/14), на предлог Министарства привреде,

Влада доноси

ЗАКЉУЧАК

1. Влада је сагласна да Државно правобранилаштво не покреће управне спорове, односно да одустане од тужби за покретање управних спорова против коначних аката Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре којима је одлучено о упису права својине „ПКБ Корпорације” а.д. Београд на непокретностима које су, у складу са споразумом закључним између Републике Србије, Града Београда, Републичке дирекције за имовину Републике Србије и Пољопривредне корпорације Београд, свидентиране као имовина која је у власништву тог привредног друштва.

2. Овај закључак, ради реализације, доставити Државном правобранилаштву, а ради информисања Министарству пољопривреде и заштите животне средине, Министарству грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре и Републичкој дирекцији за имовину Републике Србије.

05 Број: 731-13724/2015
У Београду, 18. децембра 2015. године

В Л А Д А

Закључност преписа оверава
ГЛАВНИ СЕКРЕТАР
Државног правобранилаштва
Београд

ПРЕДСЕДНИК

Александар Вучић, с.р.

CRNO NA BELO – ZAKLJUČAK VLADE O PKB-u:
Izigravanje zakona o poljoprivrednom zemljištu

Foto: Filip Krajinčanić/Tanjug

nosno oko 115 miliona evra.

Ako pogledamo poslovanje kompanije od 2010. naovamo, vidimo konstantan minus u milionima evra. Formalno, PKB je u periodu 2011–2013. ostvarivao neto dobit, ali samo zahvaljujući velikim otpisima obaveza od strane države, koji se vode kao prihodi firme: nominalno, dobit PKB-a u te tri godine bila je 23,6 miliona evra, ali su istovremeno otpisane obaveze u iznosu od 62 miliona evra. Ukupno, ne računajući ovakve knjigovodstvene "prihode" u ove tri godine, u periodu od 2010. do 2017. PKB je imao neto gubitak od 116,8 miliona evra, odnosno prosečan gubitak od 14,6 miliona evra godišnje.

"Sedamnaest hiljada hektara mora da pravi minimum 500 evra neto dobiti po hektaru, a ljudi prave i po 1000 evra. A PKB, hajde da uzmemo da su malo nesposobniji, mora da ima bar 7,5 miliona evra čistog profita godišnje. Pritom, oni imaju i govedarstvo, to je dodatni prihod ako znaš da radiš. A njihovi rezultati su katastrofalni", kaže za "Vreme" Goran Ješić, nekadašnji potpredsednik Vlade Vojvodine i pokrajinski sekretar za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo.

PROCENA VREDNOSTI

Očigledno je iz prethodnih podataka da je poslovanje PKB-a već niz godina neodrživo, uprkos izvesnom poboljšanju u poslovanju u periodu 2011–2013 (neophodno, mada nedovoljno smanjenje broja zaposlenih, povećanje poslovnih prihoda). Međutim, daleko od toga da je privatizacija PKB-a bila "za primer" – ima tu mnogo "zašto", na koje javnost nije dobila odgovore, a sva je prilika i da neće.

Najpre, onako na prvu loptu, postavlja se pitanje zbog čega je PKB privatizovan na ovaj način – ucelo – a ne, na primer, tako što bi se isparcelisalo zemljište koje pripada kompaniji, pa prodavalo na parče. Ili, da se zasebno prodaju funkcionalno povezane celine.

Tako, tokom 2015. raspisan je javni poziv za prodaju kompanije PKB, gde je procenjena vrednost 17.677 hektara zemljišta, građevinskih objekata, opreme i svih zavisnih kompanija 303,9 miliona evra. Početna cena bila je 155 miliona, a uslovi za potencijalnog kupca bili su da je registrovan za obavljanje poljoprivredne proizvodnje (uzgoj muznih krava), te da je u poslednjoj poslovnoj godini ostva-

rio prihod od poljoprivredne delatnosti od najmanje 50 miliona evra. Ta prodaja nije uspeła, a privatizacioni savetnik bila je kompanija Dilojt.

Na ovoj poslednjoj – uspeleo – prodaji, vrednost 16.785 hektara zemljišta – dakle, oko 900 hektara manje nego prilikom prve prodaje – procenjena je na 208,5 miliona evra, odnosno, za 94 miliona evra manje. Nije jasno otkud ovoliki pad cene – ako je samo zbog tih 900 hektara, to bi značilo da je svaki taj hektar vredeo 106.000 evra. Početna cena je bila 104,6 miliona evra, a privatizacioni savetnik ponovo je bio Dilojt, koji se jedini javio na konkurs za savetnika.

Između ova dva kruga privatizacije nije samo smanjena cena preduzeća, nego je i znatno pooštren uslov za potencijalnog kupca: morao je da samostalno ili na konsolidovanom nivou ostvari prihod od najmanje 400 miliona evra u poslednjoj poslovnoj godini. Ovime su praktično iz igre izbačeni domaći privrednici.

Još je u 2013. PKB izdvojio poljoprivredno zemljište koje će prodati kompaniji u kojoj bi Al Dahra imala 80 odsto vlasništva (ostalih 20 bilo bi vlasništvo

Foto: Tanja Valić/ Tanjug

■ **“Sama imovina PKB-a vredi mnogo više nego što je procena 209 miliona evra. Hektar zemljišta u ovom delu Srbije trenutno se plaća 15-20 hiljada evra i ta cena će rasti što se lako vidi kad se pogledaju cene u zemljama EU. Ono što dodatno i sada diže cenu hektara jeste 70 km kanala za navodnjavanje, ali i mnogo važnija činjenica da je u pitanju zemljište u komadu. Svi koji se bave ovim poslom znaju da je u Srbiji skoro nemoguće naći 100 ha u komadu, a kamoli skoro 20.000 ha na jednom mestu”**

– *Dragan Đilas*

Republike Srbije). Ova prodaja zemljišta PKB-a bio je samo deo predugovora u vezi sa projektom investicionog ulaganja u poljoprivredu između Republike Srbije i Ujedinjenih Arapskih Emirata, a po tom predugovoru PKB bi prodao 2.329 hektara u okviru gazdinstva “7. juli” u Surčinu za ukupno 28 miliona evra, odnosno za 12.000 evra po hektaru.

Međutim, od cele ove priče sa Al Dahrom (tada) nije bilo ništa, to zemljište “7. jula” se “vuklo” po finansijskim izveštajima, pa je na kraju 2014. “prestalo opravdano verovanje da će do završetka posla doći”.

Ovak, sada je Al Dahri prodato 16.785 hektara za oko 105 miliona evra, odnosno za nešto iznad 6200 evra po hektaru, ne računajući zgrade i opremu.

Stoga, bilo je prirodno da se Dilojtu, između ostalih, upute sledeća pitanja: U čemu su se razlikovali saveti Dilojta u

ondašnjoj, neuspehoj, i sadašnjoj, uspehoj privatizaciji PKB, te zbog čega Dilojt nije (a prema obavljenoj privatizaciji se može zaključiti da nije) predložio drugačiji privatizacioni model, po kojem bi se zemljište isparcelisalo i prodalo “u delovima”, jer je izvesno da bi država tako dobila znatno veći novac?

Iz službe za marketing i komunikacije Dilojta odgovorili su da nemaju ovlašćenja da daju komentare za svoje projekte.

ZEMLJIŠTE

Ono što je mnogo problematičnije u privatizaciji PKB-a jeste unošenje državnog zemljišta u imovinu kompanije “ispod žita”. Naime, iz finansijskog izveštaja za 2015. godinu saznajemo da je PKB uknjižio državnu zemlju, koju je koristio, kao sopstvenu imovinu, odnosno, konvertovao ga iz prava korišćenja u pravo svojine. Po tom osnovu, vrednost nekret-

nina, postrojenja i opreme PKB-a na kraju 2015. uvećala se za oko 28,5 milijardi dinara, odnosno za 234,1 milion evra po kursu s kraja 2015. godine. Na taj način je “izigran” zakon o poljoprivrednom zemljištu, koji striktno propisuje način na koji se može otuđiti poljoprivredno zemljište u državnoj svojini.

“Vreme” je došlo u posed zanimljivog dokumenta – Zaključka Vlade Srbije od 18. decembra 2015. godine (broj 731-13724/2015) u kome piše da je “Vlada saglasna da Državno pravobranilaštvo ne pokreće upravne sporove, odnosno da odustane od tužbi za pokretanje upravnih sporova protiv konačnih akata Ministarstva građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture kojima je odlučeno o upisu prava svojine ‘PKB Korporacije’ a.d. Beograd na nepokretnostima koje su, u skladu sa Sporazumom zaključenim između Republike Srbije, Grada Beograda, Republičke direkcije za imovinu Republike Srbije i Poljoprivredne korporacije Beograd evidentirane kao imovina koja je u vlasništvu tog privrednog društva.”

Dakle, u prevodu, država kaže Pravobranilaštvo – koje bi trebalo da štiti imovinska prava i interese države – da “ne čačka” mnogo taj upis državnog zemljišta kao imovine kompanije PKB.

Zaključak je donet na predlog Ministarstva privrede (tada je ministar bio Željko Sertić), a potpisao ga je tadašnji predsednik Vlade Aleksandar Vučić. Inače, ovaj zaključak ne može se naći na sajtu Vlade Srbije, odnosno, iz nekog razloga nije javni dokument.

“Vreme” je uputilo pitanja Ministarstvu privrede – zašto je ministarstvo predložilo Vladi da donese ovaj zaključak, zašto je tražilo da Pravobranilaštvo “ne pokreće upravne sporove, odnosno da odustane od tužbi za pokretanje upravnih sporova”, te da li je država oštećena na ovaj način, s obzirom da je kompaniji PKB poklonjeno državno zemljište u vrednosti većoj od 28 milijardi dinara, a da je sada cela imovina kompanije, uključujući to zemljište, prodato za nešto više od 12 milijardi dinara?

Do zaključenja broja odgovori iz ministarstva nisu stigli.

Takođe, “Vreme” je uputilo pitanja i Državnom pravobranilaštvu – da li je i kako Pravobranilaštvo reagovalo na prodaju

kompanije PKB, da li je reagovalo na preknjižavanje, odnosno konverziju zemljišta iz državne svojine u svojinu kompanije PKB tokom 2015. godine i šta je sve preduzelo Pravobranilaštvo da zaštiti imovinska prava i interese države u vezi sa PKB-om?

Iz Pravobranilaštva je rečeno da je zastupnica koja vodi ovaj predmet na putu, da se vraća sledeće nedelje, te da će "Vreme" svakako dobiti odgovore na ova pitanja.

"SISTEMSKA ZLOUPOTREBA POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA"

Prema rečima Gorana Ješića, u slučaju PKB-a postoji "krivično delo u trajanju, koje potiče od vlade Mirka Cvetkovića".

"Državno zemljište, u skladu sa zakonom o poljoprivrednom zemljištu, mora da se stavi na raspolaganje na licitaciju pripadajućim opštinama. To je rađeno jedino tamo gde je PKB imao zemljište na teritoriji AP Vojvodine. Na primer, gde je PKB imao zemljište u opštini Zrenjanin, oni su raspisivali to zemljište koje je državno i davali ga na licitaciju, PKB se žalio, a mi smo kao drugostepeni organ odbijali te žalbe, bez obzira što je Đilas bio gradonačelnik. Sve ostalo državno zemljište su sve vreme držali uzurpirano, bez naknade. Cena zakupa tog zemljišta, u zavisnosti od lokacije, nije manja od 300 evra po hektaru. Od toga 30 odsto pripada Republici Srbiji, 30 odsto AP Vojvodini i 40 odsto lokalnoj samoupravi. Tu je direktno oštećen budžet Srbije, budžet lokalnih samouprava i budžet AP Vojvodine, za zemljište koje je u AP Vojvodini", objašnjava Ješić šta se zbivalo pre 2012. godine.

"Nije prvi put da SNS radi zloupotrebu sa poljoprivrednim zemljištem, ovo je treći sistemski put. Prvi je bio Al Ravafe. Potom, tu je onaj čuveni zakon pravljnjen za Tenisa, sada je tu i PKB. Kako obavezati Al Dahru da se bavi delatnošću u onom obimu koji želi prodavac? Oni će da se bave poljoprivredom u nekom obimu, a ostalo će da pretvore u gradsko građevinsko zemljište i da uzmu pare. To je lako uraditi, odlukom Skupštine Beograda promeni se planska dokumentacija i promeni se zemljište – potrebne su dve sednice za to. I to nije sporno, ali Beograd je morao da zaštiti svoje interese. To je

Foto: M. Milenković

■ **"Kako obavezati Al Dahru da se bavi delatnošću u onom obimu koji želi prodavac? Oni će da se bave poljoprivredom u nekom obimu, a ostalo će da pretvore u gradsko građevinsko zemljište i da uzmu pare. To je lako uraditi, odlukom Skupštine Beograda promeni se planska dokumentacija i promeni se zemljište – potrebne su dve sednice za to. I to nije sporno, ali Beograd je morao da zaštiti svoje interese. To je strateška stvar, da imaš to gradsko građevinsko zemljište"**

– Goran Ješić

strateška stvar, da imaš to gradsko građevinsko zemljište. Trebalo je Beograd da se pojavi i kaže – mi ćemo od države da otkupimo tamo gde planiramo da se razvijamo u narednih 30 godina. Zašto bi Beograd sve to napuštao za "tapsiju ribe"? Država i Beograd se nisu zaštitili ni po jednom osnovu. Korist će da izvuče taj koji će da menja plan Beograda, a Al Dahra će tih 100 miliona da vrati za dve godine. To državno zemljište, koje su sada morali da izuzmu, morali su da stave na licitaciju, u kojoj je i PKB mogao da učestvuje. A onda je Vučićeva vlada to državno zemljište prebacila da bude deo kapitala preduzeća. Ni po jednom zakonu to ne može da se uradi. Postoje dve odluke vlade Mirka Cvetkovića, gde oni faktički suspenduju zakon i fundamentalno oštećuju budžet zbog nepostojanja licitacije tog državnog zemljišta i oštećuju male farmere koji bi to licitirali. A onda je SNS

vlada debelo prekršila zakon i upisala to državno zemljište u osnovni kapital firme", kaže Ješić.

Nekadašnji pokrajinski sekretar za poljoprivredu ističe da je PKB pravljnjen da funkcioniše u drugačijem obliku ekonomije.

"Priča da PKB hrani Beograd je važila do 1987-88. Svaki grad je imao svoju mlekaru, u Sremu nije moglo da se kupi mleko PKB-a ili iz Novog Sada, jer je postojala mitrovačka mlekarica koja je snabdevala Srem mlekom, jogurtom i pavlakom. Bio je potpuno drugačiji oblik ekonomije. I kako je promenjen ekonomski oblik, to više nije moglo da funkcioniše. Danas, na zapadnoj hemisferi, hrana prosečno putuje 2200 kilometara do stola potrošača, a prosečan prinos PKB-a je u svakoj kulturi koju radi dramatično niži od bilo kog ozbiljnog seljaka u Indiji", zaključuje Ješić. ¶

RADMILO MARKOVIĆ

ZAŠTO MI MOR RADIMO NJIHO

Foto: Petar Marković

“Ja bih najviše voleo da mi, ‘Podrži život’, ne moramo da postojimo.

Najviše bih voleo da je taj državni fond dovoljan za sve, ali očigledno nije čim postojimo i mi i Šapićeva fondacija. A i to je malo...”

Sa Sergejom Trifunovićem razgovaramo istog dana kad je ministar zdravlja Zlatibor Lončar nešto ranije na televiziji N1 izjavio: “Čuvajte se SMS akcija, svašta će tu da ispliva.” Ova izjava pobudila je sumnje da će sada razne inspekcije navaliti na fondacije koje prikupljaju sredstva za bolesnu decu. Trifunović, međutim, kaže da mu ne pada na pamet da komentariše Zlatibora Lončara: “Interesantno je, što

reče neko na Tviteru, da je to osoba čiji je nadimak ‘Doktor Smrt’ i koji je radio za Zemunski klan, jednu od najvećih kriminalnih grupa u ovoj zemlji ikada. Nema ništa više od toga da kažem o Zlatiboru Lončaru”, kaže on na početku razgovora za “Vreme”.

“VREME”: Posle ove njegove izjave, da li bi vas iznenadilo kad bi vam upala neka inspekcija i počela da vam prevrće svaki papir?

SERGEJ TRIFUNOVIĆ: Ja molim boga da nam uđe inspekcija. Jedino što mogu da nađu je da su nam dve slike na zidu okačene ukrivo, to pričam svaki put kad tamo uđem u kancelariju. Ali ja stvarno molim boga da uđe inspekcija. Pri tome, oni nisu glupi. Oni vrlo dobro znaju šta smo i ko smo. Da znaju da postoji neka nepravilnost, do sad bi nam već nekoga poslali. Ali nama nikada nijedna inspekcija nije ušla u fondaciju. I evo, pozivam

AMO DA V POSAO

bilo koju da dođe iako ne verujem da će to da se desi. Mi radimo njihov posao, ono što bi oni trebalo da rade. Nemaju šta da nađu. Imamo takvog pravnika da, kad bi mu neko stavio pištolj na glavu i naredio da potpiše nešto sumnjivo, njegove poslednje reči bi bile: "Ali ovo nije po zakonu."

Ovo nije prvi put da se krene krizni PR države svaki put kad neko uspe da skupi pare za neko bolesno dete.

Meni je žao što smo bili brži od države, žao mi je što država nije sposobna. Da je država sposobna, ja ne bih imao ovu fondaciju, nego bih se bavio samo glumom. Dva i dva su četiri i sad će Lončar da nam dokaže da je šest. I to me uči ministar zdravlja koji ima sliku sa Dušanom Spasojevićem i koji vodi nekakav fond iako već postoji RFZO, i taj Fond za lečenje u inostranstvu ima u startu četiri miliona evra. Ne znam šta je s tim parama uradio, mi smo petoro dece do sad poslali na lečenje, a on ih je odbio.

Koliko često vam se javljaju roditelji dece koju je taj fond odbio?

Javljaju se po četvoro-petoro odbijenih. Čak se u jednom trenutku desilo da se pojavio slučaj dečaka koji je odbijen, mi smo ga prihvatili. Održali smo konferenciju za štampu na kojoj je dečak rekao da ga je fond odbio, ali ga je prihvatila Fondacija "Podrži život". Lončar je odmah reagovao i javio se telefonom, pošto njima ne treba loš marketing, nego samo ovakav, dobar i odmah ponudio isto ovako teatralno i novac i helikopter. Onda se uopšte više nije bavio tim detetom, tako da... Manite me tih njihovih priča.

Lončar tvrdi da roditelji nisu podneli zahtev Fondu za lečenje u inostranstvu. Koliko je verovatno da neko na internetu ne ume da pronađe Fond za lečenje u inostranstvu, a ume da pronađe referentnu kliniku koja je najbolja za njegovo dete?

■ **"Za nekoga ko živi u nekom selu i ima samo RTS i Pink, informacija glasi da je Vučić spasao neko dete, da sam ja drogoš i ološ"**

Pa eto, očigledno da taj fond nije transparentan i da nije poradio na svom imidžu, da bi ljudi prvo došli kod njih. Očigledno je do fonda, nije do nas, nama se svi obraćaju, što znači da za nas znaju, a za njih ne. Ovo sad im je odličan PR, 250.000 evra, ali to može da se reši sistemski, mnogo bolje. Ja bih najviše voleo da mi, "Podrži život", ne moramo da postojimo. Najviše bih voleo da je taj državni fond dovoljan za sve, ali očigledno nije čim postojimo i mi i Šapićeva fondacija. A i to je malo... Mi ne određujemo roditeljima ništa, oni sami odaberu kliniku, čak im ništa ni ne sugerišemo. Čim nađu kliniku, sakupljamo novac i uplaćujemo bolnici.

Da li je vama Vučić praktično preotelo humanitarnu akciju?

Nije ništa novo da se u ovoj zemlji neko kiti tuđim perjem. Za nekoga ko živi u nekom selu i ima samo RTS i Pink, informacija glasi da je Vučić spasao neko dete, da sam ja drogoš i ološ. Vučiću ti glasači trebaju i to je vrlo jednostavno. Ništa ova vlast sada nije uradila što bi me posebno iznenadilo. Ne znam da li su u stanju, kad bi se potrudili i seli da urade nešto super ni da li bi me to iznenadilo.

Pa, da li vas je onda iznenadilo kad ste dan nakon što je vaša fondacija skupila pare za jedno dete, označeni kao "ološ" i "narkoman"?

Šta vam je, pa ja sam to čekao. Dobio sam tu naslovnu stranu dan pre nego što je izašla i odmah je okačio na Instagram i pokvario im veselje. Tako da je ta naslovna strana izašla na mom Instagramu pre nego što su njima izašle novine.

Vučić kaže da će država dati 250.000 evra za Dušana. I sad je Dušan udarna vest, a pre toga ga nije bilo u medijima.

Nije Dušan najbitniji, ima toliko druge dece, jednako bitne, koja nisu dospela u žižu. Ja ne pravim razliku ni između jednog deteta. To je razlog zašto nikad nisam želeo da upoznam nijedno dete za koje smo sakupili novac i koje je izlečeno. Ne želim emotivno da se posebno vežem za neko od njih, jer su ona jednaka i jednako im je potrebna pomoć. I to je nešto o čemu je teško pričati.

Šta može da se uradi za ovih 250.000 evra od Vlade Srbije?

Ne znam, legle su pare u ponedeljak, sad treba lekarska komisija da odredi šta je hitno, šta nije, koje su sume potrebne. Lepo im je to rešenje, ali šta ćemo za mesec dana? Pri tome, mi ćemo se snaći, ovo društvo ima ozbiljnu empatiju i ozbiljnu svest o tome. Ja sam ovde samo generator akcije, nisam ja skupio pare, nego ljudi, građani. I oni će sutra opet da skupe pare, nije to problem. Pitanje je da li je to zapravo njihov posao ili posao države u kojoj svake godine nestane 30.000 ljudi, što zbog bežanja napolje, što zbog bele kuge. Dakle, posao države je da sistemski rešava stvari. Pa sad vi meni objasnite zašto one ovce u parlamentu čekaju da Maja Gojković, kao da im je čobanica, pritisne zvonce kako bi oni glasali protiv zakona koje predlaže opozicija, čak i kad je u pitanju Aleksin zakon ili Zojin zakon. Najhumaniji mogući zakoni koji mogu da postoje. Niko od tih poslanika nema svesti, oni samo čekaju zvonce. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Državno kidnapovanje humanosti

U Vladi Srbije sede ljudi koji donose odluke i utiču na živote, a da nemaju pojma ne samo kakvi su zakoni ove zemlje, nego ni o kojim je zakonima reč. To ih, međutim, ne sprečava da sa ozbiljnim viškom samopouzdanja i manjkom strpljenja reaguju na svaku, pa i najmanju kritiku. To im ne smeta da odlučuju koje će dete biti poslato na lečenje, a koje ne. Da odlučuju ko će da živi, a ko da se snađe. A ako ne preživi, da kažu: dešava se

Prošle nedelje, o četvorogodišnjem Dušanu Teodoroviću brujale su društvene mreže. Fondacija "Podrži život" glumca Sergeja Trifunovića razglasila je na sva zvona da se ovom dečaku vratio neuroblastom i da ima vrlo malo vremena za prikupljanje 200.000 evra potrebnih za lečenje u Španiji. Dečak iz Kušiljeva, kod Svilajнца, već je prošao kroz muke pre dve godine kada mu je dijagnostikovao neuroblastom na nadbubrežnoj žlezdi. Dušan se nakon hemoterapije privremeno oporavio da bi se njegov stanje pre nekoliko meseci ponovo pogoršalo.

Vremena za prikupljanje celog iznosa ostalo je jako malo. Tviter je bukvalno goreo od apela da se šalju SMS poruke na broj 5757. U nekoliko navrata u subotu, 15. septembra mnogi su se žalili da im poruke naprosto ne prolaze jer je velika navela na ovaj broj telefona. Prethodnih dana, u akciju su se uključili različiti pojedinci i grupe: na jednom splavu održana je licitacija dresova "Partizana" na kojoj su se nadmetali fudbalski asovi ovog kluba i skupili 600.000 dinara. Za sve vreme trajanja akcije u masovnim medijima o ovom dečaku nije bilo ni reči. O akciji prikupljanja novca izvestio je tek po koji portal. Konačno, u subotu Sergej Trifunović objavljuje odličnu vest: zahvaljujući anonimnom donatoru koji je uplatio nedostajućih 70.000 evra, sakupljena je cela suma potrebna za Dušanova odlazak na kliniku "Sant Joan de Deu" u Barseloni. Iz Fondacije "Podrži život" saopštili su da su putem donacija prikupili 119.391 evro, dok je anonimni donator uplatio ostatak novca, odnosno 71.921 evro direktno na račun klinike. U ovu sumu nije ušao no-

vac od SMS poruka i devizne i dinarske sume koje su građani uplaćivali dan ranije i tog dana na račun fondacije.

VELIKI OBRT

Dečak koji za konvencionalne medicine je praktično nije postojao, odjednom je postao udarna vest, a Sergej Trifunović, iako je njegova fondacija prikupila novac, našao se na naslovnim stranama tabloida kao "ološ", "užas" i, generalno, neprijatelj naroda. Kako se ovo izvrnulo i šta se, pobogu, dogodilo?

Kao što je javnosti već poznato, u petak, 14. septembra, poginula su dva radnika na gradilištu "Beograda na vodi". Očekivano, javnosti se obratio predsednik Srbije Aleksandar Vučić i napravio gaf, rekavši kako se ovakve stvari događaju i da u Americi na svakih deset sekundi pogine po jedan perač prozora. Ispostavilo se da je informacija netačna i preuzeta sa satiričnog sajta *Onion*. Sutradan, pravdajući se kako je bio umoran, pa je, eto, izvalio nešto glupo, Vučić je iskoristio priliku da kaže kako će Vlada Srbije donirati 250.000 evra za lečenje Dušana Teodorovića. A naročito naglasimo: ovo je izgovorio dva sata nakon što je objavljeno da je novac već prikupljen. I tako naprasno, "mali Dušan", "Duki", "Dule", stiže i u Drugi dnevnik RTS-a i na naslovne strane, kao dečak kome je predsednik Vučić obećao pomoć. Sergej Trifunović reaguje i poziva Vladu Srbije da taj novac ipak uplati na račun Fondacije "Podrži život", jer ima još dece kojoj treba lečenje. On je pozdravio odluku Vlade Srbije da opredeli novac za lečenje još petoro dece za koje se sredstva skupljaju preko Fondacije "Podrži život", ali je upitao šta će biti

posle toga: "To je jednokratna pomoć. Šta ćemo sledećeg meseca, kada se pojavi novih sedmero obolelih mališana? Ko će za njih obezbediti sredstva? Neka nadležni donesu sistemsko rešenje kako bi svi mogli da se leče. Sve dok se ne donese sistemsko rešenje kojim će se pomoći svakom bolesnom detetu u Srbiji, davanje jednokratne pomoći države humanitarnim organizacijama nije ništa drugo nego sakupljanje jeftinih političkih poena onih koji tu državu predstavljaju."

I tako, Sergej Trifunović postaje "ološ koji pljuje Vučića jer je pomogao bolesnoj deci", kako je objavio "Srpski Telegraf", dok mu "Informer" poručuje da "promeni dilera".

Da sistem ne valja iako je "država pomogla malom Dušanu", jasno je iz činjenice da očajni roditelji pišu i traže pomoć od predsednika Srbije lično. To pokazuje dopis iz predsedništva koji je potpisao generalni sekretar predsednika Nikola Selaković. On odgovara Jeleni Živanović, majci bolesnog deteta, povodom dopisa u kom je tražila pomoć za lečenje ćerke i kaže da to ne spada u nadležnosti predsednika republike, ali da je njen zahtev prosleđen Ministarstvu zdravlja. Dakle, ovo dete nije bilo u nadležnosti predsednika Vučića, ali zato, kad poginu dva čoveka na najvećem državnom projektu, a predsednik se tim povodom izlupeta, drugo dete naprasno potpada pod njegovu nadležnost iako mu u tom trenutku državni novac praktično više nije ni potreban.

PRAVIMO SE LUDI

Da sve bude još bezobraznije, u utorak, 18. septembra, ministar zdravlja Zlatibor

Lončar pojavljuje se u jutarnjem programu televizije N1 i svoje gostovanje započinje molbom da se ime Dušana Todorovića ne pominje u javnosti jer je dečak u Barseloni na lečenju i "treba mu mir". Hajde da se pravimo ljudi i okrenemo glavu od činjenice da su upravo predsednik Vučić i njegova pratnja ime tog deteta dovukli u kontekst u kom nikada nije trebalo da se nađe. Hajde da ćutimo o tome kako je dva sata nakon što je novac za njegovo lečenje prikupljen, Vučić izjavio da će mu pomoći; da mu je motiv da to kaže bio da skrene pažnju sa izjave o peraćima prozora, a da je i te perace pomenuo kako bi pomerio fokus sa dvojice poginulih radnika. I kad već ministar zdravlja može da bude bezočno ciničan pa da moli da se dete ne pominje jer mu treba mir u Barseloni, što mi ne bismo bili cinični pa pitali da li neko stvarno misli da Dušan Todorović tamo gleda N1 ili RTS ili, može biti, četvorogodišnjak čita novine i tabloidne sajtove?

Na svako pitanje voditeljke Minje Miletić pokušao je da odgovori sa: "Pa, vi ste lekar, vi to znate", na šta ga je ona samo gledala čekajući odgovore. Minja Miletić po obrazovanju jeste lekar, ali je po profesiji voditeljka koja postavlja pitanja u interesu javnosti. A u javnosti većina ljudi nisu lekari, ali takođe imaju pravo da znaju. Koliko god da su i Minja Miletić i drugo dvoje gostiju (Ivana Badnjarević, predsednica Nacionalne organizacije za retke bolesti Srbije i Saša Stefanović, direktor Mreže organizacija za decu Srbije) insistirali da dobiju konkretne odgovore na vrlo konkretna pitanja, Lončar je vozio svoju priču o 127 "mališana" koji su o trošku budžetskog fonda za lečenje oboljenja, stanja ili povreda koje se ne mogu lečiti u Republici Srbiji, od 2014. naovamo otišli na lečenje u inostranstvo. Zapravo, sve što je Lončar o tome govorio bila je napamet naučena informacija koja se dan ranije, u ponedeljak, 17. septembra našla na sajtu ovog fonda. Na prvi pogled, ta se vest na sajtu fonda našla ničim izazvana. Prethodi joj informacija iz juna, o izveštaju o radu za prošlu godinu, a pre toga, u ovom odeljku poslednji

put je nešto objavljeno u februaru. Prema tome, naprasna informacija o tome koliko je dece poslato na lečenje u inostranstvo od 2014. do danas nije ništa drugo nego krizni PR, jer činjenica da se deca leče SMS porukama definitivno baca loše svetlo na državu.

NAJVAŽNIJE JE DA JE POMOĆ STIGLA: Dušan Teodorović

NE KVARITE NAM PRIVID, INAČE...

Na samom kraju gostovanja, Lončar je "zakucao" rečima: "Čuvajte se SMS akcija. Svašta će tu da ispliva." Ovo je zvučalo gotovo kao pretnja, i ruku na srce, Tviter zajednica je uglavnom ovu rečenicu tako i shvatila: kao pretnju Sergeju Trifunoviću i Fondaciji "Podrži život" i Aleksandru Šapiću i Fondaciji "Budi human". U zemlji u kojoj Sergej Trifunović dan nakon što je njegova fondacija uspešla da skupi 200.000 evra za lečenje jednog deteta može da bude označen kao "ološ" na naslovnim stranama, nije daleko od pameti ni slanje inspekcija koje bi do iznemoglosti češljale rad ovih fondacija samo zato što svojim radom narušavaju privid da je u Srbiji sve kako treba i više od toga.

Lončar je dopustio sebi da kaže kako roditelji ne podnose zahteve fondu jer ne znaju da on postoji. Kako da ne. Ti ljudi uspevaju sami da nađu najreferentnije i

najbolje klinike u kojima bi njihova deca mogla da se izleče, a po ministrovim rečima, ne umeju da nađu na internetu državni fond koji bi lečenje platio. Prošle godine u javnosti i parlamentu nadigla se galama oko odlaska na lečenje male Sofije Nikolić u Francusku. Marjan Ristićević je Sofijinog oca Dejana, inače poslanika Demokratske stranke, optužio da je bolest deteta zloupotrebio za prikupljanje političkih penjača jer nije bilo potrebe da se novac skuplja porukama, zato što je fond odobrio sredstva. Prava istina je, međutim, da fond jeste odobrio novac, ali je komisija odredila kliniku koja Sofijin problem uopšte – ne leči.

Ali da vidimo ko ovde zapravo ne zna ono što bi morao da zna. Tokom gostovanja na N1 potegnuto je i pitanje novog Zakona o finansijskoj podršci porodica sa decom koji, između ostalog, reguliše i iznose za zaposlene roditelje koji otvaraju bolovanja zbog brige o bolesnom detetu. Lončar je rekao da je zakon u fazi nacрта i da se nada da će taj deo biti bolje regulisan. Međutim, zakon ne da nije više u fazi nacрта, nego je i usvojen, a na sve to je još i stupio na snagu 1. jula, pre gotovo dva meseca. Posle se pravdao da ne zna jer to nije njegov, već resor ministra Zorana Đorđevića. Zakon o finansijskoj podršci porodica sa decom nije u resoru nijednog roditelja bolesnog deteta, nijedne porodice, nijednog para koji ima više od dvoje dece... Pa opet, svi oni znaju da je zakon stupio na snagu 1. jula i nestrpljivo vire u poštansko sanduče, čekajući rešenje u kom stoji iznos od kog će preživeti. Ako iznosa uopšte bude.

U Vladi Srbije sede ljudi koji donose odluke i utiču na živote, a da nemaju pojma ne samo kakvi su zakoni ove zemlje, nego ni o kojim je zakonima reč. To ih, međutim, ne sprečava da sa ozbiljnim viškom samopouzdanja i manjkom strpljenja reaguju na svaku, pa i najmanju kritiku. To im ne smeta da odlučuju koje će dete biti poslato na lečenje, a koje ne. Da odlučuju ko će da živi, a ko da se snađe. A ako ne preživi, da kažu: dešava se.

J. GLIGORIJEVIĆ

Jogurt na vodi

Šta nam dve "provale" koje su izrekli predsednik Srbije i predsednica Hrvatske govore o naravi njihove vlasti, ali i o temeljima na kojima ona počiva

Da li je postojala tačka u prošlosti ljudske rase kad se podrazumevalo da su državnici ozbiljne i odgovorne osobe koje znaju šta pričaju, ili je to samo fantazija iz žanra mitova o "zlatnom dobu"? Pre će biti da je ovo potonje, no, kako god bilo, ko se u današnjem *trampizovanom* svetu još uopšte usuđuje da zamišlja da ljudi koji vode države nužno znaju šta rade, ili barem šta govore? I da će ih od pravljenja gluposti odvrćati koristan "višak" odgovornosti i pameti, a od govorenja gluposti isto takav suficit svesti o njihovoj naročitoj odgovornosti za ekologiju javne reči? Naposljetku, ako najveću svetsku silu i predvodnicu demokratskog sveta vodi tip za kojeg i najbliži saradnici upotrebljavaju izraze poput "jebeni moron", čemu tek da se nadamo mi iz olupanih i sjebanih postjugoslovenskih krhotina, iz infantilnih paradržava koje i nisu dorasle za bolje nego da im stoluju paradržavnici impresivno bezveznjačkih biografija, neretko otelotvoritelji onog najgoreg što se da probrati u ovom delu sveta?

Na ove uvodne lamentacije naterale su me dve izjave koje su ovih dana poharale medijski prostor tzv. regiona, a i šire, a čiji su autori predsednik Srbije i predsednica Hrvatske. Konteksti su različiti, kao i povodi, dometi i posledice, uostalom, kao i motivi zarad kojih su prezidencijalne budalaštine uopšte izrečene, ali ih svejedno vredi razmotriti zajedno; nadam se da će do kraja ovog teksta postati razvidno kako i zašto.

Kolinda Grabar Kitarović, žena koja – za sada prilično nezaustavljivo – grabi ka drugom mandatu na ustavno i faktički beznačajnom i nemoćnom, ali svakako ugodnom, lukrativnom i slatkim položaju predsednice države, u intervjuu austrijskom "Kleine Zeitungu" naizjavljivala se zvizdarija zbog kojih je ovih dana bar polovina Hrvatske glasno ismeva, a druga polovina – ona njoj naklonjenija – ćutke škrguće zubima, pošto ne zna kako bi uglednu Kolindu odbranila od nje same. Naime, KGK je, objašnjavajući kanda vlastiti konzervativni – što u istočnoevropskom kontekstu nužno znači i izrazito antikomunistički – svetonazor, rekla da je jedva čekala da se ratosilja em komunizma em jugo-federacije zato što se u socijalističkoj Jugoslaviji "nije smelo reći da si Hrvat, nego da si iz Hrvatske", te da se u radnjama nije moglo birati između različitih vrsta jogurta, a još si morao vlastima i da najavljuješ koliko će ti hleba trebati sledeće nedelje... Ovo prvo nije bilo tačno baš nikada, ovo drugo i treće je možda važno, šta znam, 1947. – ali tada je skoro cela posleratna Evropa živela "na tačkice" – a Kolinda je rođena 1968. i odrasla je u okolini Rijeke, u jednom od najprosperitetnijih krajeva SFRJ, i na stotinak kilometara od Trsta. Naravno da

su "svi" skočili da, pozivajući se na sopstvena sećanja, ali i na materijalne dokaze i preživelu dokumentaciju, pokažu koliko su sve te izjave/izvale suštinski posvađane s istinom i, da se ne lažemo, otvoreno idiotske. Nema potrebe da se autor ove kolumne pridružuje tom horu, jer je taj posao već sasvim kvalitetno obavljen. Ovde me više zanima nešto drugo: odakle izvire taj i takav "diskurs" KGK, i šta mu je svrha?

Radi se o udovoljavanju određenom ideološkom fantazmu: Kolida je rekla ono za šta, s dobrim razlozima, veruje da oni koji su joj naklonjeni (plus oni koji bi to mogli da postanu) *žele da čuju*; korelacija s takvom banalnošću kao što je istina tu je važna tačno onoliko koliko je i Trampovim glasačima važno što ovaj gotovo nikada ne kaže ništa što je istinito i tačno: pola slaže iz interesa, drugu polovinu izlupeta iz monumentalnog neznanja. Tako je i hrvatska predsednica za štajerske klajnbirgere, ali još više za domaću publiku, stvorila svet *paralelnih činjenica*, i to retroaktivno, u prošlosti: svet u kojem ona i oni nikada nisu živeli, ali ih ništa ne sprečava da sebe i druge ubede da jesu. Pri tome, gigantska neistina koju izgovara nije globalno prepoznatljiva i dobro je ušuškana u površne, ali ne i sasvim neutemeljene predstave tzv. obične publike: naime, "komunizam" kakav opisuje KGK nije po sebi izmišljen, on je i te kako postojao na mnogim tačkama sveta, ali ne i u Jugoslaviji, a pogotovo ne u vreme kojeg bi se mogli pouzdano sećati čak i Kolindini roditelji, kamoli ona sama. Ali, čemu uopšte takav obračun – garniran grotesko glupim i plitkim izmišljotinama – s komunizmom koji je ionako mrtav, i s Jugoslavijom koja je barem podjednako neživa? Tu imamo posla s izmišljanjem prošlosti zarad osiguranja budućnosti. Radi se, naime, o vlastitom ideološkom samolegitimisanju: nacionalno-ideološka pravovernost mora se uvek iznova dokazivati, jer je u srži tvrdokorno desnog svetonazora večiti oprez pred nikada dovoljno mrtvim "sotonističkim" avetima nestalih država i propalih ideologija. Uostalom, u dubini srca, oni u taj nestanak i ne veruju, nego – kao u kakvoj mahnitostoj samoparodiji osnovnih hrišćanskih dogmi, veruju samo u transformaciju... Jer, znate kako, uvek te "zle sile" mogu da se povampire u drugom obliku, recimo: kažem Jugoslavija a pišem Evropa, ili kažem komunizam a pišem bezbožnički, materijalistički liberalizam trulog Zapada; Kolindin veoma dragi kolega Orban Viktor bi pridodao: kažem Staljin – mislim Soroš...

Hrvatska predsednica nema izvršnu, "faktičku" vlast u svojoj državi, niti bi se reklo da tako čemu teži. Mnogo joj je udobnije da sa svog protokolarnog mesta vileni po svetu o

državnom trošku i izigrava svenarodnu majku i sestru; za to joj je potreban kičerozni, licitarski ideološki legitimitet, i zato ništa ne smeta ako je ovaj zasnovan i na sasvim somnabulnim konstrukcijama: i takav "radi posao". Zašto? Ne zato što svaki njen glasač stariji od četrdeset i kusur ne bi dobro znao da je mogao da bira između različitih jogurata, nego zato što ta banalna istina utemeljena u individualnom pamćenju nije "patriotska", pa je zato opravdano pribеći naknadnom konstruisanju onoga čега – za razliku od jogurta – nikada nije bilo: zrele titovske Jugoslavije kao zemlje dopola sovjetskog lаgera, otpola Trećег sveta. Jer, to čега nije bilo jedino legitimise ovo što danas jeste; ako "priznamo" da toga nije bilo (a raznoga jogurta pak da jeste), onda se neizbežno postavlja pitanje da li je vredelo Ono zameniti Ovим? Zar samo zbog pregrupisanja šarenih jogurnih trupa na policama?

Predsednika Srbije Aleksandra Vučića more brige strukturno sasvim različite od Kolindinih; svoje je ideološke demone odavno izliveo – naravno, po našim leđima – i do bilo kakve ideologije i do bilo kojeg "izma" odavno ne drži, niti čak

Foto: freestock.com

pokušava da nas uveri da drži, naprotiv. Jedino do čега uistinu drži zove se vlast. Hajde dobro, i sve što uz nju ide. Samo što njegova vlast nije protokolarna kao Kolindina (iako bi po Ustavu trebalo da bude) nego i te kako delatna, opipljiva, stvarna; teško je zamisliti išta stvarnije od Vučićeve vlasti u Srbiji i nad Srbijom. Ni legitimitet koji traži od birača – i dobija ga; druga je stvar kako, otkud, zašto – nije konsekvantno ideološki zasnovan, naprotiv, difuzan je, eklektički, svaštarski kao onaj njegov famozni govor u Kosovskoj Mitrovici, iz kojeg svako može da uzme što mu zatreba, pa da ga srećan nosi kući. Ako Kolinda ima potrebu da periodično dokazuje tj. podseća da je "dobra Hrvatica", Vučić nema potrebu da dokazuje da je dobar-bilo-šta, osim da je, hm, kako bih rekao... *dobar Vučić*. Njegova je vlast nad Srbijom *lična* ne samo utoliko što je ni sa kim uistinu ne deli (i to jedva i da krije), nego pre svega otuda što je stečena na lično poverenje: Ja vam kažem da sam Ja najbolji za Srbiju, da Ja najviše i najbolje radim, a svi drugi su lenjivci, mrzitelji i neprijatelji. Njegova vlast je, dakle, u osnovi lični projekat, što dakako ne znači da u tom projektu ne učestvuje ceo jedan glomazni (para)državni aparat,

koji je u međuvremenu izjeo i svario gotovo sve institucije koje su od Srbije činile (kakvu-takvu) državu. E sad, ako bismo pokušali da lociramo epicentar te i takve vlasti, bilo bi metodološki promašeno i uopšte uzaludno locirati ga negde na ideološkoj skali, u stilu: "levica, desnica, centralno". Umesto toga, on se da locirati sasvim bukvalno, u prostoru: to je tzv. Beograd na vodi. Otuda je svaka senka koja padne na BNV, svako zrnce prašine koje na njega legne, nešto zbog čега se pale crvene lampice u epicentru Aparatusa, i zbog čега se i Pantokrator lično promptno angažuje, ne bi li odagnao i najudaljeniju moguću opasnost po BNV. Pogibija dvojice radnika na gradilištu unutar BNV do sada je verovatno najdeblja senka koja je na njega pala – ne zato što bi "objektivno" bilo tako (ima tu mnoooooogo većih skandala, na stranu što je sam BNV po sebi urbanistički, pravni i civilizacijski skandal), nego zato što ovakvi događaji direktno angažuju ljudske emocije, vrlo jake i vrlo nepredvidljive. Otuda groteskno neosetljivi i u osnovi neljudski pokušaji kontrole štete kroz pseudoracionalizaciju tragedije, u kojima se prvo istakla nositeljka uloge premijerke Ana Brnabić, a onda je na scenu stupio sam Vučić, izrekavši niz nesvarljivih rečenica kojih bi se klonio i čovek na bunikama, posebno začinjenih već legendarnom provalom da "U Americi na svakih deset sekundi gine po jedan perač prozora". Vučić je kasnije, istina, priznao da je ispaо glup u društvu (to Kolinda neće učiniti niti joj je to potrebno, valjda ste shvatili zašto), pozvavši se na umor i tako to, ali nema tog umora koji vas može oprati pred tako monumentalnom glupošću: i mrtvi umorni i mrtvi pijani morali biste u roku ne dužem od sekunde i po shvatiti da bi, tim tempom, cela Amerika izumrla u roku od nekoliko dana ili nedelja; a u Americi nisu baš svi perači prozora. Činjenica da su Vučiću njegovi uslužni ignoranti tu nebulozu 'ladno servirali pokupivši je sa sajta legendarnog satiričnog časopisa *The Onion* samo je dodatni začин ovog verbalnog nepočinstva nad pameću nacije; ne američke, svakako.

U redu, ali zašto je Vučiću uopšte bilo potrebno da se lično meša u celu stvar, i da – gotovo iz panike, a u panici se neretko prvo govori i čini, pa onda misli – tako epski glupeta?

Kao što rekoh: zato što je Beograd na vodi uporište i stecište svega što čini tzv. Vučićevu Srbiju. A šta je ona, "Vučićeva" Srbija? Dobro utvrđeni i odlično potkoženi bastion cinične, nihilističke, dubinski koruptivne i korumpirane postideološke pustoši. Tu više nema ničега, pa čak ni loših, kičastih, banalnih ideologija i uverenja, poput "patriotskih", tj. nacionalističkih. Ako se i pojave, u osnovi su fingirane, baš kao i njima protivne, "evropejske". A zapravo se radi samo o feudalčevoj odbrani feuda od čije eksploatacije i on i klika odlično žive, i nameravaju da to čine još dugo, manje-više zauvek. Pred takvim nihilizmom zastaje dah, i nema tog jogurta, kefira ni kiselog mleka s kojima bi ga se dalo svariti. To ili izjeda zemlju, ili ga zemlja zbacuje sa sebe – trećег nema niti može biti.

Vrednost jednog ministra

Nakon što je službenica njegovog ministarstva Milena Antić rekla da nijedan poslodavac neće zapošljavati ženu koja se “danas zaposlila, a sutra ostala trudna”, i da je poslodavcu “žena potrebna da radi”, ministar Đorđević opet se obratio javnosti. Ne u vezi sa skandaloznim Zakonom o finansijskoj podršci porodicama s decom. Ne u vezi s odredbama koje su ojadile sveže zaposlene porodilje, pokazavši da u Ministarstvu ne postoji ni naznaka razumevanja za porodice s decom. Ne u vezi sa sistemski i sistematski diskriminatornom ponašanju ove države prema ženama koje žele da rode, koje su rodile ili koje ne mogu da rode. Umesto svega toga, on je objasnio da će Milena Antić snositi posledice, da je to što je rekla posledica afekta i nepristojnog ponašanja voditeljke

Da je Srbija država kakva nije, ministar Zoran Đorđević teško da bi okupirao i pola medijskog prostora koji zauzima od prošlog leta, kada je stao na čelo Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja.

Poslednji od skandala koji se vezuju uz njegovo ime – strašna izjava njegove službenice u programu RTS, pa onda i njegovo isto tako strašno izvinjenje – dovela je do zahteva da Đorđević hitno podnese ostavku. Istovremeno, to je još jednom proizvelo osećaj da se osetljivim poslom u osetljivom ministarstvu bavi čovek koji u najmanju ruku nije osetljiv na tu tematiku, koji nema osnovnu predstavu o svojoj “ciljnoj grupi”, pa ni o stanju ovog društva i životu “običnih” građana i građanki.

INVESTICIONA KLIMA

Krenimo hronološki.

Pre svega, da je ovo pristojna država, u kojoj su za ovaj ili onaj posao neophodne kvalifikacije, a ne partijska knjižica i politička podobnost – ministar Đorđević ne bi ni bio ministar, bar ne u ovom sektoru. Dok je za prethodno nameštenje, u fotelji ministra odbrane, još i imao nekakvo pokriće – ništa, bukvalno ništa u njegovoj zvaničnoj biografiji nije ga preporučilo za upravljanje “socijalom” u socijalno zapuštenom i problemima preopterećenom sistemu.

Prema zvaničnoj biografiji, završio je visoke studije bezbednosti i odbrane u Školi nacionalne odbrane, a navodno se obrazovao na Fakultetu za društvene i političke nauke i Fakultetu za međunarodnu ekonomiju – bez određenja koji su to tačno fakulteti i kakve je nauke tamo tačno izučavao. No, bez obzira na to, pa čak i na nikad po-

tvrđeni trač da je u “prethodnom životu” bio šofer Jorgovanke Tabaković, u najmanju je ruku čudno da je njegov CV potpuno usmeren na biznis, na domaće i međunarodne kompanije, dok ni jedan jedini dan nije proveo na poslu zbog kojeg bi se moglo reći da ima blage veze sa socijalnim pitanjima. Zapravo, jasno je da je u tu materiju bio upućen približno isto koliko i njegov prethodnik Aleksandar Vulin.

Čim se uselio u ministarstvo, Đorđević je vrlo konkretno ilustrovao kako će izgledati njegov mandat: da će se stvari prelomiti preko kolena, bez ikakvih smislenih objašnjenja i u ko zna čijem interesu. Nacrt Zakona o rodnoj ravnopravnosti, koji je potpisao tim ekspertkinja nakon trogodišnjeg rada, a koji je novopostavljenog ministra bukvalno dočekao na stolu – odbačen je istog trenutka, potom je, navodno, započet rad na novom predlogu, a ni danas nikome nije jasno zašto se to zapravo dogodilo.

Iz Ministarstva rada je u “Insajder” procurio dokument u kojem se kaže da je glavni razlog protivljenja Nacrtu to što bi mogao da dovede do “nesrazmerno većeg otpuštanja muškaraca u javnom sektoru, kao i da bi obaveze vođenja evidencije o rodnoj ravnopravnosti u privatnom sektoru mogla negativno uticati na investicionu klimu, jer se time poslodavcima nameću nove administrativne obaveze i dižu troškovi poslovanja”.

U nastavku ovog nemuštog, besmislenog i nikome jasnog objašnjenja navedeno je i da je problematično što je Nacrt izrađen pod pokroviteljstvom Koordinacionog tela za rodnu ravnopravnost, umesto Ministarstva “koje je nadležno da izrađuje, ali i pred-

laže Vladi propise kojim se uređuje materija na koju se odnosi dostavljeni Nacrt”. Sve to, naravno, moglo je da se kaže i pred skupštinom, tokom rasprave o nacrtu. Mogla je da se otvori nekakva javna rasprava, da se diskutuje o problemima, da sve bude javno i jasno. Ali, ne. Tako se u Đorđevićevom ministarstvu nije radilo, pa se i ne radi do dana današnjeg – aktuelni Zakon o finansijskoj podršci porodici sa decom, recimo, usvojen je, a da javnost nije imala vremena ni da trepne.

Rezultat čitave priče jeste jedan od žestokih sukoba u političkom vrhu zemlje (začinjen spletkama i medijskim podmetačicama), kao i očuvanje dobre “investicione klime” (ako se ugnjetavanje radnika i radnica, odnosno interesi korporacija i kompanija tako zovu). U međuvremenu, nesuđeni Nacrt doživeo je napade verovatno svih retrogradnih, šovinističkih, homofobnih i mizoginijih grupacija koje ovde deluju, a umesto njega dočekan je novi Nacrt koji znatno više odgovara ministrovim zamislima.

FAKTOR DUČIĆ

Nekom neupućenom, priča o Nacrtu zakona i nazadnim idejama koje su tim povodom plasirane možda deluje komplikovano. No, već u idućem skandalu ministar Đorđević obezbedio je šire razumevanje svojih postupaka.

Kao domaćin konferencije “Žene iz ruralnih krajeva – ravnopravne građanke Srbije”, ministar je osmog marta ove godine našao za shodno da se učesnicama obrati prigodnim citatima Jovana Dučića – pesnika koji itekako zaslužuje svoje mesto u antologijama srpske poezije, ali koji (što je jasno svakom iole pismenom, ko je pročitao

Foto: Dimitrije Goll/ Tanjug

■ Čim se uselio u ministarstvo, Đorđević je vrlo konkretno ilustrovao kako će izgledati njegov mandat: da će se stvari prelamati preko kolena, bez ikakvih smislenih objašnjenja i u ko zna čijem interesu

išta od školske lektire) nije ostao upamćen po zastupanju rodne ravnopravnosti i ženskih ljudskih prava.

Tog i takvog Dučića citirao je ministar baš za Dan žena, navodeći, između ostalog: "Žena ne zna da poštuje, nego da voli. Žene ne traže ni da ih vi poštuju, nego da ih volite. Poštovanje za njih znači odsustvo svake ljubavi, nešto hladno i iz glave, a ne nešto preosećajno i iz duše... Sve žene vole bogataše, jer je žena uvek siromah. Pametnih se boje... Žena hoće više da bude voljena, nego da sama voli, i više da je žele nego da je vole. Ona ne samo da prva ne voli, nego prva i ne bira... Ona uvek podlegne jačem, a ne lepšem i umnijem, ni boljem ni milijem. Retko koja žena visi o ruci čoveka koji je odista bio čovek njenog ukusa. Padajući pred jakim, a ne pred dobrim i lepim, žena ne razume duh i volju, i ne lepotu nego nameru."

Teoretičari nekog budućeg vremena možda će uspeti da odgonetnu kako se ministar Đorđević usred ovog citiranja nije zagrcnuo, kako mu nisu proradili neki do tada uspavani neuroni, kako bar na trenutak nije čuo sebe i na vreme se zaustavio. Ovako, ostalo je upamćeno da je na međunarodni Dan žena, na konferenciji posvećenoj najugroženijoj grupaciji građanki ove države, ministar nadležan i za društveni status žena, sve njih javno okvalifikovao

kao neinteligentne, bedne, nesposobne da razluče ljubav od poštovanja, da se brinu o sebi, da odluče o svojoj sudbini, da se usprotive bilo čemu i bilo kome. Niža bića, koja podležu, "padaju" pred višima.

Nakon vrlo burnih reakcija na ovu budalaštinu, ministar se – naravno – izvinio. U zvaničnom saopštenju objasnio je da "to nisu moje, a ni vrednosti Vlade Srbije", da ostaje "duboko posvećen" emancipaciji žena i da je "neoprezno citirana pesma uvredila žene, što ni jednog trenutka nije bila moja namera".

Tako je otprilike bilo sročeno to objašnjenje, ali – džaba. Ne može jedan ministar "neoprezno" da citira podugačko Dučićevo izlaganje. Ne može da to ne pročitava pre događaja, ne može da ne shvati šta tu piše, da ne razume. Ili, tačnije: jedan ministar to može, ali nakon toga on više ne sme da ostane ministar.

GLAVNI BAJA

Tu, konačno, dolazimo i do poslednje epizode.

Nakon što je službenica njegovog ministarstva Milena Antić rekla da nijedan poslodavac neće zapošljavati ženu koja se "danas zaposlila, a sutra ostala trudna", i da je poslodavcu "žena potrebna da radi", ministar Đorđević opet se obratio javnosti. Ne u vezi sa skandaloznim Zakonom o finansij-

skoj podršci porodicama s decom, o čemu je Milena Antić govorila. Ne u vezi s odredbama koje su ojadile sveže zaposlene porodilje, pokazavši da u Ministarstvu ne postoji ni naznaka razumevanja za porodice s decom. Ne u vezi sa sistemski i sistematski diskriminatornom ponašanju ove države prema ženama koje žele da rode, koje su rodile ili koje ne mogu da rode. Umesto svega toga, on je objasnio da će Milena Antić snositi posledice, da je to što je rekla posledica afekta i nepristojnog ponašanja voditeljke (!), da je to ipak ne abolira i da "državni službenici ne smeju takve stvari da govore, pogotovo u okolnostima gde vlada i predsednik pokušavaju na sve načine da promene demografsku sliku".

U podugačkom obrazloženju naveo je niz brojeva koji pokazuju da mora više da se rađa, da bi on sigurno zaposlio ženu koja ima nameru da rađa (!) i da će nastaviti da radi na tome da "položaj majki u Srbiji bude bolji iz dana u dan i da se rađa što više dece".

Ukratko, iako su poetika i sintaksa daleko od Dučićeve, poruka je bila otprilike ista. Voditeljka i službenica su se ponašale nedolično, on je "glavni baja" koji će sprovesti kaznene mere, žene su tu da rađaju i od srpstva spasu šta se spasti da, svi ostali su nedostojni da se pred njima čak i osvrne na sporni zakon, a iznad svih lebdi trud vlade i predsednika.

Nije zato čudno što se gotovo istog trenutka oglasio roditeljski portal Bebac, traživši hitnu i neopozivu ostavku aktuelnog ministra. Saopšteno je da se to očekuje zbog propusta u Zakonu o finansijskoj podršci, ali i zbog samog izvinjenja: "Javno razapinjanje koleginice koju ste sami poslali u emisiju, nedopustivo je, licemerno i bezobrazno. Vaša koleginica suštinski je rekla ono što ste i Vi ovim zakonom poručili roditeljima. Zato što ne razumete problem roditelja! Zato što trudnice i mame smatrale prevarantima koje varaju državu! Zato što ništa niste uradili da zaštitite i podržite roditelje! Zato što izbegavate da se javno suočite sa kritikama roditelja! Zato što ste nesposobni za rešavanje suštinskih problema roditeljstva!"

Nije poezija.

Neće uroditi plodom.

Ali sasvim dovoljno govori kako o ministru, tako i o svemu ostalom.

TAMARA SKROZZA

Divlji zapad u gradu kranova

Divlje i divljačke gradnje koje ni inspekcija niti bilo ko u državi ne može ili ne želi da zaustavi, otimanje, nepoštovanje propisa, pretnje, ucene i surovi obračuni sa “neposlušnim” građanima prekoračili su sve granice podnošljivosti

Slučaj penzionerke Stojanke Stojanović, po nadimku Coke, žene od 70 godina koja je u rano nedeljno jutro, 2. septembra, uzela pištolj, stavila kačket na glavu, izašla iz kuće, na ulici presrela mnogo puta osuđivanog građevinskog investitora Zorana Trifunovića, čije je pretnje, navodno, već dugo trpela, i hladnokrvno ispalila u njega tri metka usmrtivši ga, odjeknuo je i te kako snažno u celom regionu. Bio je to, slobodnogovoreći, iznenadni “pucanj u državu”, tačnije u njenog, kako će se kasnije ispostaviti, nadaleko poznatog po bahatosti, zloglasnog štićenika.

Javnost se podelila. S jedne strane, mase na društvenim mrežama formirale su kordone odbrane “babe”, kako su je pojedini prisno i narodski nazvali. Ona je postala simbol otpora svih nemoćnih i ugroženih, heroína koja se, iako u poznim godinama, drznula i usprotivila. Ceo slučaj dobio je robinhudovske razmere i prerastao u opštenarodno “razumevanje zločina” i pohvalu “prekom sudu” kad već institucije nisu radile svoj posao. S druge strane, po medijima su se počele širiti nepouzdanе pretpostavke o profilu “babe” ubice. O njenom psihijatrijskom dosijeju, o pripadnosti Udbi, o dosijeju “šta je ta baba radila i koga je pokušala sve da ubije”, kako je saopštio mešajući se u ceo slučaj i sam predsednik države Aleksandar Vučić. Ta njegova “baba”, kako je zbilja predsednik i zvanično pogrdno nazvao penzionerku Stojanović, u njegovom ključu čitanja zapravo je “babetina”, čiji je pucanj razotkrio veliku bedu malog, običnog života u Srbiji, kvareći onaj ispolirani sjaj kojim zrače njegovi moćnici. Jer da nije ubila tako dobro zaštićenog investitora, kako on reče “nevinog”, sve bi i

dalje bilo onako kako je i bilo – nagurno pod tepih. Sada, kada je mnogo toga izašlo na dnevnu svetlost, predsednik je morao brže-bolje da preusmeri jedra ovog ubistva i to ni manje ni više nego u političke vode, dakako na teret opoziciji.

JESMO LI SVI UBICE?

Kada se govori o nekom ubistvu, neminovno se gleda i to: koji su psihološki, socijalni, ali i istorijski pritisci koji navode ljude na zločin? O psihološkim pritiscima u ovom slučaju za sada jedino govori izjava sina okrivljene penzionerke po kojoj je ona “posle silnih pretnji i straha u kojem je živela, rešila da se oslobodi stega. Uzela je moj pištolj za koji imam dozvolu i dok sam spavao, pucala je u investitora koji joj je godinama zagorčavao život. Pretio je da će je prebiti i ubiti ukoliko mu ne preda plac i kuću u kojoj živimo, kako bi on zidao nove zgrade!”

Tokom desetak dana posle ubistva, sve do predsednikovog obraćanja povodom ovog slučaja, mediji su pisali o bahatosti ubijenog 59-godišnjeg investitora Zorana Trifunovića. Pod naslovima kao što je “Osuđen čak devet puta, a nikad nije robijao”, o Trifunoviću se pisalo kao o dobro poznatom policijskim, istražnim i sudskim organima u Srbiji. Jagodinski sud izrekao mu je devet presuda za razna krivična dela, klevete, kršenje zakona o izgradnji objekata, falsifikovanje isprava, a sve izrečene sankcije bile su uslovne kazne zatvora u trajanju od jedne do dve godine ili novčane u iznosu od 20.000 do 200.000 dinara. I u Beogradu se vodio niz postupaka protiv njega zbog iznude, prinude, ugrožavanja sigurnosti... U Prvom osnovnom tužilaštvu u Beogradu za medije su potvrdili da se i kod njih

■ **Kada se govori o nekom ubistvu, neminovno se gleda i to: koji su psihološki, socijalni, ali i istorijski pritisci koji navode ljude na zločin**

nalazi pet krivičnih prijava protiv Trifunovića. Sve su privatne, kako su rekli, podneli su ih oštećeni građani i sve tereće investitora za nedozvoljenu gradnju. Jedna od njih, koja je iz 2016. godine, u međuvremenu je odbačena. Ostale četiri se još nalaze u fazi predistrage. Samo u jednom predmetu do sada su saslušani podnosioci prijave i Trifunović, potvrdili su iz ovog tužilaštva. O Trifunoviću se pisalo još 2009. kada je uhapšen zbog sumnje da je sa izvođačem radova angažovao grupu mladića koja je upala u kuću jedne porodice, pretukla vlasnika i njegovu suprugu, a potom im demolirala dom na Zvezdari.

“Hladnokrvno je upucala nevinog čoveka”, rekao je predsednik Vučić iako su mediji o ubijenom Trifunoviću već uveliko govorili kao o dugogodišnjem prevarantu, silniku koji je ojadio mnoge porodice. “Ne znam jeste li videli snimak? To je jezivo. Onda ste izmislili priču kako je investitor progonio, pa rešila baba da uzme pravdu u svoje ruke.”

Video-snimak ubistva pojavio se istog dana, u petak 14. septembra, nekoliko sati

**PLANULE DRUŠTVENEV MREŽE:
Privođenje penzionerke Stojanke Stojanović
nakon ubistva Zorana Trifunovića**

Foto: Vesna Lalić / Ras

posle predsednikovog obraćanja: i da, vidi se hladnokrvno ubistvo, pa još sa takozvanom overom, završnim pucnjem u glavu žrtve. U danima nakon objavljivanja tog snimka mediji su kao po komandi počeli da iznose lavine stručnih komentara o penzionerki, nekadašnjoj misici, verovatno vrbovanoj od Udbe, i verovatno obučenoj da ubija, ali do sada bez ijedne pouzdanije potvrde. O gresima ubijenog Trifunovića, posle predsednikove izjave, više se nije pisalo.

Kao fenomen ostala je još masovna podrška i odbrana penzionerke: "Orden za hrabrost", "Ovo je samoodbrana" "Potpuno je u pravu što je to uradila, ali, nažalost, ovo ništa neće promeniti", "Bravo, ni dana osude. Ovo je heroj, živa bila 100 godina", samo su neki od komentara. U društvu duboko nepravednom prema običnom čoveku, kako se tumačila ova podrška, njemu ostaju samo dva izbora, da čuti i trpi ili da pravdu uzima u svo-

je ruke. Po proceni pojedinih analitičara, ovakvih slučajeva može biti sve više, jer velika podrška naroda izraz je odobravanja i simpatije ka nečemu što često i sami pomisle da urade, ali za to nemaju dovoljno lične hrabrosti. S pravom se onda može postaviti pitanje: jesmo li svi ubice? Gde su one ograde, u društvu i u duhu, koje to sprečavaju?

U okviru toga, ne treba zaboraviti i na lične psihološke osobenosti i karakter penzionerke Stojanović, koji su nama potpuno nepoznati a koji su rezultirali činom ubistva. Kada bi se do srži udebili u njenu slomljenu psihičku strukturu, posmatrači koji ovom činu aplaudiraju i sami bi uvideli koliko su daleko i "sa one druge strane" celog slučaja. Zato što je otpor nepravdi jedno, a sasvim je drugo šta u psihološkoj bazi svakog pojedinca čuči. U toj bazi zakovana je i esencija zdravog razuma koji bez dileme osuđuje ubistvo kao najteži zločin, zdravog razuma koji ne može tako lako biti pomiren sa sudbinom u kojoj ravnodušno gleda tuđu, a i svoju potencijalnu pogibiju.

DRŽAVA KAO "UBICA"

Umesto direktne podrške ubici i ubistvu, kako predsednik tumači ceo slučaj, više je nego očigledno da se ovde radi o nečem sasvim drugom. O burnoj podršci i revoltu, o glasnom vapaju velikog broja nezaštićenih, obespravljenih ljudi, smrvljenih bahatošću što investitora, što države. Jer, svakodnevni pritisci u vidu isterivanja prevarenih ljudi iz njihovih stanova, divljih i divljačkih gradnji koje ni inspekcija niti bilo ko u državi ne može da zaustavi, otimanje, nepoštovanje elementarnih propisa, pretnje, ucene i surovi obračuni sa "neposlušnim" građanima odavno su ovde prešli granice podnošljivosti. U saopštenju koje je izdala Združena akcija "Krov nad glavom", organizacija koja se jedina aktivno protivi izbacivanju ljudi na ulicu, prinudnim iseljenjima i koja se zalaže za ukidanje privatnih izvršitelja, kaže se da delovanje izvršitelja i investitora koji se u građevinarstvu služe prevarama utiče na porast samopovređivanja, samoubistava i nasilja u Srbiji.

Povodom ubistva građevinskog investitora Zorana Trifunovića, ova

organizacija je saopštila i sledeće: “Stojanka je, pre nego što je pribegla nasilju, verovala da je iskoristila sva sredstva koja su joj stajala na raspolaganju – pokrenula je tužbu, podnela žalbu opštini, žalila se Vladi. Izneverena od strane institucija, saterana u ćošak, presudila je investitoru sama. Sebi je uskratila godine života koje će provesti u zatvoru zbog čoveka koji je davno trebalo da bude u njemu.”

Svega nekoliko dana posle tog ubistva, na ulici je pretučen Beograđanin koji je prijavio drugog investitora da “na divlje” podiže zgradu. Čovek je samo prijavio policiji da je investitor nastavio da gradi svoj objekat uprkos zabrani inspekcije i da je poskidao trake upozorenja koje su inspektori postavili.

Pre oko mesec dana, srušio se zid kuće u Dositejevoj 11 u Novom Sadu, nakon što

Beograda s problemima do kojih je došlo zbog bespravne gradnje, pa iako mnogo toga, kako tvrde, izlazi iz njihove nadležnosti, ocenjuju “da nije moguće oglušiti se ili ignorisati neretko veoma ozbiljne životne probleme građana, žrtava osionih, ponekad i beskrupuloznih divljih graditelja”.

Udruženje Topolska je prošle nedelje uputilo otvoreno pismo gradonačelniku Zoranu Radojičiću i njegovom zameniku Goranu Vesiću povodom rušenja vile u Topolskoj 15 iz 1927, prvog projekta Moderne u arhitekturi Beograda. U pismu se navodi kako je Sekretarijat za urbanizam i građevinske poslove ekspresno izdao građevinsku dozvolu kako bi se na toj parceli izgradila četvorospratnica. Na kraju pisma se kaže: “Molimo vas da hitno zaustavite pošast investitorskog urbanizma koji preti da uništi sve vred-

vornošću institucija ovog društva isti je bilo da su nas probudili nenajavljeni, neobeleženi i nelegalni radovi u sopstvenom dvorištu, bilo da pokušavamo da ostvarimo svoje pravo na učešće u procesu oblikovanja sopstvenog okruženja. Od p(r)ovlačenja makar jednog sprata više, preko privatizovanja obale izgradnjom objekata u višestruko zaštićenoj zoni Savskog nasipa, do dogovaranja, planiranja i krajnjeg otimanja čitavih delova grada kao što su Savski amfiteatar i Makiško polje, nama se poručuje samo jedno. Beograd jeste grad kranova, a u gradu kranova ima mesta samo za jednog vladara – to je ‘investitor’.”

MRŽNJA, UBISTVO, OPOZICIJA

“Imamo situaciju da se u Srbiji brani žena koja je hladnokrvno ubila investitora. Živela baba. Živimo u zemlji patologije, gde se govori ‘živeo ubica’”, poručio je Vučić u svom obraćanju javnosti iz Zemunske bolnice, nijednog trenutka ne pomenuvši ni kontekst ubistva, ni ko je bio investitor Trifunović, ni koliko puta je bio osuđivan a koliko puta tužen od građana i šta je bilo sa tim tužbama. Proglasio ga je nevinim bez suda i na taj način odsečno ukinuo mogućnost da se pravda za to što u državi Srbiji postoje pojedinci kojima ni sud ni država ne mogu ili ne žele da prepreče put. Nije se čak zapitao ni ko su ti pojedinci i ko stoji iza njih? Nije se, po svom starom običaju, obratio nikome oko sebe i ljutito pitao da li se penzionerka Stojanka zaista žalila vama i zašto niste reagovali? Nije se naljutio na bahate i moćne, nije se naljutio ni na koga, samo se uplašio tačke ključanja, iracionalne, nepredvidive i nemoguće za kontrolisanje.

“Ne isključujem mogućnost da će opozicija pobediti”, vratio se Vučić potom na stari i siguran teren, “mržnja je strašna pokretačka energija, koja razara i lomi sve pred sobom”. Mržnja, ubistvo, “baba”, opozicija, sve je to trebalo izmešati i izvući neki novi politički poen. I našlo se rešenje: “Baba” je junak opozicione Srbije, kumovao je “Informer”. Za to vreme, do dana današnjeg, o bahatim investitorima, o tome ko stoji iza njih, s kim dele plen, čiji su oni junaci i u kakvoj su sprezi s vlašću, nijedne reči.

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

■ Umesto direktne podrške ubici i ubistvu, kako predsednik tumači ceo slučaj, više je nego očigledno da se ovde radi o nečem sasvim drugom. O burnoj podršci i revoltu, o glasnom vapaju velikog broja nezaštićenih, obespravljenih ljudi

je investitor koji gradi zgradu na susednoj parceli krenuo sa kopanjem temelja. Mediji su preneli da je izvođač radova počeo da ruši kuću, iako je investitoru građevinska dozvola za taj posao bila odbijena. Uznemireni stanari pokazivali su svoje stravično prepolovljene stanove, a jedna stanarka se požalila da joj je bagerom srušen zid iznad dečjeg kreveta.

Krajem avgusta, na beogradskom gradilištu koje je zatvoreno i obmotano plavom trakom, radnici su, nakon što su nadležni zabranili radove, neometano ušli na posed i posle samo nekoliko sati nastavili svoj posao. Investitoru je naloženo da zatrpava rupu koja je iskopana, ali se on oglušio o tu naredbu. Uprkos svemu čekao je dozvolu za dalju gradnju. Kao najveći problem u tom slučaju navodi se klizište zbog čega može da bude oštećena imovina, pa čak i životi stanara u tom kraju.

Gradskom ombudsmanu, prema pisanju medija, često se obraćaju građani

no i istorijski značajno što arhitektura Beograda još uvek pruža van užeg centra grada. Ni u jednoj uređenoj državi nije dozvoljeno da se zarad privatnih interesa investitora zatire arhitektonska baština, identitet i istorija jednog grada, a samim tim i jednog naroda. Drugim rečima, javni interes nalaže da se konačno, energično i bez dvoumljenja, obuzda investitorsko grabljivo divljanje u srpskoj prestonici.”

Arhitekta Ksenija Radovanović iz Inicijative Ne da(vi)mo Beograd, na osnovu višegodišnjeg iskustva u borbi protiv urbanističke degradacije Beograda, nipodaštavanja građana i mutnih dilova investitora i političara, za “Vreme” kaže: “Čitav sistem kreiran je i brižno negovan kao jedno bespuće birokratije koje služi kao odstupnica nadležnim organima da u svakom pojedinačnom slučaju osmisle novo opravdanje za odricanje od zaštite javnog interesa i stajanje u zaštitu interesa, odnosno zarade izabranih pojedinaca. Scenario besciljne potrage za odgo-

Istine i laži

Novinari su sa dozom neverice ponavljali ime investitora, da bi posle nekoliko dana to ime praktično nestalo. Valjda im nije dovoljno ozbiljno zvučalo kada kažu da će u Zrenjanin stići milijardu dolara od firme – Šan Dong Ling Long

Kao mali slušao sam izveštaje u Dnevniku kada su ozbiljni spikeri pominjali i ponavljali neobična imena naših nesvrstanih prijatelja iz raznih delova sveta: arhiepiskop Makarios, Sirimavo Bandaranaike, Haile Selasije, Džavaharlal Nehru, Gamal Abdel Naser, Muamer El Gadafi, Kvame Nkruma ili Sukarno.

Svi oni su bili ortaci sa Titom, našim predsednikom i on je voleo da putuje i odlazi im u goste. Ovih dana, naš predsednik je poput Marka Pola sa svitom novinara otišao u Kinu da bi obezbedio nove investicije za Srbiju. Toma Nikolić, kojeg plaćamo da se bavi saradnjom sa Kinom, nije otišao, valjda nije bilo mesta u avionu.

Odmah po dolasku stigla je i prva lepa vest – Kinezi će u Zrenjaninu napraviti fabriku auto-opreme vrednu milijardu dolara. Međutim, novinari su sa dozom neverice ponavljali ime investitora, da bi posle nekoliko dana to ime praktično nestalo. Valjda im nije dovoljno ozbiljno zvučalo kada kažu da će u Zrenjanin stići milijardu dolara od firme Šan Dong Ling Long. Kako će sutra ti Banačani da kažu komšijama gde rade – kod Linglonga, kod Šano dušo, ili opisno – kod Kineza. Biće još teže ako Kinezi baš navale, pa se neće znati kod kog Kineza radite, a nezgodna je i sama formulacija “kod Kineza”, jer može familija da pomisli da prodajete robu u kineskoj radnji. Učimo, dakle, kineski – trebaće nam!

Taj problem, da li verovati vestima, pojavio se u nekoliko navrata protekle nedelje. Kome da verujemo?

Prvi primer je stigao sa televizije Pink. Produkcija najpopularnijeg TV imaginarijuma u ovom delu Evrope morala je da se saopštenjem ogradi od “rijaliti mafije”. Poznato je da svaka oblast društvenog života u Srbiji ima svoju mafiju (kako to objašnjavaju tabloidi), ali se čaša prelila kada se na društvenim mrežama pojavio lažni oglas za prijavljivanje u Zadrugu 2. Neki lažni producent je registrovao domen *zadruga@gmail.com* i započeo biznis. Od potencijalnih zadrugara je tražio da mu Pejpalom uplate 30 evra i pošalju svoje fotografije. Time samo ulaze u direktorijum Imaginarijuma, a učešće im se ne garantuje. Pink i Veliki Šef su se ogradili od ove zloupotrebe u stilu “ne javljajte se nikom, mi ćemo zvati vas ako nam budete trebali”. E pa, sad su stvarno dirnuli u svetinju! Siguran sam da će, kao i u slučajevima klijenata nekih bizarnih vračara i magova, biti malo onih koji će prijaviti da su ispali budale. Možda su uz prijavu i 30 evrića slali i fotke i snimke na kojima pokazuju koliko su spremni daleko da idu u rijalitiju i da su kapacitet za ovaj azil. Dakle, ko se prijavio – prijavio se, konkurs je zatvoren.

Drugi slučaj je vezan za tabloid “Alo” koji je detaljno opisao ustoličenje vladike Grigorija u Frankfurtu na Majni. Vernici su ga oduševljeno dočekali, bio i Dodik, Hercegovci ga u suzama ispratili, mnogi čak došli na svečanost u Nemačku, a među gostima je, kažu, bilo naroda sve tri vere. Otud je bila iznenađujuća vest da je sa ceremonije vladika lično oterao Vladimira Božovića, navodnog lažnog izaslanika Vlade Srbije. Ovaj bizarni detalj dobio je i epilog kada se u jutarnji program TV Prve javio sam Božović da demantuje lažnu vest. On je čak objasnio da je pomenutog dana bio u Srbiji i negovao majku koja se razbolela. On će novine tužiti, a ja nemam pojma koji motiv je tabloid imao da ovo piše, jer po toj logici možete bilo koju osobu u Srbiji dovesti u bilo kakvu izmišljenu bizarnu situaciju i naterati je da demantuje vaš tabloidni imaginarijum. Možda se to radi za pare, možda postoji neki drugi interes koji ćemo tek otkriti, ali u ovom trenutku imamo samo izmišljeni incident koji bi, valjda, 3000 prisutnih vernika verovatno videli. Sećam se da me tako pre gotovo 20 godina jedna pomalo senilna komšinica mrtva ozbiljno pitala da li imam kengura u stanu.

Nije bilo šanse da je ubedim kako ga ne dresiram svirajući trubu, u šta je duboko verovala, a ja sad mogu da vam se kunem kako nisam komšija iz pakla koji proizvodi nesnosnu buku. Džabe mi demanti i da se kunem u majku. Kengur danas đuska ko da je u Guči!

Na kraju, čak se i predsednik, kaže, zbog umora pokliznuo na izmišljenu vest sa američkog sajta Onion. Govoreći o nesreći na gradilištu Beograda na vodi, kada su stradala dva radnika, pomenio je suludu statistiku prema kojoj svakih 10 sekundi u Americi nastrada jedan perlač prozora. Neću da seirim nad glupošću savetnika koji su očigledno pretraživali net u potrazi za alibijem u ovom kriznom PR saopštenju. Predsednik je uputio izvinjenje, ali je ostala promašena tema koja i danas čeka jedini logičan epilog.

Nedopustivo je koliko radnika gine na našim građevinama. Kada se nesreća dogodila, jedina poruka koja ima smisla je sveobuhvatna istraga i utvrđivanje odgovornosti, bez razlike koji investitor je u pitanju. Samo taj odgovor, a ne nemušto saopštenje firme koja izvodi radove, može biti mala uteha porodicama nastradalih i preventiva da se nezgode ne dešavaju u budućnosti. Umesto toga, javnost je polemizovala da li je predsednik ispao šmeker zato što je javno priznao svoju grešku. Izvinite lepo, ja tu raspravu smatram neumesnom.

Strepnja i neizvesnost u

Pred novim načelnikom Generalštaba Vojske Srbije generalom Milanom Mojsilovićem je dilema – da li će biti na funkciji kao poslušnik do penzije i tako “uprskati” svu dosadašnju karijeru o kojoj se ogroman broj oficira i podoficira izjašnjavao vrlo pozitivno ili će biti onaj poslednji koji će, kad izlazi, “ugasiti svetlo” u vojsci. Test proba za to biće pominjanje ili izostavljanje u prvim obraćanjima “vrhovnog komandanta”, funkcije koja ne postoji u Ustavu i zakonima

Promene u Vojsi – to je oduvek bila redovna stvar, ali ne i u Srbiji gde se medijskom artiljerijom za sve mora da “izbombarduje” javnost. Takođe, to je i uvek zahvalna tema kada se njome želi nešto drugo zataškati, a najnoviji slučaj je pogibija dva radnika na gradilištu “Beograda” na vodi, projekta do kome je predsedniku Srbije Aleksandru Vučiću jako stalo. Onog trenutka kad su mediji u petak objavili tu vest, prvo kao udarnu, a potom je skrajnuli, očekivalo se da će se tokom popodneva i večeri desiti nešto što će biti “top-tema”, a u takvoj situaciji, šta će bolje proći od promena u vojnom vrhu? Eto povoda za razglabanje “analitičarima”, “sintetičarima” i sličnim na programima televizija i “profesionalnim davačima izjava” štampanim medijima.

Da je tako, prosto govori činjenica da su u subotu ujutro samo tri dnevne novine na naslovnoj strani imale vest da su stradala dva radnika. Ostale su to smatrale za nebitno, a nijedna od njih nije, pogotovo

one u žargonu nazivane “mrtvozorničke” – jer odlaze u porodice stradalih, prate sahranu i pišu “srceparajuće” šablonske tekstove u kojima dominiraju reči muk, jecaj, jauk, bol, krik, neverica, tuga do neba, kamen proplakao i slično – nisu našle za shodno da, osim jedne i to samo prvog dana, bilo šta od toga objave. Uglavnom, na odgovor Vučića povodom smrti radnika na gradilištu “Beograda na vodi” nije se dugo čekalo: oko 15.30 časova u petak stigao je poziv redakcijama da se hitno akredituju za sastanak u Starom Generalštabu koji će predsednik Srbije u 19.00 imati sa ministrom odbrane Aleksandrom Vulinom i “predstavnicima vojnog vrha sa kojima će razgovarati o kadrovskim i drugim promenama u Vojsi Srbije”, a nakon toga će “obavestiti javnost o odlukama sa sastanka i promenama u Vojsi”.

KLADIONICA I ČEKAONICA

U medijima bliskim vlasti odmah su se pojavile informacije da će biti razrešen dužnosti načelnik Generalštaba Ljubiša Diković i da će biti još raznih kadrovskih promena, pa su novinari u Stari Generalštab u Ulici kneza Miloša došli kao u svojevrsnu kladionicu, sa pitanjem ko će i gde biti pomećen. Nemalo iznenađenje čekalo ih je u toj takozvanoj Staroj ratnoj sali Generalštaba, gde je bio čitav vojni vrh, uključujući direktore vojnih službi bezbednosti, pomoćnike ministra i ostale ljude koji su u vrhu vojske i Ministarstva odbrane. I skoro svi od njih su se, u onolikoj meri u kojoj su smeli da komuniciraju s novinarima i sami pitali šta se dešava kad se takve stvari rade u petak popodne. Niko od njih nije, takođe, znao šta će biti sa njihovom funkcijom, da li

Ratnoj sali Generalštaba

NIJE VANREDNO STANJE, VEĆ SEDNICA:

A. Vučić sa generalima

Foto: Dimitrije Goll / Tanjug

ne skupove je dolazio u civilu, verovatno poštujući pravilo službe.

Bez namere da se ulazi u priču zašto je Diković, prema Vučićevom objašnjenju, iznenada "ponudio" ostavku iako mu je predsednik Srbije, koristeći svoja ustavna i zakonska ovlašćenja, nedavno produžio mandat za "do dve godine" (Diković je u maju morao da, po sili zakona, ide u penziju), jasno je da je Vučić čekao "pravi trenutak" kad njegov krizni menadžment proceni da treba medijski anulirati neki loš događaj.

PITOMAC, NIŠANDŽIJA

Ko je Milan Mojsilović, koji je istovremeno sa ukazom o postavljenju na mesto unapređen u čin general-potpukovnika, iz zvaničnog saopštenja Ministarstva odbrane praktično je nemoguće saznati. Osim podataka o završenom višem vojnom obrazovanju stoji samo da je Generalštabno usavršavanje završio 2006, da je od 2007. godine obavljao dužnost zamenika komandanta Združene operativne komande, od 2011. bio je na dužnosti komandanta Kopnene vojske, a od januara 2013. nalazio se na dužnosti šefa Vojnog predstavništva u Misiji Republike Srbije pri NATO. U čin brigadnog generala unapređen je 2009, a u general-majora 2011. Ono što je čudno i ukazuje na "miniranje" Mojsilovića jeste i šturi podatak iz saopštenja da je "učestvovao u ratnim dejstvima tokom NATO agresije na SRJ i u operacijama u Kopnenoj zoni bezbednosti". Tu su još i podaci iz medija da je rođen u avgustu 1967. u Kosovskoj Mitrovici i da je 1991. završio Vojnu akademiju

Ono što nije navedeno jeste njegov profesionalni put, koji je više nego impresivan i trebalo bi da bude školski primer napredovanja oficira, u isto vreme i ratnika i nekog ko je sticao i široko obrazovanje, krug poznanstava i zanimanja za različite oblasti života.

Mojsilović je – to je ono što se ne zna i što "Vreme" prvo objavljuje – posle zavr-

će biti smenjeni, penzionisani, ostati ili možda biti unapređeni.

Dilema je donekle razrešena kada su se snimatelji i foto-reporteri vratili sa snimanja početka sastanka – Vučić sedi na čelu stola, a sa desne strane Diković, komandant Kopnene vojske general-potpukovnik Milosav Simović, komandant Komande za obuku general-potpukovnik Đokica Petrović i komandant RViPVO brigadni general Duško Žarković; ostali čelni ljudi vojske bili su u Ratnoj sali sa novinarima, što je prilično neuobičajeno jer ipak pripadaju vojnom vrhu. S Vučićeve leve strane sedeli su ministar Vulin, Milan Mojsilović (i to u uniformi), Vučićev šef kabineta Ivica Kojić i šef Vulinovog kabineta brigadni general Sreten Radović. Za one koji poznaju situaciju u sistemu odbrane i međusobne odnose i

rivalitet, sve je bilo jasno – Vučić je i pored Vulinovog zalaganja za drugog kandidata, koga je nesebično promovisao, doneo odluku da novi načelnik Generalštaba bude Mojsilović.

Kako se to moglo videti – pa vrlo jasno, jer Mojsilović se kao pomoćnik ministra odbrane za politiku odbrane (što je funkcija na kojoj je do sada bio) pojavljivao bez uniforme, kao civil. Očigledno je kako mu je naređeno da, zbog kasnijeg slikanja, obuče uniformu. Mojsilović je, inače, na funkciju pomoćnika ministra odbrane proletoš izabran na javnom konkursu, na pet godina. Iako vojno lice i aktivni general, on se, za razliku od ministra i državnih sekretara, poput penzionisanog generala Aleksandra Živkovića, nikad nije pojavio u "dimničarskoj parauiformi" koju obožava Vulin, na sve jav-

Dobitnici i gubitnici

Kadrovske promene koje su obavljene u vojsci mogu predstavljati dosta, a ne moraju ništa, ali je očigledno da je kombinatorika bila "navrat-nanos".

Posle godinu i po, Vojska je dobila zamenika načelnika Generalštaba, a na tu funkciju, u isto vreme i značajnu i formalnu, postavljen je bivši direktor Vojnobezbednosne agencije (VBA) brigadni general Petar Cvetković, sad unapređen u general-majora. Funkciju je pre toga, pričaju upućeni iz vojske, odbio general-potpukovnik Milosav Simović, smatrajući da mu je ona premala, jer je želeo da bude načelnik Generalštaba. Za Cvetkovića, vojnog policajca, mnogi su izražavali skepsu i kad je postavljen za direktora VBA, smatrajući da se neće snaći na toj funkciji (stara netrpeljivost policajaca i kontraobaveštajaca), međutim, on je "isplivao". Cvetkovićovo formalno unapređenje je, kažu ljudi iz tih krugova, samo otvaranje prostora da bi Vučić na čelo VBA doveo svog čoveka – Đuru Jovanića, nekadašnjeg ađutanta iz vremena dok je bio ministar odbrane i čoveka od poverenja. Jovanić je 2012, kada je postao Vučićev ađutant, bio major, da bi već 2016, za samo četiri godine, vanredno unapređen u čin pukovnika. Bilo je čak i kombinatorike da Jovanić ode za vojnog atašea u Ujedinjene Arapske Emirate, ali su se tu isprečile neke formalnosti, pa je na to mesto otišao Vučićev nekadašnji telohranitelj, potpukovnik Vladimir Tokalić.

Dobitnika u novoj kadrovskoj kombinatorici Vojske i Ministarstva odbrane ima više, poput na primer načelnika Vojne akademije pukovnika Momčila Talijana, koji je postao general i komandant Specijalne brigade (iz koje je, inače i ponikao). Da će komandant Specijalne brigade brigadni general Zoran Veličković biti smenjen, znalo se već pre nekoliko meseci, kada je Vučić u više navrata kritikovao (ne imenujući jedinicu) sposobnost "jedne od ključnih brigada Vojske Srbije".

Neki ljudi su zaslužno došli na funkcije koje su već obavljali u v.d. statusu i dobili unapređenje iz pukovnika u generala, poput direktora VOA Zorana Stojkovića. Unapređenje su dobili i mnogi pukovnici koji su se nalazili na generalskim mestima, poput komandanata brigada ili načelnika raznih uprava, što je samo pokazatelj da je Vučiću neko skrenuo pažnju na to.

U čin generala je, napokon, posle 16 godina u pukovničkom, unapređen Vladeta Baltić, sadašnji načelnik štaba Kopnene vojske. Radi se o iskusnom i perspektivnom oficiru, sa zavidnim ratnim iskustvom, koje je, kada su tenkovske jedinice u pitanju, neprocenjivo. Baltić je pukovnik postao 2002. godine, kao komandant 252. oklopne brigade iz Kraljeva, jedinice koja je krajem marta 1999. uspela da se kompletna na teretnim vagonima preveze na Kosovo, uz neviđena lukavstva i maskiranje i da je NATO ne locira. Zbog pogibije vojnika, nastale greškom podoficira, Baltić je 2003. smenjen sa mesta komandanta brigade i zaustavljeno mu je napredovanje. Najgore je u toj kombinatorici prošao dosadašnji načelnik uprave za odbrambene tehnologije general-major Bojan Zrnić, koji je degradiran na mesto načelnika Vojne akademije, na čijem čelu je do sada bio pukovnik Talijan. Zrnić važi za čoveka od struke, koji je uspeo da izdejstvuje mnoge stvari za vojsku, ali mu se zamera što nije dovoljno "kooperativan" u saradnji sa nadređenim – vršiocem dužnosti pomoćnika ministra za materijalne resurse Nenadom, što automatski znači i sa Vulinom. Zrnić je, kažu, više poverenja imao u Vojnotehnički institut nego u Jugoimport SDPR. Na Zrnićovo mesto je došao dosadašnji rektor Univerziteta odbrane general-major Mladen Vuruna, koji jeste završio Tehničku vojnu akademiju, ali se najveći deo karijere bavio drugim poslovima u vojsci.

šene srednje škole, 1986. otišao na službu vojnog roka u Školu rezervnih oficira tenkista u Banjaluci. Tad je, pri kraju roka, odlučio da konkuriše za Vojnu akademiju, a preporuku i ocenu za prijem napisao mu je tadašnji komandir Dragan Kolundžija, potonji general Vojske Srbije. "Mentorstvo" i prijateljstvo Kolundžije (danas penzioner, koji se ne meša u politička zbivanja i vojnu kombinatoriku) sa Mojsilovićem ostalo je i kasnije i uvek ga je uzimao za svog saradnika i operativca jer je znao da se može pouzdati u čoveka koji trezveno sagledava situaciju.

Nije takođe objavljeno ni da je Mojsilović imao, kao pitomac četvrte godine Vojne akademije (smer tenkista) i borbeno iskustvo pre otpočinjanja ratnih sukoba u bivšoj Jugoslaviji. Kada su početkom maja stanovnici Širokog Brijega i okoline blokirali kolonu tenkova tadašnjeg 10. oklopnog bataljona iz Mostara, koji je bio na putu ka Dalmaciji, posle nekoliko dana "natezanja" naređeno je Kolundžiji da sa Manjače uzme pitomce-tenkiste

završne godine Vojne akademije i da krene u deblokadu kolone. Kolundžija je sa pitomcima odmah izbio na Kupres, tu su ostali da prenoće i da se sutradan u borbenom poretку spuste prema Hercegovini. Međutim, te noći su "iznenada" vlasti Hrvatske i BiH donele odluku da ipak propuste kolonu iz Mostara: nišandžija u jednom od tenkova bio je pitomac četvrte godine Mojsilović.

Posle završene Vojne akademije, Mojsilović ostaje na Manjači kao perspektivan kadar, tu ga zatiče i rat u BiH i on prvih meseci učestvuje i u stvaranju Vojske Republike Srpske i operacijama njenih tenkista. Onda odlazi u Srbiju, gde biva raspoređen u 1. oklopnu brigadu u Beogradu, da bi ga uoči NATO bombardovanja prekomandovali u Uroševac, u 243. motorizovanu brigadu, gde je prvo bio načelnik operativnog odseka, potom i načelnik štaba, a na kraju je postao i "zastupnik komandanta" (vojna birokratska formulacija kad komandanta negde prekomanduju, a ne imenuju novog).

Kada je posle NATO bombardovanja rasformirana 243. motorizovana brigada, Mojsilović biva postavljen za komandanta 15. oklopne brigade, izmeštene iz Prištine u Prokuplje, pa sa te funkcije biva poslat u Školu nacionalne odbrane. Po završetku te škole poslat je za načelnika Operativnog odeljenja tadašnjih Operativnih snaga, na čijem čelu je opet Kolundžija, koji mu je bio i pretpostavljeni u Prištinskom korpusu.

Sledi pobuna Albanaca na jugu Srbije, i Mojsilović je tu opet glavni operativac, posebno kad je vojska ulazila u Kopnenu zonu bezbednosti. Novinari koji su tad bili tamo sećaju se da je uvek bio bez činova i oznaka, ali stalno neposredno u borbenom zahvatu, rukovodeći jedinicama koje su ulazile u KZB.

Po završetku tih operacija odlazi u Generalštab, gde biva postavljen za zamenika komandanta i komandanta Združene operativne komande, a potom i dolazi na čelo Kopnene vojske. Dolaskom Vučića na mesto ministra odbrane

NOVI NAČELNIK GENERALŠTABA VS:

Milan Mojsilović

Foto: Dimitrije Goll / Tanjug

moćnika ministra odbrane raspisan konkurs u januaru ove godine i da je on u junu izabran.

Mogućnost da Mojsilović postane načelnik Generalštaba, takozvani patriotski mediji, uključujući paradržavne tabloide bliske vlasti, posebno Vulinu, komentarisali su aluzijama da je NATO-čovek i da će to biti dokaz da se Srbija približava Alijansi. Samim izborom na funkciju to je preko noći prestalo, a Vulin ga je istog tog trenutka pohvalio i rekao da je on pravo rešenje. Ta "sitnica" možda govori sama po sebi.

TEST PROBA

A ko su ljudi koji su izabrani na druge funkcije u Vojsi i šta čeka Mojsilovića? Prvo, on će morati da prekine sadašnje stanje gde najveći deo uprava Generalštaba nema načelnike. Na nedavnom ispraćaju srpskih mirovnjaka u Centralnoafričku Republiku, pukovnik koji je predao raport Vulinu, Željko Tramošljika, imao je funkciju "lice koje zastupa zamenika načelnika Združene operativne komande Generalštaba Vojske Srbije". Ključni deo vojske, koji treba da reaguje, nema

ni načelnika ni zamenika! Dalje: Uprava za operativne poslove nema načelnika, kao ni Uprava za planiranje i razvoj, Uprava za telekomunikacije i informatiku, za obuku i doktrinu... Ono što bi Mojsilović morao da uradi svakako jeste da izdejstvuje da, ukoliko želi da bude stvarni načelnik Generalštaba, odmah popuni sva upražnjena mesta i da ima svoj Kolegijum od ljudi koji će nositi odgovornost, a ne samo prisustvovati sastancima.

Pred Mojsilovićem je sad velika i lična dilema – da li će biti na funkciji kao poslušnik do penzije, "lakej" Vučića (ili će, što je još gore, slušati naređanje nenadležnog ministra odbrane Vulina, što je radio njegov prethodnik) i tako "uprskati" svu dosadašnju karijeru (svi podređeni oficiri i podoficiri su se o njemu izjašnjavali vrlo pozitivno), ili će biti onaj poslednji koji će, kad izlazi, "ugasiti svetlo" u vojsci. Test ili "lakmus" proba za to biće jednostavna; ukoliko u prvom ili drugom obraćanju bude pominjao "vrhovnog komandanta", funkciju koja ne postoji u Ustavu i zakonima, to je pokazatelj da se ide u ovu drugu opciju.

DAVOR LUKAČ

Drugi Kaizen kongres

Može li Srbija da postane ekonomski tigar?

Drugi KAIZEN™ kongres Srbija, zakazan za 24. i 25. septembar u hotelu Crowne Plaza u Beogradu, potražiće put za bolju saradnju srpske i japanske privrede, kao i odgovor na pitanje može li Srbija da postane ekonomski tigar u ovom delu sveta.

KAIZEN™ je japanska poslovna filozofija zasnovana na kontinuiranom unapređenju i svakodnevnim malim koracima koje čine svi učesnici u poslovnom procesu. KAIZEN potiče od japanske reci *kai*, koja znači *promena* i *zen* koja znaci *poboljšati*. Iz Japana ona se proširila na ceo svet i danas predstavlja jedan od vodećih modela za unapređenje poslovnih procesa.

Drugi KAIZEN™ kongres, koji će okupiti više od 300 učesnika, imaće pet panela na kojima će 33 govornika, koji dolaze isključivo iz prakse, razgovarati o sledećim temama: mogu li se i kako povećati japanske investicije u Srbiji, da li Srbi mogu da budu efikasniji od Japanaca, da li će Srbija morati da uvozi radnu snagu, da li će roboti u poslovnim operacijama zameniti ljude?

Na kongresu će, između ostalih, govoriti i savetnik Ambasade Japana u Beogradu Tecuja Cubota, generalni direktor Mitshubishi Corporation Office u Srbiji Naoki Cukada, generalni direktor predstavništva Itochu Korporacije u Beogradu

Šigeo Hašimoto i drugi poznavaoi KAIZEN™ pristupa i unapređenja poslovnih procesa u kompanijama.

Dvodnevni kongres sastoji se od radnog dela, u kojem će biti održano pet panela, dok je drugi dan rezervisan za takozvani Gemba Walk (*gemba*: mesto na kojem se stvara vrednost) tokom kojeg je zakazan obilazak dveju fabrika koje primenjuju KAIZEN™, Tarkett u Bačkoj Palanci i Henkel u Kruševcu.

Organizatori Drugog Kaizen™ kongresa u Srbiji su Kaizen Institut Srbija i Japanska poslovna asocijacija u Srbiji (JPAS).

Bilo jednom u dvade

“Ne mogu zamisliti dvije, tri ili više generacija u sljedećem periodu koje bi mogle proživjeti takav skok u životnom standardu, zdravstvenoj zaštiti i obrazovanju kao generacije koje su rođene u Kraljevini i živjele u socijalističkoj Jugoslaviji. Zaista ne znam što bi to sada moralo biti – možda da počnu živjeti na Mjesecu pa da to bude ekvivalent nečemu što je bilo toliko radikalno. Uzmimo, na primjer, osobu rođenu 1928. godine. Ona živi u Kraljevini Jugoslaviji, jednoj od najsiriromašnijih evropskih zemalja, jedva ili nikako ne može školovati svoju djecu, ne može zamisliti posao sa plaćenim godišnjim odmorom, stan dobiven od firme, odlazak na ljetovanje i da ne nabrajam dalje”

U godini kada se navršava sto godina od nastanka Jugoslavije, sigurno je samo jedno – a to je da će ova država i posthumno nastaviti sa proizvodnjom kontraverzi. I tu nije kraj paradoksa vezanih za nju.

“Jugoslavija je stvarana bez znanja i privole narodnih masa; nju su priželjkivale i očekivale političke i kulturne elite”, kaže za “Vreme” Hrvoje Klasić, historičar i profesor na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. “A danas, kada je više nema, o Jugoslaviji puno više razmišljaju i govore narodne mase, dok političke elite ne žele ni da čuju o njoj.”

“VREME”: Što se promijenilo u međuvremenu?

HRVOJE KLASIĆ: Najveći dio političkih elita – što posebno mogu reći za Hrvatsku – legitimira se na raspadu Jugoslavije. To je ono ključno mjesto kada jedna “neprijateljska tvorevina” propada, a nastaje ona koju smo stoljećima priželjkivali. Ovdje, inače, postoji zanimljiv fenomen: nakon tih dvadeset i više godina, Jugoslaviju u Hrvatskoj puno više spominju desničari, posebno ekstremni, nego ljevičari svih orijentacija: iako ni jedna lijeva grupacija ne zaziva bivšu državu, desnica svoje kampanje bazira upravo na borbi protiv Jugoslavije i komunizma.

Kakav je u tom kontekstu odnos prema Jugoslaviji u zemljama nasljednicama?

Način na koji se Jugoslavija raspala

uveliko uvjetuje i odnos pojedinih bivših republika prema njoj. Što je izlazak iz zajedničke države manje bio agresivan i traumatičan, taj odnos je blaži i obrnuto. U Sloveniji, Makedoniji i Crnoj Gori sigurno se na Jugoslaviju gleda povoljnije nego u Hrvatskoj, dijelovima Bosne i Hercegovine i dijelovima Srbije. Inače, nama se devedesetih dogodila jedna inverzija u razmišljanju i analizi. Tada smo, umjesto da proučavamo dvadeseto stoljeće kako bismo shvatili što nam se i zbog čega dogodilo, retroaktivno počeli procjenjivati i ocjenjivati prošli vijek: zbog načina na koji se Jugoslavija raspala i Hrvatska iz nje izišla – sada se ovdje uzima da ona nikada nije ni bila dobra. Sve se zapravo gledalo kroz 1991.

setom stoleću

■ **“Mislim da je taj negativan odnos prema antifašizmu i u Srbiji i Hrvatskoj uvjetovan postojanjem suparničke strane partizanskom antifašističkom jugoslavenskom pokretu. U Hrvatskoj su to ustaše, a u Srbiji četnici”**

Da li nastanak Jugoslavije 1918. imao alternativu?

Alternativa uvijek postoji. Nisu ni hrvatski, srpski ili makedonski narodi nestali zato što vijekovima nisu imali svoje države. Međutim, pravo pitanje je da li je između nekoliko mogućnosti izabrana najbolja. U tom kontekstu, smatram da korijen nestabilnosti Jugoslavije leži upravo u njenom nastanku, odnosno – čak i prije njega. Želim reći sljedeće. Hrvatske političke elite su uoči i za vrijeme Prvog svjetskog rata zaista bile na visini zadatka: većina hrvatskih političara tada je razumjela da postoji mogućnost da izgube najveći dio teritorije Hrvatske ili da ona ostane u nekoj državi gdje će Hrvati biti u neravnopravnom položaju, ali i da

postoji mogućnost ujedinjenja sa braćom Južnim Slavenima. U ovom posljednjem slučaju, pod A – ne gubi se teritorij koji je Londonskim ugovorom obećan Italiji i pod B – da hrvatski narod napokon bude u zajednici u kojoj neće predstavljati građane drugog reda. I dio srpskih političara – posebno onih lijevo orijentiranih – smatrao je da bi tako trebalo biti. No, onaj drugi dio političke elite predvođene Nikolom Pašićem nije imala baš takav plan za Jugoslaviju. Naime, iz njihove pozicije, Hrvatska je 1918. bila u okviru države koja gubi rat, a Srbija na pobjedničkoj strani sa ogromnim ratnim žrtvama. I naravno da onda ti srpski političari – svjesni da rade uslugu Hrvatskoj – u novoj državnoj zajednici gledaju kako “da naplate” sve ono

što je Srbija morala podnijeti za vrijeme rata. Ti različiti pristupi će trajati čitavo vrijeme postojanja Kraljevine Jugoslavije, a srpsko-hrvatski odnosi opterećivaće i Jugoslaviju sve do 1991. uz, naravno, čitav niz drugih, manjih problema.

Jugoslavenski komunisti su poslije Prvog svjetskog rata za Jugoslaviju govorili da predstavlja “versajsku tvorevinu”. Međutim, upravo će je oni obnoviti u Drugom svjetskom ratu...

Srpski, hrvatski i komunisti drugih naroda gledali su na zajedničku državu kroz prizmu kapitalističkih odnosa unutar nje, odnosno buržoazije kojoj nije bitna ravnopravnost naroda nego njihova eksploatacija. Zbog toga, kada su govorili o “versajskoj tvorevini”, komunisti nisu smatrali da su jugoslavenski narodi umjetno udruženi i da nemaju nikakvih uzajamnih veza. Naprotiv – kritika je išla prema ponašanju političkih elita; članovi Komunističke partije Jugoslavije i te kako su bili svjesni svog nacionalnog porijekla i jugoslavenskog okvira svog djelovanja.

Moram ovdje dodati i da Jugoslavija zaista nije bila nikakva “versajska tvorevina.” To bi značilo da nisu postojale nikakve ideje, dogovori i pregovori prije Versajske konferencije, a mi znamo dobro da je jugoslavenska ideja u kulturnom, političkom i svakom drugom pogledu postojala desetljećima prije stvaranja Jugoslavije. U tom kontekstu su hrvatski, srpski i slovenski književnici, kulturni radnici, pa i neki političari, surađivali i osnivali institucije sa jugoslavenskim predznakom – istina, ponajviše u Hrvatskoj, ali i to nešto govori. Jugoslavija, dakle, nije izmišljena za stolom kao konstrukt svjetskih političara... Ona je dobila svoje priznanje na konferenciji u Versaju, ali bi i bez toga postojala. Pitanje je samo što bi se dešavalo dalje da je nisu priznali oni koji su tada vladali svijetom.

Svjedoci smo minorizacije antifašizma u Srbiji i Hrvatskoj. Da li je uzrok tome i njegov jugoslavenski karakter?

Fotografije: Marija Janković

U Hrvatskoj se govori da su se hrvatski komunisti i partizani borili za Jugoslaviju, što stoji kao činjenica. Također – mada to niko relevantan neće reći, ali se može iščitati između redova – i da su ustaše bili ti koji su se borili za Hrvatsku, a oni predstavljaju apsolutno anti-jugoslavenski pokret. Na to je došao još i obračun 1945. pobjednika sa poraženim i stvorio jedan izrazito negativan odnos prema Jugoslaviji. Ovdje je posebno važnu ulogu odigrala politička emigracija i njihovi potomci koji dolaze u Hrvatsku devedesetih donoseći sa sobom potpuno drugačiji narativ o Drugom svjetskom ratu i Jugoslaviji.

Sa druge strane, Draža Mihailović se borio za kralja i za Jugoslaviju, bio je i ministar u izbjegličkoj vladi... Iako je ispred sebe imao mapu Velike Srbije, njegovi četnici su bili jugoslavenski, odnosno, nisu bili ekskluzivno antijugoslavenski pokret. Da li je, dakle, u Srbiji odnos prema antifašizmu uvjetovan antijugoslavenstvom? Nije. Mislim da je taj negativan odnos i u Srbiji i Hrvatskoj uvjetovan postojanjem suparničke strane partizanskom antifašističkom jugoslavenstvom pokretu. U Hrvatskoj su to ustaše, a u Srbiji četnici.

A koliko je Jugoslavija imala modernistički i emancipatorski karakter za svoje narode?

Ne mogu zamisliti dvije, tri ili više generacija u sljedećem periodu koje bi mogle proživjeti takav skok u životnom standardu, zdravstvenoj zaštiti i obrazovanju kao generacije koje su rođene u Kraljevini i živjele u socijalističkoj Jugoslaviji. Zaista ne znam što bi to sada moralo biti – možda da počnu živjeti na Mjesecu pa da to bude ekvivalent nečemu što je bilo toliko radikalno. Uzmimo, na primjer, osobu rođenu 1928. Ona živi u Kraljevini Jugoslaviji, jednoj od najsiromašnijih evropskih zemalja, jedva ili nikako ne može školovati svoju djecu, ne može zamisliti posao sa plaćenim godišnjim odmorom, stan dobiven od firme, odlazak na ljetovanje i da ne nabrajam dalje. A na sve ovo još dođe Drugi svjetski rat i ta tako siromašna Jugoslavija je 1945. spala na trideset posto predratne industrijske proizvodnje. Skočimo sada u 1968. Ta osoba rođena 1928. o kojoj pričamo tada ima četrdeset godina i svega se

dobro sjeća. Ona sada živi u državi u kojoj može kupiti auto, dobiti stan sa centralnim grijanjem, djecu besplatno školovati do doktorata, liječi se u odličnim bolnicama, ima plaćen godišnji odmor i iz godine u godinu se živi sve bolje. Nema spora da je u ovom aspektu za većinu, milijune ljudi, taj emancipatorski i modernizatorski efekt Jugoslavije apsolutno prisutan. Ne smijemo tu zaboraviti ni ideologiju – ona je sve to stvarala, ali je imala i svoje kontraefekte. Ipak, milijune ljudi je iz apsolutnog siromaštva, iz života u devetnaestom dovela u dvadeseto stoljeće.

Da li se onda Jugoslavija morala raspasti?

Mislim da jeste. Radeći na dokumentima, čudi me i da je toliko izdržala. Razlike među republikama nisu se smanjivale – što je trebalo biti poanta socijalističkog razvoja – već rasle, tako da osamdesetih godina imamo situaciju da se Slovenija po standardu života ubraja u srednerazvijene evropske države, a da je Kosovo na razini nekih azijskih zemalja. To nije moglo tako funkcionirati... Dakle, niz ekonomskih i skupa s njima povezanih političkih razloga, davali su do znanja da u Jugoslaviji mnogi nisu bili zadovoljni. Prije svega – političke elite. O tome se ne zna mnogo i samo mi povjesničari iz dokumenata vidimo razmjere svađa između hrvatskog i srpskog rukovodstva, ali i drugih. Ti političari su na sjednicama bili jedni drugima konkurencija – nikakvog bratstva i jedinstva o kome su javno govorili tu nije bilo. A nakon Titove smrti, sve se još dramatično pogoršalo. Jer, dok je on bio živ kao arbitar, stvari su nekako i funkcionirale: on bi posmjernjivao cijelo hrvatsko ili cijelo srpsko rukovodstvo i slično.

Mislim da je u drugoj Jugoslaviji – koliko god cijenio i isticao zasluge Josipa Broza Tita – on s vremenom postao najveća kočnica njenog daljnjeg razvoja. Društvo se razvijalo i moderniziralo, dolazili su mladi školovani ljudi i kada bih morao procijeniti, smatram da je kraj šezdesetih i početak sedamdesetih godina

smjenom rukovodstava Marka Nikežića i Latinke Perović u Srbiji, Mike Tripala i Savke Dapčević-Kučar u Hrvatskoj, Staneta Kavčiča u Sloveniji, Krste Crvenkovskog u Makedoniji – dakle, jedne mlađe, školovane ekipe – označio početak kraja Jugoslavije. Naime, Tito je iz svih tih sukoba izlazio kao pobjednik i uvijek je vraćao ljude s kojima mu je bilo lakše – valjda ih je bolje razumio, a i oni njega. Naravno, bilo je i jako puno manipulacija: svaka republika je imala računicu da je baš ona najugroženija i najviše daje a najmanje prima od federacije i tako dalje. Sama činjenica da je to i te kako postojalo, govori da nešto dubinski nije valja-

■ “Mislim da je u drugoj Jugoslaviji – koliko god cijenio i isticao zasluge Josipa Broza Tita – on s vremenom postao najveća kočnica njenog daljnjeg razvoja”

lo: nakon što je prošao polet poslije Drugog svjetskog rata i kada je došlo vrijeme za građenje jednog drugačijeg društva i ekonomije, jugoslavenske republike i narodi počeli su doživljavati jedni druge kao konkurenciju umjesto kao podršku.

Ako vas dobro razumijem – Jugoslavija je žrtva svojih elita?

Jugoslavija je žrtva nesposobnosti svojih političkih elita. Pitanje je samo zbog čega su bile nesposobne... Ljubomir Madžar piše da su stalno hvaljene jugoslaenske reforme, ali da čim se stalno nešto reformira, pokazuje činjenicu da to nije dobro; zaista, ako imate potrebu za privrednom, društvenom i političkom reformom svakih nekoliko godina, to svakako pokazuje da nemate pravo, trajno rješenje. Primjer je i samoupravljanje. Stipe Šušar se pitao kada je bila riječ o studentima iz 1968. kako će mladi razumjeti samoupravljanje kada oni koji bi ga trebali provoditi ne razumiju. I Branko Horvat je govorio da privredna reforma nije uspje-

la 1965. zbog neznanja njenih nosilaca...

Jugoslavija se razvijala, okruženje se razvijalo, ali ne i njene političke elite. Kada pogledate sedamdesete i osamdesete godine, vidite da su i dalje na ključnim funkcijama bili učesnici partizanskog pokreta. Oni svoj kredibilitet nisu gradili po fakultetima ili stipendijama za doktorate u inostranstvu, nego na Sutjesci i Neretvi. Nimalo ne umanjujući njihovu muku i borbu, ti ljudi – uglavnom obrtnici po zanimanju – više nisu mogli voditi državu i republike, pogotovo što se svijet mijenjao iz godine u godinu.

Također, u kontekstu raspada Jugoslavije, nikada ne smijemo zaboraviti nacio-

1971. da sve devize od hrvatskog turizma odlaze u Beograd ili krajem osamdesetih da će Srbi opet biti poklani kao 1941. – taj nacionalizam je eksplodirao. Zbog toga nisam pristaša tvrdnji da su rat i raspad došli izvana.

Tako stižemo i do samog kraja Jugoslavije 1991... Da li je krvavi raspad bio nužan?

Sjećam se kada sam bio u Sjevernoj Irskoj u jednom malom selu i gledao utakmicu u pabu. Prišla su mi dva mještana i u razgovoru mi rekla da sve do devedesetih nisu znali da uopće postoje Hrvatska, Srbija, Slovenija i druge zemlje, nego da su sve gledali kao Jugoslaviju. To je prvo, a drugo – da su ostali u šoku vidjevši da je država koju su gledali sa ogromnim poštovanjem završila u krvavom ratu, a ne Sovjetski Savez ili Čehoslovačka zbog rigidnog komunizma u njima.

Rat se nije morao i nije smio desiti. Ali, ono što znam iz dokumenata jeste da u Jugoslaviji od kraja šezdesetih godina nitko nije bio potpuno zadovoljan. Ne go-

vorim o običnim ljudima – govorim o političkim elitama. One su bile konkurencija jedne drugima kada je trebalo tražiti strane kredite, obraniti investicije, tražiti prevlast nad drugima, smatraju se ugroženima... U tom kontekstu, kohezivni element je presušio; on je bio jak nakon rata i kad god je postojala opasnost od vanjskog neprijatelja, ali se iscrpilo. Bratstvo i jedinstvo se pokazalo više kao mantra nego nešto što je u praksi funkcioniralo. Opet kažem – to sve ne znači da milijuni ljudi nisu živjeli u bratstvu i jedinstvu. No, kao što nam pokazuje i sadašnjost – ne odlučuju mase, odlučuju političke elite koje raznim manipulacijama mogu vrlo brzo istu tu masu okrenuti u ovu ili onu stranu. Tako se i dogodilo.

Da li se Jugoslavija na kraju pokazala kao neuspješan eksperiment?

U ljeto 1968. u Jugoslaviju dolazi dekan kardinalskog zbora iz Vatikana, Ežen Ti-

seran; on je antifašist, veliki zagovornik ekumenizma i Jugoslaviju smatra posebno važnom ne samo zato što je znatno liberalnija od drugih zemalja istočne Evrope, već i zato što u njoj živi podjednak broj pravoslavaca i katolika. Uglavnom, Tiseran inzistira da ode u Đakovo, mjesto gdje je živio i radio Josip Juraj Štrossmayer. Gledao sam dokumente gdje je zabilježeno kako je rekao: "Kakvog ste velikog čovjeka imali i kakvu vam je ideju jugoslavenstva smislio, a vi ste" – obraća se svećenicima – "podržavali neke separatističke i fašističke ideje Ante Pavelića."

Možemo, dakle, govoriti o jugoslaven-skoj ideji i njenoj provedbi. Mislim da jugoslavenska ideja nije bila zabluda, u mnogim stvarima se pokazala i te kako korisna i od nje su svi imali korist. Nikada u svojoj prošlosti, a neće ni u budućnosti, ne samo Makedonci ili Crnogorci, nego i Srbi, Hrvati i Slovenci, ni približno igrati takvu ulogu na međunarodnoj pozornici kakvu su igrali dok su bili dio Jugoslavije. Sigurno je da su uvijek postojali dijelovi političkih elita koje su vidjele potencijal jugoslaven-ske ideje, ali i oni koji to nisu prepoznavali na taj način. Jugoslavija je jednim ciljem, drugima sredstvom tako da su se stalno lomile vizije što se od nje želi – da li je ona samo okvir u kom bi se pojedine nacije razvijale ili sredstvo da se nadvlada nad nekim ili nešto treće... Način na koji je Jugoslavija završila u krvavom ratu pokazuje da je bila neuspješan eksperiment i nije uspjela u provedbi.

Dokle su zemlje nasljednice Jugoslavije samostalno stigle?

Nisu dogurale daleko. Ako izuzmemo Sloveniju koja je po životnom standardu, ljudskim pravima i pravnoj državi daleko odmakla, ostale su po ovim pitanjima napravile korak unazad. To nije nikakva jugonostalgija, nego u prilog tome govore sve političke i ekonomske statistike. Treba otići van Beograda, Zagreba i Sarajeva i vidjeti kako sada izgledaju gradovi, nekadašnji industrijski giganti poput Siska, Zenice, Vranja.... U tim mjestima posebno vidite te korake unazad, a pogotovo ako se usporedimo sa Češkom, Poljskom, Slovačkom...

¶

FILIP ŠVARM

■ "Mislim da jugoslavenska ideja nije bila zabluda – u mnogim stvarima se pokazala i te kako korisna i od nje su svi imali korist. Međutim, način na koji je Jugoslavija završila u krvavom ratu pokazuje da je bila neuspješan eksperiment i nije uspjela u provedbi"

nalizme – hrvatski, srpski, albanski i druge. Oni nikada nisu nestali, samo su više ili manje držani pod kontrolom. Gledao sam istraživanje profesora Nikole Rota iz 1966. među srpskom omladinom o osobinama koje pripisuju pripadnicima drugih jugoslavenskih naroda. Rezultati su pokazani Titu i ostalim najvišim rukovodiocima – svi su ostali zaprepašteni. Posebno je bilo poražavajuće kada je riječ o Hrvatima, odnosno, o njihovoj čestoj identifikaciji, uz ostale negativne stavove, sa ustašama; drugi narodi prošli su bitno povoljnije. Tito je na tom dokumentu ispisao bezbroj uskličnika – kao da sam sebe pita šta je ovo. Ne govorim ovo da bih rekao kako je među Srbima bilo takvo raspoloženje a među Hrvatima nije, nego da je nacionalizam – posebno u manjim sredinama – i dalje postojao. A kada se poigralo sa tim sentimentima u smislu "nama je lošije zbog njih" – na primjer

Oni idu dalje

I bez otvorenog kosovskog pitanja put u Evropu je veoma težak. Još je teži kada se obećane izmene Ustava Republike Srbije u oblasti pravosuđa predviđene poglavljem 23 pokušavaju šibicarski da izbegnu. Kad postane jasno da se to ne da izbeći, onda je najteže usvojiti makar minimum preporuka Venecijanske komisije

Teća verzija teksta nacrtu amandmana na Ustav koji se tiču pravosuđa predstavljena je na dosad najvišem nivou od kada, već malo više od godinu dana, traje nešto što bi se uz dosta napora moglo nazvati javnom raspravom. Premijerka Ana Brnabić, šef delegacije EU u Srbiji Sem Fabrici, šef misije OEBS-a u Srbiji Andrea Oricio, ministarke Jadranka Joksimović i Nela Kuburović učestvovali su ovog utorka na okruglom stolu zajedno sa sudijama, tužiocima, profesorima, strukovnim udruženjima, nevladinim organizacijama, zainteresovanim pravnicima, od kojih će neki sigurno postati "istaknuti". Svi su mogli da vide kako ministarka pravde i javnosti nepoznati autor(i) nacrtu amandmana balansiraju na minimumu standarda (i oko njega) koje je svojim mišljenjem Venecijanska komisija (VK) preporučila krajem juna.

Novi tekst koji je predstavila ministarka pravde Nela Kuburović predviđa potpuno izmeštanje biranja sudija i tužilaca iz Narodne skupštine u pravosudne savete: Visoki savet sudstva (VSS) i Visoki savet tužilaca (VST, do sada se ovaj savet zvao Državno veće tužilaca). Samo će se Republički javni tužilac birati u skupštini. Reklo bi se mnogo bolje nego što je ranije bilo, ali upravo odavde počinju drugi problemi. Najvažnije su zamerke na prvi amandman koji definiše podelu vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudsku, ali se i međusobni odnos tih grana vlasti zasniva na "međusobnom ograničavanju i ravnoteži". Druga zamerka odnosi se na paran broj članova pravosudnih saveta i moguća blokada njihovog rada koju bi izazvali istaknuti pravnici, članovi koje bira skupština, odnosno strah od potencijalne kontrole od strane izvršne i/ili zakonodavne vlasti. S tim u vezi pominje se i treći problem u poslednjem, 31. amandmanu koji predviđa da će se u budućnosti na pravosudne funkcije birati samo

kandidati koji su prošli obuku u Pravosudnoj akademiji čiji rad nadgledaju VSS i VST, odnosno izvršna vlast ukoliko preuzme kontrolu u ta dva saveta.

Na samom početku skupa istakla se predsednica Vlade Ana Brnabić izjavom da: "U svakom ozbiljnom društvu postoji sistem *check and balance*, što znači da sudstvo ni u jednoj zemlji ne može da bude nezavisno od svih, niti može da vodi isključivo samo sebe." Dragana Boljević, predsednica Društva sudija Srbije tvrdi da su to "osporili profesori ustavnog prava koji tvrde da za države parlamentarne demokratije evropskog modela kao što je Srbija taj odnos kontrole i ravnoteže važi između zakonodavne i izvršne vlasti, a ne između te dve vlasti i sudstva. Sudstvo je ograničeno nečim drugim: procedurama po kojima se sudi, zakonima koji se primenjuju, uslovima koji moraju da se ispunе da bi se uopšte postalo sudija, garancije nespojivosti, imuniteta. To Ustav propisuje kao ograničenje za sudsku vlast. Samo to, ne dalje. Ali, oni idu dalje."

S njom se ne slaže Zoran Lončar, profesor Pravnog fakulteta u Novom Sadu: "Predložene promene od strane Ministarstva u potpunosti su, po mom skromnom mišljenju, usaglašene sa stavovima ili preporukama Venecijanske komisije. Ustavnim amandmanima se predviđa samo tanka linija vezanosti sudske vlasti sa zakonodavnom. Njenim prekidanjem bilo bi narušeno načelo podele vlasti, kao osnovni princip organizacije vlasti u savremenim pravnim državama. Umesto nezavisne sudske vlasti imali bismo sudsku vlast koja je potpuno odvojena, neki čak kažu i otuđena, ne samo od ostalih dveju grana vlasti, već i od građana kao nosilaca suverenosti u državi Srbiji."

Tužioci Radovan Lazić iz Udruženja tužilaca Srbije i Nenad Stefanović iz novoformiranog Udruženja sudija i tužilaca Srbije imaju različita mišljenja

o sastavu Visokog saveta tužilaca. Lazić kaže: "Problem je sastav VST jer su u njemu javni tužioci i dalje u manjini, odnosno onaj broj koji biraju sami tužioci. Sada je odnos četiri istaknuta pravnika, ministar pravde i pet tužilaca od kojih su samo četiri predstavnici tužilaca, a Vrhovnog javnog tužioca bira Narodna skupština. Moram da podsetim na Akcioni plan za poglavlje 23 koji je usvojila Vlada Republike Srbije, u kojem se navodi da najmanje polovina tužilačkog saveta treba da budu izabrani predstavnici tužilaca. Ovakvo rešenje odstupa od Akcionog plana za poglavlje 23." Stefanović navodi da njegovo udruženje smatra kako je neophodno promeniti sastav tužilačkog saveta "zato što ne postoji odgovor na pitanje zašto struka nije sprečila katastrofalan reizbor 2009. godine, kada smo imali apsolutnu većinu, odnos 7:4 u korist struke. Zašto su 2010/11. odbijane žalbe naših kolega koji nisu prošli reizbor, a odnos je bio isto 7:4? Današnje Državno veće tužilaca ima sedam tužilaca, šest biraju naše kolege, plus Republički javni tužilac. Nažalost, velika većina kolega nije zadovoljna radom tužilačkog saveta."

Dragana Boljević misli da zna i razlog zašto se tako tvrdoglavo pokušava da ostvari kontrola nad pravosudnim savetima: "Desilo se jednom ili dvaput u današnjem Državnom veću tužilaca da je ministarka bila preglasana. Od jedanaest članova, šest tužilaca su preglasali ministarku i od toga je krenula ova lavina na ta dva pravosudna saveta da se ona promene i da se nikada više ne desi da politička volja bude preglasana."

Milan Škulić, sudija Ustavnog suda i profesor Pravnog fakulteta u Beogradu ima malo radikalnije mišljenje jer tvrdi da Ustav uopšte nije trebalo menjati: "Kad se već menja, ne mora radikalno da se menja. Bilo bi dobro da se, ipak, zadrži uloga Narodne skupštine Republike

NA ISTOJ STAZI: N. Kuburović i A. Brnabić

Foto: Sava Radovanović /TANJUG

Srbije prilikom izbora (pogotovo prvog) nosilaca pravosudnih funkcija. Odnos pet prema pet članova u VSS i VST proizvod je baš tog odustajanja da skupština bira nosioce pravosudnih funkcija." Isto misli i Dragana Boljević: "I samo tu bih se složila s njim, a to je da ovaj Ustav nije ni trebalo menjati. Meni je pitanje da li mi ovim amandmanima dobijamo bolja rešenja ili ne? Ako mi ne dobijamo nova rešenja, onda što mi, uopšte 'krećimo'? Upoređivali smo šta je VK preporučivala i šta je naše ministarstvo usvojilo, a šta nije. Od silnih preporuka, jedno četrdesetak, postupljeno je po sedam i to manje bitnih, delimično je postupljeno po devet, po svemu ostalom nije postupljeno. Nije postupljeno u najvažnijim stvarima, a jedna od njih je Pravosudna akademija. Nije tačno da Pravosudna akademija mora da bude u Ustavu i mi ćemo biti jedina zemlja koja u Ustavu ima obrazovnu instituciju za sudije i tužioce. Nemamo Srpsku akademiju nauka i umetnosti, nemamo fakultete, nemamo nikakve druge obrazovne institucije u Ustavu, ali eto, imamo Pravosudnu akademiju. U Ustavu treba da stoje kriterijumi za izbor sudija, recimo, stručnost i integritet. I to je dovoljno. Ali, VK je rekla, ako već hoćete da PA bude u Ustavu, onda ona mora biti zaštićena od svakog neprimerenog uticaja. Aman-

dman 31 kaže da će struktura organa u PA pratiti strukturu pravosudnih saveza. Znači, polovina političara će sedeti u tim organima i oni će biti jedan od prenosnika političkog uticaja na sudstvo. Tako da oni i ne skrivaju neprimereni uticaj."

Direktor Pravosudne akademije Nenad Vujić tvrdi da su takve izjave neistinite i zlonamerne: "Nama je glavno telo UO koji ima devet članova. U tom UO sedi četiri sudije koje bira VSS, od kojih dvoje na predlog udruženja sudija. Zatim imamo dva člana iz tužilaštva koje bira DVT, od kojih jednog na predlog udruženja tužilaca. Tri člana bira Vlada, od kojih je jedan predstavnik zaposlenih u PA. Dakle, od devet, šest članova je iz reda sudija i tužilaca koje direktno njihove institucije bira. Programski savet ima petnaest članova sastavljeno isključivo od sudija i tužilaca koje bira UO. Nikada se nije desilo da je došlo do preglasavanja na UO, sve odluke su donošene jednoglasno."

"Više puta smo rekli da je komisija koja je analizirala rad Pravosudne akademije 2014. konstatovala da dok se PA ne reformiše, ne može biti ustavna kategorija", kaže sudija Savo Đurđić, član VSS i dodaje: "Svi članovi Ustava koji se tiču pravosuđa su nepotrebno menjani. To su radili ljudi koji nemaju kontakt sa sudijama i tužiocima, i pritom, ne poštuju mišljenje struke. Ministarstvo pravde je i pored mnogih upozorenja s naše stra-

ne, postupalo tvrdoglavo i uporno u jednom pravcu." Sličnog je mišljenja i jedna od predstavnica Jukoma Vesna Petrović, profesorka prava u penziji: "Nikada niko iz Ministarstva nije objasnio zašto su smanjeni standardi za pravosudne savete. Imali smo po jedanaest članova u svakom, sad imamo po deset. Mi nismo imali mogućnost da razgovaramo sa onima koji su pisali tekst amandmana. Mi se nikada nismo sastali sa radnom grupom ili nekom osobom, ako je samo jedna, koji će da nam kažu: 'Mi smo stavili da u savetima bude pet članova iz struke i pet koje bira Skupština iz tih i tih razloga.'"

Ministarstvo pravde, Vlada i vladajuća većina u Narodnoj skupštini nisu do sada pokazivali veliko interesovanje za primedbe i predloge koji su dolazili iz struke, a koji su uglavnom bili negativni po predložene nacрте amandmana. Jedino nije bilo lako ignorisati preporuke Venecijanske komisije, pa su, donekle i gde su baš morali, bar minimum ispunili. Javnost u Srbiji je, po svemu sudeći, još manje zainteresovana za budućnost pravosuđa u Srbiji. Dok god tako bude bilo, mnogi će na svoj način tumačiti ubistvo investitora u Beogradu, za koje je osumnjičena jedna penzionerka. Jedni će je slaviti kao perjanicu otpora, drugi smatrati za teroristkinju. Dok god tako bude bilo, pravo neće stanovati u Srbiji.

RADOSLAV ČEBIĆ

Međ ovcima, ovan se rakolji

**Najavljeni Vučić ne došao,
ni pomoćnik pomoćnika
ne došao, ali sve ovce i svi
ovnovi bili na broju**

U poslednjem broju "Informatora Srpske napredne stranke", od avgusta, u kome 1156 slika Vučić gospodina, našlo se, u rubrici "SNS panorama", tačno na strani 25, pod rednim brojem 56, mesta i za uspehe u gradu Valjevu. Lokalno SNS rukovodstvo, pored završenja asfaltiranja Poparskog puta, pohvalilo se da je na štandovima u MO Novo naselje i MO Krušik deljen "SNS Informator". Sredinom septembra, nedelja što prođe, u Pričeviću je organizovana "Regionalna izložba ovaca", tako da je Valjevo ovom uspešnom priredbom konkurisalo da napreduje u narednom SNS informatoru, u toj rubrici "SNS panorama", jer su ostale strane unapred zauzete.

TRI KOMADA POPOVA

Dakle, seoska škola u Pričeviću, ispod puta za Stave, levo od škole velika šatra, iza škole bina, velika vatromet mušema na kojoj je pisalo Grad Valjevo, isto to na engleski jezik, na bini mikrofoni, napred izloženi pehari, medalje, džakovi sa stočnom hranom, tu i plastični labori, crvene, bele, plave, zelene i žučkaste boje, u kojima neka smesa. Na sred livade boksovi

sa ovcima, ovnovi odvojeni, svud oko lo beličadori pred kojima se loži vatra, okreću jaganjci na ražnju. Naspram bine, do potoka, preko poljskog WC-a, razapeta zelena mušema sa natpisom "Ovčarska izložba – festival jagnječeg pečenja". Radnja uveliko radi, u sve se, od kukuruza, uključiš trubači sa numerom "Ubode me i ostavi bol na srcu mome"...

U školi, pred kojom izložba ikona, u okviru Medicinskog sela, u toku besplatni zdravstveni pregledi. Tu tezge sa tradicionalnom ponudom, liciderska srca, luliće, slatko, med, sokovi, vez, pa rodoljubivi duborez Stanisava iz Svileuve, na kome dominiraju teme Živ je Draža, umro nije. Još ima ajvar, ratluk i tulumbe, jabuke sa natpisom "Može da se proba", i suve šljive u gajbici "Može da se proba"...

Kad, pred binom popovi, tri komada, krenu služba Gospodi pomiluj, svi viknuše, Gospode pomiluj, za sve one koji posećuju ovu manifestaciju. Bi još Gospode pomiluj, mlađi pop, sa bosiljkom i posuđom sa svetom vodom, krenu među ovce, preostali popovi su, pred mikrofonom, nastavili službu, Gospodu se pomolimo, gospode blagoslovi stada ova, amin, blagoslovi gospode stada ova, i izbavi ih od

svake napasti... Onda najveći pop preuze čas i bosiljak, pa krenu u ovce i ovnove, kad to obavi, prikupiše se, svi viknuše Amiiin, jedan od popova pohvali ugovitelja Vula i ugoviteljku Branku, svima požele da svaka godina bude bolja nego prošla, a lošija nego sledeća...

Sve je bilo u pogonu, svečano otvaranje je kasnilo, pristiže gospodin SNS gradonačelnik Valjeva, napredno, sa ruke na dupe, stade do muzike, oko njega stade sve što treba, sa bine se javi voditeljka, Dobrodošli u Pričević, na 12. regionalnu izložbu ovaca... Ču se da u Srbiji ima 2.700.000 ovaca, da u ovom regionu, prošle godine, bilo 2000, pa se ču da će manifestaciju, zvanično i svečano, otvoriti gradonačelnik Valjeva Slobodan Gvozdenović.

Istupi gradonačelnik – koji prošle godine, sa istog mesta, poručio da će Izložbu ovaca otvoriti predsednik Vučić – dovesti mikrofoni, pa istorijski reče: Pomaze bog, braćo i sestre! I u daljem govoru Vučića ni ne pomenu: Fala svima koji su došli. Pričević je uvek bilo mesto gde se dobro jagnjeće pečenje probalo. Želim da ova manifestacija postane tradicija, da poboljša poljoprivrednu proizvodnju,

Ispravka

1987: Trenutak istine Dragiše Pavlovića, "Vreme" br. 1445

U prošlom broju "Vremena" greškom je potpisano da je tekst 1987: Trenutak istine Dragiše Pavlovića prvi put objavljen u NIN-u 27. septembra 1997, a treba da stoji da je objavljen 27. septembra 1987. Izvinjavamo se autoru Milanu Miloševiću i čitaocima.

REDAKCIJA

grad je stao iza ove manifestacije, želim prijatno popodne i dobru zabavu!

ZAPISNIK

Svi iz pratnje gradonačelnika, plus muzikanti, dadoše aplauz, voditeljka nabroji organizatore, sa gradom Valjevom na čelu, nabroji i sponzore, ču se da je Pričević selo sa 148 domaćinstava, na binu stupi folklor. Gradonačelnik, sa svojim najbližim rukovodstvom, onima koji su blizu najbližeg rukovodstva, u pratnji SNS fotografa, krenu da obilazi ovce i ovnovce. Presrete ga i naša lokalna televizija, za koju reče da je Pričević uvek bilo mesto gde se dobro jagnjeće pečenje probalo, pa ga, pored kukuruza, zavedoše u čadore gde su se dimili jaganjci na ražnju.

Trubači napustiše položaj kod kukuruza, na bini se nastavi folklor, bi i pesma "Kopa cura vinograd", javiše se i deca recitatori, gradonačelnik, sve sa najbližeg rukovodstva, i oni koji su bili blizu najbližeg rukovodstva, zapuca ka onoj velikoj šatri, tu se raspreniše i nastaviše po svom programu.

Na bini nastupi harmonikaš koji nije pohađao muzičku školu, objaviše da "Ko

čuva ovce, ima i novce", te da je ovca prvo klonirano živo biće, i objaviše da će proglašenje pobednika biti ovde, u dva sata, svi mogu da se odmore i vrata ovde.

Preko razglasa pustiše "Ne pitaj me što sam sama, zašto tugujem", pred reportera ispade čuveni narodni pesnik Srba, ima pesmu, ne daju mu da je govori. Pa se reče Srba: Rado, lepa Rado/ Na proplanku tvoje stado/ Zaođala ti si Rado/ Prepuštaš se navadi i volji/ Međ ovcima ovan se rakolji/ Što si tako Rado grešna/ Što se stukaš, kad si poljubešna/ I zaigra na jeleku šara/ Čuvaš ovce, mrče ti se gara...

Novinaru se primače i jedan od organizatora, iz fascikle izvadi zdravicu, nema ko da je pročita. Autor Ninić, iz Osečine, nije prisutan, zdravica jeste: Pomaže bog gosti i zvanice/ Dobro došli kod reke Obnice/ Na izložbu sjeničkih ovaca/ Ovaca i mladih jaganjaca/ Izložba je ova vrlo važna/ Zato što je i regionalna/ Što ovca rodod iz Sjenice/ Mirno pase kraj reke Obnice/ A da budu samo veća stada/ Ima seljak čemu da se nada/ Pričević već je poznat zna se/ Po pečenju od sjeničke rase/ Kad se jagnje na ražnju okreće/ Putnicima odmah pažnju skrene/ Pa

KAKO JE TO ONO BILO: Šubara glavu čuva; dokon pop i ovce blagosilja; klapa i roštilj-majstor, slika za uspomenu

Fotografije: D. Todorović

napune i stomak i kesu/ I pečenje rodbini ponesu...

Organizator, prezimena Jovanović, nastavi da ima sav materijal, zapisnik sa sastanka kod Vula u kafani, on otvorio sastanak, pokazuje potpis, ima sve materijale, čuva, radio u privredi, zna ljude, važna je arhiva, sve prikupio, da se znaju počeci. Novinar se nekako odmakne od organizatora, nabasa na jednog koji pored boksova sa ovcama daje izjavu reporterki koja čučnula pored njega, ne sme da otkrije tajnu pečenja jaganjaca, on samo kolje. Zakolje i uredi, drugi peku, ovi ovde što peku nemaju pojma. Ima da stavljaju pretop preko praseta, pivo, ali, nije to tako. Zakolješ, urediš, i odma' u furunu, peče se dok je jagnje vruće. Kako vruće? Ložiš vatru, ložiš, i stavljaš prase u furunu čim zakolješ, ne valja da se, kad zakolješ, to ohladi. Mnogi ne znaju, on je profesionalac, dum zakolješ, dum u furunu, to je pošo!

Na scenu stupi jedan sa crnu šajkaču na glavu, crne čizme, zelena dolama, crveni oficirski okovratnik, rekoše da to SNS finansijski inspektor, sve koji su ga oslovljavali sa Vojvodo, ispravljao je, Ja sam major! Major je radio sa obe ruke, od bine javiše, sat vremena posle Vidimo se ovde u dva sata, da posao žirija nije bio lak, zamoliše sve da se primaknu. Predstaviše komisiju od tri doktora nauka. Nastupi zvanični i najsvečaniji deo.

Ocenjivalo se u šest kategorija, krenuše redom, imaju treće mesto, drugo, prvo i šampion izložbe, nagrade u vaučerima, ima i robne i novčane nagrade. Objaviše da šampion, u kategoriji starijih ovaca, iz Joševe, na red dođoše dviske, šampion iz Dragodola, pa dvisci, najbolje grlo iz Degurića, apsolutni šampion iz Gunjaka. Čestitaše svima, i onima koji dobili diplome, svima koji ovce doveli, grupisaše se za slikanje za uspomenu i dugo sećanje.

Od belih čadora sa pečenim jaganjcima nije odujimalo, trubači se vratili na početni položaj kod kukuruza, opet bi "Ubode me i ostavi", jedan u "Srbija" majici, na kojoj bili kruna i orlovi, diže sve četiri uvis.

DRAGAN TODOROVIĆ

Roba, usluge, tužbe

Zbunjeni i sludeni potrošač raspet je između svojih želja da za najmanje novca dobije najbolju uslugu, pri čemu se oslanja na pomoć sistema koji bi trebalo da ga zaštiti

Računi od više od dinara koji umeju da iznenade naročito nakon letovanja, bojazan od kupovine neispravnih proizvoda, kao i konzumiranja i izlaganja proizvodima "koji izazivaju rak", samo su neki od uvreženih strahova među potrošačima. Potrošači često nisu svesni manje očiglednih svojstava proizvoda koje su kupili i većito su zabrinuti za kvalitet onoga na šta su potrošili novac, i to sa dobrim razlogom. Na srpskom tržištu, na kojem se može naći veliki broj trećerazrednih proizvoda, postoji značajan raskorak između teorije Zakona o zaštiti potrošača i njegove primene. Kada se na to dodaju zbunjujuće, ali upozoravajuće oznake na proizvodima, snalaženje u lavirintu roba i usluga za potrošača čini se još komplikovanim nego što bismo mogli pretpostaviti.

Zbunjeni i sludeni potrošač raspet je između želja da za najmanje novca dobije najbolju uslugu, pri čemu se oslanja na pomoć sistema koji bi trebalo da ga zaštiti. U praksi, na rafovima i u katalozima onlajn prodavnica nalazi se roba raznog kvaliteta, a neretko i sumnjivog kvaliteta. Sa druge strane, sjaj reklama ubeđuje nas da je baš taj proizvod sve što smo ikada želeli da posedujemo, iako ima oznaka na proizvodu koje upozoravaju na suprotno.

KO ŠTITI POTROŠAČA

Pri Ministarstvu trgovine, turizma i usluga postoji savetovalište za pomoć potrošačima, koje kroz rad Nacionalne organizacije za zaštitu potrošača, Centra potrošača Srbije, Udruženja za zaštitu potrošača (za Beograd), kao i regionalne centre poput Udruženja za zaštitu potrošača Vojvodine i Organizaciju potrošača Kragujevca i Udruženje "Narodni parlament" za region Južne i Istočne Srbije pruža savetovanje i pravnu pomoć. Dr Katarina Jovičić sa beogradskog Instituta za uporedno pravo i koautorka Komentara za Zakon o zaštiti potroša-

ča kaže za "Vreme" da je prilikom donošenja ovog Zakona umnogome ispoštovano sve što je 2014. bilo predviđeno zakonima EU iz ove oblasti. "Domaći zakon je čak otišao korak napred direktivom o turističkom poslovanju", ocenjuje Katarina Jovičić. Ključna razlika između domaćih potrošača i onih u razvijenim privredama je u znatno manjoj kupovnoj moći, što se održava na potrošačka prava i primenu zakona u praksi. "U zemljama u kojima su potrošači jaki, imaju najšira prava", ističe Jovičićeva. U velikim potrošačkim ekonomijama, prodavci rado izlaze u susret kada je u pitanju vraćanje proizvoda, jer im je u interesu da zadrže mušteriju. "U Srbiji ljudi kupuju koliko moraju – jedan par cipela godišnje, jednu jaknu, što se održava na trgovca. Ovaj se onda trudi da proda kad god može, pa nije spreman da izađe u susret vraćanju robe", priča Jovičić. Zakon o zaštiti potrošača omogućava vraćanje robe kupljene na daljinu u roku od 14 dana, a nije potrebno da potrošač dostavi obrazloženje za vraćanje. "Reklamacija je uređena na ovaj način jer potrošač kupuje na osnovu slike i obaveštenja o svojstvima robe, tj. mora da se pouzda na oglas trgovca", objašnjava Jovičić. Međutim, reklamacije robe kupljene na licu mesta stvar su dobre volje trgovca. Ona ocenjuje da u našoj zemlji ni potrošači, ni trgovci, ni sudije nisu dobro upoznati sa Zakonom o zaštiti potrošača. U retkim prilikama kada slučaj potrošača dospe na sud, sudije ponekad presuđuju na osnovu Zakona o obligacionim odnosima, ne uzimajući Zakon o zaštiti potrošača u obzir. "Sudske procedure su dugo trajne, a takođe su za mnoge potrošače veoma skupe, pa je najbolje rešenje pokušati mirno rešavanje spora uz asistenciju nekog od udruženja za zaštitu potrošača", kaže Jovičić.

TREĆERAZREDNO TRŽIŠTE

Denis Perinčić, predsednik upravnog odbora Republičke unije potrošača oce-

njuje za "Vreme" da primena Zakona o zaštiti potrošača u praksi nailazi na mnoge probleme, od toga da trgovci ne informišu građane o tome kako da ulože reklamaciju, preko samovoljnog naplaćivanja neisporučenih usluga od strane javnih preduzeća do neefikasnog rada tržišnih inspekcija koje se kriju iza nenadležnosti. "Postoje dve vrste problema", objašnjava Perinčić. "Jedan je da se zbog loših kontrola u Srbiji prodaje roba slabog kvaliteta, a drugi je što trenutno nema kažnjavanja nepoštenih poslovnih prakse kroz prodaju ovakvih proizvoda". U zemlje Balkana i bivšeg Varšavskog pakta često se uvozi roba koja je nesaobrazna sa standardnom robom proizvođača (od patika do mašina), a cene su iste. Perinčić ističe i da mnogo falsifikovanih proizvoda nalazi put do maloprodaje kroz ilegalne kanale. Od usvajanja Zakona o zaštiti potrošača (2014) do sada, praksa tržišne inspekcije je da ne postupa po slučajevima prodaje nesaobraznih proizvoda. "Zakon o zaštiti potrošača članovima 50-54 reguliše nesaobraznost proizvoda, a članovima 80-82 nesaobraznost usluge", objašnjava Perinčić. Prema važećem Zakonu, tržišna inspekcija nije nadležna za ovakve slučajeve. Međutim, prema članu 52 istog zakona, tržišna inspekcija ima ovlašćenja da štiti potrošača od plasmata nesaobraznih proizvoda i usluga. "Prodaja falsifikovanih i trećerazrednih, tj. nesaobraznih proizvoda trebalo bi da se suzbija kroz kažnjavanje nepoštenih poslovnih prakse", smatra Perinčić. "Ali to se kod nas ne događa. Postoji direktiva o nepoštenoj poslovnoj praksi, sada je samo stvar primene i toga da li imamo pravni mehanizam zaštite", zaključuje on.

NAPLATA ZA NEISPORUČENE USLUGE

Veliki problem za potrošače je i samovolja javnih komunalnih preduzeća, koja naplaćuju neisporučene usluge. "Početak problema su neredovna očitavanja", smatra Perinčić. Osim toga, javna preduzeća

SAMI PROTIV SITNIH SLOVA:

Potrošači i roba

Foto: Tanja Valić / Tanjug

još uvek primenjuju sistem saldo, kojim se nezakonito uračunavaju plaćanja jer poverilac rasknjižava plaćanje na najstariji dug, čime tera potrošača da plaća i zastarela potraživanja. Sistem saldo suprotan je članu 312 Zakona o obligacionim odnosima. U julu ove godine, JKP "Infostan tehnologije" Beograd dobrovoljno je odustao od saldo sistema, a na zahtev potrošača, navodi se u saopštenju preduzeća o nalogima za uplatu. "To je veliko unapređenje na tržištu", ocenjuje Perinčić. "Ovo je sjajan primer kako samoregulacijom jedno preduzeće može odgovoriti da posluje". Perinčić ističe da nijedno javno preduzeće nema komisiju za rešavanje reklamacija, u kojoj bi morali da se nađu i predstavnici organizacija potrošača. "Ovo je obavezno i kažnjivo po članu 72 Zakona o zaštiti potrošača, ali preduzeća to nemaju da bi umanjila mogućnost zaštite potrošača", zaključuje Perinčić.

POTROŠAČKA SIGNALIZACIJA

"Detaljno pročitajte uputstvo", savetuju nas svakodnevno putem reklama, najčešće kada su u pitanju farmaceutici. Međutim, kod potrošača u svetu retko se podstiče svest o tome da treba da obrate pažnju na oznake na proizvodima (osim kada je u pitanju rok trajanja,

koji gotovo religiozno pregledamo svaki put kad sa rafa uzimamo proizvode na popustu). Iako Zakon o bezbednosti hrane i pravilniku o deklarisanju proizvoda obavezuju proizvođače da obaveste potrošača o sastavu proizvoda i upozore na eventualnu opasnost od korišćenja, retko ko se razume u sistem piktoograma koji određeni proizvodi nose na sebi. "Što ne čitate, nije kinesko pismo", mogao bi s pravom da pita neki zajedljiv proizvođač, "lepo smo vam sve napisali". Mnogi ekološki pokreti poput Grinpisa pozivaju potrošače da pre kupovine treba saznati kakve su posledice upotrebe proizvoda, koliko otpada od njega ostaje i kakva mu je ambalaža. Trougao sa strelicama i brojem u sredini pruža informacije o tome koliko je opasan materijal od kojeg je ambalaža napravljena. Potrošač je obavešten da je PET boca namenjena za jednokratnu upotrebu, ali retko ko zna da je uzrok tome mogućnost da PET ambalaža ispusti teške metale koji ometaju rad hormona, kao i kancerogene materije. Iako 3 PVC (ili 3V) plastika ispušta čak dve otrovne materije koje mogu poremetiti rad hormona, i dalje je najčešće upotrebljavana plastika za boce. Iako je plastika označena brojevima 1-7 sa pratećim slovima, potrošaču će i dalje biti teško da prati upozorenja. Bezbedne plastične mase (koje ne ispuštaju hemikalije u vodu, koju kao svoj sastavni deo sadr-

ži skoro 100 odsto proizvoda) su 2,4,5 i to one sa oznakom HDP, HDPE, LDPE, PP. Građanin Srbije koji godinama utrenirano prati političku scenu i brojne partije koje se na njoj pojavljuju, koji redovno izlazi na izbore, možda će biti kadar da zapamti koje proizvode treba da bira. U znakovima opasnosti, koji su narandžaste boje (otrov, štetno, opasno po okolinu) nekako se i snalazimo, ali verovatno će retki znati značenje trougla sa crvenim okvirom i osobom u sredini, koji označava opasnost po zdravlje ljudi (čita se: opasnost od kancerogenih materija). Ovakvu oznaku nose npr. benzin i farbe na bazi terpentina. "Siva" kategorija potencijalno opasnih proizvoda su oni sa oznakom R40 (r – rizik, 40 je oznaka za gvožđe) koja ukazuje na ograničena saznanja o kancerogenom efektu, a dodeljuje se na osnovu nedovoljne ispitivosti učinka sadržanih materija. Ako ste se zapitali da li 40 odgovara broju koji gvožđe nosi u periodnom sistemu, odgovor je ne – 40 je u periodnom sistemu cirkonijum (Zr), a gvožđe (Fe) je na mestu 26. Potrošačima zainteresovanim za sopstveno zdravlje ne preostaje ništa drugo nego da pokušaju da ove oznake nauče napamet, te da ne pokušavaju da ih dovedu ni u kakvu vezu sa svojim skromnim poznavanjem hemije iz osnovne i srednje škole, jer im ono nikako neće biti od pomoći.

JOVANA GEORGIEVSKI

Veoma pesimistička

“Mi smo već bili u pregovorima sa “Mejerholjd” centrom, ali su oni, po hapšenju Kirila Srebrenikova, smesta obustavljeni. Niko im nije rekao da ne mogu da nas pozovu, samo su odlučili da bi pozvati Marinu bilo veoma opasno”

Marina Davidova je godinama unazad prisutna na Bitefu kao ruska pozorišna kritičarka uvažavana i u Evropi. Dan pre nego što će ovaj broj “Vremena” biti objavljen, ali i danas i sutra, Marina Davidova se na Bitefu predstavlja i kao autorka predstave *Večna Rusija*. To je pozorišna instalacija (prva u drugom delu Glavnog Bitefovog programa u kome su ove nama manje poznate teatarske forme), džinovski lavirint soba koje vode publiku kroz različite periode političke i kulturne istorije Rusije. Svi pravci, međutim, završavaju u jednoj istoj, središnjoj svečanoj sali koja, uprkos dizajnerskim izmenama, uvek ostaje ista, i to je to “večno rusko”.

Marina Davidova je viši naučni saradnik Instituta za umetničke studije, autorka je knjiga o temama iz istorije pozorišta, umetnička je direktorka moskovskog Net-Festivala, dobitnica je niza nagrada, pa i Nagrade “Stanislavski”. Predstava *Večna Rusija* je njen prvi umetnički rad. Realizovala ga je u Berlinu, u teatru HAU Hebel am Ufer.

“VREME”: Predstavljajući vašu predstavu, Ivan Medenica, umetnički direktor Bitefa zapitao se šta da mislimo o teatru ako je došlo vreme da pozorišni kritičari prave predstave. Šta biste odgovorili?

MARINA DAVIDOVA: Taj trend je već izvesno vreme prisutan. Martaler i Gebels su kompozitori, Kasteluči je umetnik koji je učestvovao na Venecijanskom bijenalu. Mislim da su danas u našoj struci izbrisane granice između zanimanja. Postoji, međutim, jedan izuzetak, a to je da pozorišni kritičari do sada nisu režirali predstave, za razliku od filma gde su mnogi kritičari francuskog novog talasa, koji su objavljivali kritike u uticajnim filmskim časopisima, počeli da snimaju filmove. U pozorištu se ne sećam da je do sada bilo toga, ali možda je vreme da se i to promeni. Mislim da nije moguće nekoga podučavati režiji. Ako želite da režirate, morate da gledate tuđe predstave, da imate mašte i ideja i onda da sami stvorite svoj lič-

Foto: Dokumentacija Bitefa

postavka države

ni pozorišni jezik. Svaki reditelj je priča za sebe, svako je poseban, pa bi se reklo da nema potrebe studirati režiju, ali to je nemoguće. Morate poznavati pozorište i onda, ako imate talenta, ako ste pametni i obrazovani, sve to povežete u jednu celinu. Ako i pokušate da učite režiju, bar je tako u ruskom kontekstu, suočavate se sa raznim restrikcijama, jer mnogi ljudi sebe smatraju ekspertima i krenu da vam objašnjavaju kako da režirate. Kao da oni znaju, a vi ne. Vi morate sami doći do neke svoje poetike. Mislim da sam u prednosti što nikada nisam studirala režiju i što me niko nije učio kako da stvaram predstavu.

Vaša predstava podrazumeva lavirint, a lavirint podrazumeva izlaz do koga se teško, a nekad i nikad ne dolazi. Da li vaša predstava nudi izlaz i kakav je?

Postoji izlaz, da, da, vrlo lako se može izaći. Problem je u tome što nije lako napustiti svoju zemlju, bar Rusima nije. Nije čak ni meni koja sam veliki kosmopolita. Ja želim da živim u svojoj zemlji gde mogu da govorim svoj jezik, gde znam neke pesme i šale koje strancima nisu razumljive. Možete pobeći ako želite, naravno, ali je to veoma teško jer i kada odete, u vama ostaje jedna snažna nostalgija, a to je po mom mišljenju tragično. Ne pričam sada o predstavi, već o realnosti, o svom životu koji je veoma sličan situaciji ruske inteligencije s početka XX veka, koja je tada počela da napušta Rusiju jer nisu mogli da ostanu. Nabokov je, na primer, doživeo veliki uspeh u Sjedinjenim Američkim Državama, posle je živio u Švajcarskoj, nije bio siromašan, ali se do kraja života sećao Rusije kao raja koji je morao da napusti. Naravno, Rusija je u to vreme bila pakao, ali je se on sećao kao raja, sećao se detinjstva, sećao se šume oko kuće u kojoj je odrastao. Zemlja u kojoj odrastemo deo je naše sudbine. Ideja mi je bila da publici dam ideju kako da pobjegne odatle, ali i kako da tu ostane da živi.

Promene u cilju boljeg sutra uglavnom su bazirane na promeni ideologije. Predstavom poručujete da problem nije ideologija već nepromenji-

vost obrasca autoritarnog društva. Molim vas za komentar.

Ne bih htela da kvarim publici jer je to nešto što bi trebalo da se otkrije tokom predstave. *Večna Rusija* bavi se stvarnošću. Glavni prostor je poput matriksa našeg života. Bilo je pokušaja tokom istorije da se izađe iz stvarnosti u utopiju, ali ste svaki put bili prinuđeni da se u realnost vratite, i to se u predstavi vidi. Vi napustite to fantazmagorično mesto, a kada se u njega vratite, deluje kao da se promenilo, ali nije – isto je kakvo je i bilo. Istorija vas vraća u početnu poziciju.

Da li je na osnovu vaše predstave moguće zaključiti da se Putinov režim nadovezuje na tradiciju autoritarnosti ruskog društva?

Po mom mišljenju, Putinov režim je samo još jedna verzija tog matriksa. U budućnosti, posle Putinove smrti – jer, kako da vam kažem, svi moramo jednom umreti – ponovo će postojati neka večna Rusija. Ja ne znam ko će biti na njenom čelu, predsednik, kralj, car, svedjedno, ali biće nova Večna Rusija. To je, naravno, jedna veoma pesimistična postavka države.

Putinovi politički potezi, uostalom isto koliko i Trampovi, pa samim tim i zemlja kojom vlada, u centru su pažnje javnosti. Da li to pomaže ili odmaže vašoj predstavi?

U istoriji Amerike, Tramp je izuzetan slučaj, videćemo šta će biti sa njim. U Rusiji, mi bismo mogli da imamo nekoga drugoga umesto Putina. Ne znam njegovo ili njeno ime, ali bi to bio opet neki drugi Putin. Naša sudbina, sudbina naše istorije prati veoma snažnu logiku: svaki put se vraćamo diktaturi, nekom rigidnom političkom sistemu, totalitarizmu. To je začarani krug. U predstavi krećem da razvijam konstrukciju od 17. veka i namera mi je da pokažem da se istorija ponavlja, da je to jedan začarani krug.

Da li će Večna Rusija biti izvedena i u Rusiji?

Bilo je pokušaja da *Večnu Rusiju* dovedemo u Rusiju, ali se svaki put završilo tako što su nas iz straha odbili. Kada je predstava bila gotova u Nemačkoj, ušli

smo u pregovore o gostovanju u Rusiji, ali onda je krenuo proces protiv Kirila Srebrenikova u Moskvi i ljudi su se uplašili. U Rusiji ne postoji cenzura, ali ako hoće da vas odbiju, ako hoće da vam naprave problem, onda uvek dođu do toga da ste krivi za neke finansijske malverzacije. To se desilo Srebrenikovu i Malobrodskom. Mi smo već bili u pregovorima sa Centrom "Mejerholjd", ali su oni, po hapšenju Srebrenikova, smesta obustavljeni. Niko im nije rekao da ne mogu da nas pozovu, samo su odlučili da bi "pozvati Marinu bilo veoma opasno". Idući put kad budemo hteli da gostujemo, iznaći će neke finansijske probleme. U Rusiji je to šablon – nikada niko nije gonjen zbog ideologije, uvek isključivo iz finansijskih razloga.

Autor ste monografije *Ende einer Theaterpoche* u kojoj opisujete poslednju deceniju ruskog pozorišta. Koje su najistaknutije specifičnosti tog perioda po kojima se razlikuje od zapadnog pozorišta?

Pre nekoliko meseci mi je objavljena knjiga *Culture Zero*, u kojoj pišem o poslednjih 15 godina života i pozorišnog života Rusije. Mislim da je danas rusko pozorište postalo integralni deo evropskog pozorišta, jer se mnogo toga izmenilo u poslednjih 10 godina, pojavile su se neke stvari koje pripadaju veoma naprednim evropskim pozorišnim tendencijama. Politika, međutim, čini snažan zaokret udesno.

Srpska kulturna javnost nije zadovoljna nivoom kritike kulturnih dešavanja. Kako je u Rusiji? Šta treba uraditi da kritika napreduje?

Sa jedne strane, postoji mnogo veoma talentovanih pozorišnih kritičara ali oni nemaju gde da objavljuju svoje članke. Pre desetak godina, veliki prostor u novinama i časopisima je posvećivan kulturi. Novine "Izvestja" su pisale o premijerama, o gostovanjima, a sada uopšte ne objavljuju pozorišne kritike. Prosto više ne žele te tekstove. Pre pet do sedam godina, kulturne rubrike su, prosto, nestale.

SONJA ĆIRIĆ

Možemo li mi bez nas

Kada je festival Bitef pokrenut, pre 52 godine, to nije bio tek skup predstava koje se igraju iz večeri u večje, već intelektualni i duhovni prostor koji okuplja one koji tragaju za novim i tako šire okvire pozorišta i njegovog značaja za kulturnu zajednicu. Da bi to i dalje bio Bitef, svake godine iznova mora da odgovori na tri ista pitanja: Šta je to novo pozorište? Da li je to uopšte pozorište? I zašto se to šire zajednice tiče? Selektor Ivan Medenica je iskreno i strasno pristupio izazovu i odlučio da ove godine napravi festival koji će se odvijati pod sloganom "Svet bez ljudi". Radikalnije, pa time za našu zajednicu i novije, nije moglo biti.

PROLOG – ODILO. ZATAMNENJE.

ORATORIJUM.

Kod nas nije uobičajena praksa da festival ima dva početka, ali ako kroz festival želite da ispričate priču važnu za samo društvo, onda je u redu da imate i prolog tj. predstavu koja će vas uvesti u strukturu festivala i ukazati na ono što je prethodilo. Za 52. Bitef to je bila predstava *Odilo. Zatamnjenje. Oratorijum.* u režiji Dragana Živadinova (Slovensko mladinsko gledališče i "Kino Šiška").

Poslednje veliko otkriće Bitefa iz vremena druge Jugoslavije je pokret *Neue Slowenische Kunst* i Dragan Živadinov. Na Bitefu 1986. godine Gledališče sestre Scipion Nasice izvelo je predstavu *Krštenje pod Triglavom* u kojoj se poigravalo sa estetikom nacizma, s namerom da debatuje ideju o nepogrešivosti partije i nesumnjive ispravnosti socijalističke revolucije i NOB-a. U to vreme Jugoslavija je već godinama bila u ozbiljnoj krizi čije razloge mnogi nisu razumeli, ali im je zato zgodno došlo da Živadinova i njegov pokret optuže za napad na državni poredak. Dvadeset dve godine kasnije Živadinov se vraća na Bitef predstavom *Odilo. Zatamnjenje. Oratorijum* u kojoj, poigravajući se sa estetikom *Neue Slowenische Kunst*a, razotkriva zaboravljenog, a veoma uticajnog Hitlerovog pomoćnika Slovenca Odila. Nanovo otkrivajući zaboravljenu figuru iz slovenačke istorije,

Odilo. Zatamnjenje. Oratorijum.

Svita br. 3 "Evropa"

Živadinov ukazuje da radikalizmi koji se sada šire nisu došli niotkuda, već stižu iz "podruma" potisnute istorije. Formalno, predstava je komentar na grčku tragediju: naspram junaka Odila stoji hor s kojim je on u dijalogu. Hor predstavlja društvo ondašnje i sadašnje, a *Odilo*, sledstveno tome, nacistu ondašnjeg i sadašnjeg. Predstava ima zanimljiv odnos prema katarzi, pojmu čije je osnovno značenje pročišćenje. U delu *O pesničkom umeću* Aristotel piše o pročišćenju osećanja sažaljenja i straha i u tom smislu pojam katarze se koristi u pozorišnoj estetici. Živadinov odbacuje emocije sažaljenja i straha i ostavlja publiku u osećanju nelagode. Predstava se završava bez aplauza koji

je u evropskoj pozorišnoj kulturi važan jer dovodi do ujedinjena publike i izvođača na kraju predstave. Ovde glumci odlaze, a publika pokušava da ih dozove nesigurnim i slabim aplauzom, a zatim i sama odlazi u tišini i nelagodi. Upravo to osećanje izazvano onim što smo videli i doživeli treba da bude pročišćavajuće tj. katarizično. Osećanje nelagode se "gaji" tokom čitave predstave vrlo specifičnim odnosom prema humoru. *Odilo* je smešan, ali nama čitava situacija nije nimalo smešna. To je onaj osećaj koji smo mnogo puta imali gledajući mnoge naše, pa i poneke svetske političare na TV-u. Oni su smešni, ali nam nije do smeha dok ih gledamo i slušamo. Svet bez ljudi ovde uka-

Od 15. do 22. septembra u Beogradu traje 52. Bitef.

Svet bez ljudi, u prvih pet od deset predstava Glavnog programa

Gorki – alternative za Nemačku?

Šest lica traži pisca

zuje na svet bez "pravih" tj. humanih ljudi koji čine osnov evropskog demokratskog društva koje je iznedrilo naše pozorište.

OTVARANJE – SVITA BR. 3 "EVROPA"

Kolektiv "Enciklopedija reči" prvi put je bio na 50. Bitefu (prvom na kome je selektor bio Ivan Medenica) sa predstavom *Svita br. 2* kada su osvojili i Gran pri festivala. Obema predstavama je zajedničko da je reditelj Žoris Lakost iz konteksta izvuкао niz iskaza i stavio ih u kontekst svoje predstave. Predstava počinje citatom visokog francuskog zvaničnika koji upućuje građane šta da čine ako se nađu usred terorističkog napada, sledi tekst Španjolke koja priča o tome šta je pazarila u super-

makretu, imama koji usred Brisela zagovara rigidan odnos prema oblačenju žena itd... Ovi tekstovi, istrgnuti iz originalnog konteksta, zvuče banalno, zastrašujuće i komično, ali svi zajedno, stavljeni u kontekst predstave, svedoče o podeljenosti i kompleksnosti situacije u kojoj se trenutno nalazi zajednica evropskih naroda. Da je predstava ostala na ovome, bio bi to kvazi-dokumentarni teatar ne baš vredan spomena. Međutim, prava vrednost predstave krije se u njenoj zvučnosti (muzička kompozicija Pjer-Iv Mase). Tekstovi se govore na različitim jezicima, različitim ritmom i uz pratnju klavira koji je treći akter u dijalogu. Autorski tim se opredelio za svitu – formu koja je u svojim

počecima oličavala pravi "evropski" koncept budući sastavljena od igara različitih naroda starog kontinenta. Sada to, međutim, nisu – kao u 17. veku – igre za ples, već "igre" koje igramo u svakodnevnom životu i u kojima se muzika pokazuje kao "partner" bez premca. Jer, kojim god da se jezikom u izvedbi govori, muzika se lako prilagođava – kao jezik nad jezicima – komentarišući različitim stilskim sredstvima iz prošlosti, čas isonom, ostanom ili veštim kontrapunktom, čas prepariranim zvucima, impostiranim glasom, šapatom ili kejžovskom tišinom, sve apsurdne kojima vrvi evropska (naša!) svakodnevnica.

BOLIVUD

Naš predstavnik na Bitefu je *Bolivud*, autorski projekat Maje Pelević (Narodno pozorište Beograd). *Bolivud* je predstava koja, poigravajući se kičom i formom mjuzikla, govori o sudbini malog grada temeljno devastiranog tranzicijom. Situacija se, naizgled, neočekivano menja kada stiže vest da dolazi bolivudski producent da od propale fabrike mašnica napravi veliki bolivudski studio. To je povod da među siromašnim građanima prorade ambicije i nade, te da na površinu isplivaju rasizam, ksenofobija, netrpeljivost prema Romima i mnoge druge niske strasti svojstvene ljudskim bićima siromašnim kako duhom tako i materijalnim sredstvima. Predstava je katalog naših društvenih nedaća i načina kako se one prelamaju na živote običnih građana i radnika u kulturi. Maja Pelević nam je još jednom, samo ovog puta u stihu, rekla o nama ono što i sami znamo na način koji baš i nije sasvim nov. Predstava se formalno uklapa u koncept ovogodišnjeg festivala, ali bi mogla da iz glavnog programa pređe u Showcase, a da npr. *Jami distrikt* pređe u glavni program, koji bi (čak!) predstavljao jaču kariku sa narednim segmentom glavnog programa.

I NA KRAJU (POLUVREMENA) FRLJIĆ!

Glavna zvezda prvog dela ovogodišnjeg Bitefa je reditelj Oliver Frlić, pa zbog njega i njegove predstave *Gorki – alternative za Nemačku?* i *Šest lica traži pisca*. »

Verovatno svi znaju, ali da ipak ponovimo: Oliver Frlić je imao problema u Hrvatskoj zbog kojih je napustio sopstvenu zemlju. Na poziv institucionalnih (!) pozorišta, radi u Nemačkoj isto ono što je radio u Hrvatskoj i Srbiji – pravi predstave o društvenim tabu temama. Tako je u pozorištu "Maksim Gorki" u Berlinu napravio predstavu *Gorki – alternative za Nemačku?* u kojoj razotkriva netrpeljivost nemačkog društva prema imigrantima. Ta pojava ima istu društvenu osnovu koja je porodila nacizam i ona je imanentno prisutna iako nemačko društvo važi za najotvorenije u Evropi. Predstava sigurno deluje snažno kada je gledaju nemački poreski obveznici u Berlinu. Sa ulice ulaze u zgradu pozorišta "Maksim Gorki", a onda na sceni vide maketu te iste zgrade koja se pred njima otvara dok glumci u kostimima (ili u svojoj odeći?) govore tekst koji je možda njihova prava priča, a možda i nije na način na koji bi svako do nas mogao da kaže svoju istinu o sebi.

Sličan model rada Frlić ponavlja u predstavi *Šest lica traži pisca* Satiričkog kazališta "Kerempuh" iz Zagreba. Kroz dramu Luidija Pirandela postavlja pitanje šta je stvarnost, a šta iluzija u hrvatskom teatru i na javnoj sceni i kakve sve to ima veze sa "Našom obitelji" i običnom porodicom. Oliver Frlić ponavlja na sceni (i tako ga razotkriva) model manipulisanja činjenicama koji u medijima svakodnevno koriste politički demagozi. Na taj način on čini da se "tretirani" fenomeni detabuiziraju, a društveni sistem postaje elastičniji i otporniji na potrese.

Da li je to umetnost? Ako verujete u didroovsku ideju da pozorište može da menja ljude i svet (na kojoj je zasnovano evropsko pozorište) i da pozorište treba/mora da doprinese kvalitetnom razvoju društva (što je razlog postojanja evropske ideje subvencionisanih gradskih i državnih teatarâ), onda je rad Olivera Frlića nezaobilazni deo takvog pozorišta pa time i programa respektabilnog festivala. A ako u to ne verujete? Onda je moguće zamisliti savremeno pozorište bez Frlića, Beograd u septembru bez Bitefa, Evropu bez demokratskih tekovina... Samo što onda ne bi bilo ni nas, odnosno bio bi to svet bez ljudi onakvih kakve mi znamo. ¶

MARINA MILIVOJEVIĆ MAĐAREV

Globalno margina

DEO TIMA:
Jovana Karaulić i
Marko Manojlović
Foto: Marija Janković

Koje teme nudi film za decu, da li deca uopšte gledaju filmove za decu ili ih interesuju žanrovi za odrasle koji su im dostupni na svakom koraku, da li dečji film ima publiku – pitanja koja postavlja pojava jednog filma za decu u našoj kinematografiji, filma *Zlogonje*

Ako se slažemo da su današnja deca buduća publika, i ako se slažemo da je film jedan od najsigurnijih i najkomunikativnijih načina ka saznavanju i spoznavanju, zašto su dugometražni igrani filmovi za decu retki u savremenoj srpskoj kinematografiji?

Povod za ovo pitanje je bioskopska premijera filma *Zlogonje* najavljena za subotu, odnosno činjenica da su *Zlogonje* četvrti film za decu srpske kinematografije realizovan u ovom veku. Ako ćemo da budemo precizni, četvrti film još od 1988. godine, od filma *Čavka* Miloša Radivojevića! Podsetimo se: prvi jugoslovenski film koji su mogla da gledaju i deca bio je *Čudotvorni mač* iz 1950. Voje Nanovića. Prvi dečji film snimljen je već naredne godine – *Kekec*, režirao ga je Jože Gale. Zatim su do kraja sedamdesetih filmovi za decu redovno snimani. Naredne decenije Mihailo Vukobratović je počeo film *Ljubavi Ane Morave*, nakon četiri godine snimanja premijera je očekivana na jesen 2000. godine, ali nikad nije dovršen (vidi "Vre-

me" br. 493). Od tada do danas realizovani su *Agi* i *Ema* (2007) u režiji Milutina Petrovića, *Princ od papira* (2007) Marka Kostića i *Peti leptir* (2014) u režiji Milorada Milinkovića.

Boban Jevtić, direktor Filmskog centra Srbije (FCS) kaže da je "u Hrvatskoj situacija slična kao i kod nas, a da Slovenci skoro svake godine snime po jedan film za decu. Čak je jedan od najgledanijih filmova svih vremena u Sloveniji upravo omladinski film *Idemo mi po svoje*, u bioskopima ga je gledalo čak deset posto nacije. FCS je pokušao na jednom od prethodnih konkursa za sufinansiranje da kao institucija pomogne stvaranje dečjih filmova, ali su se javila samo dva projekta. Ipak, imamo i dobrih vesti: sledeće godine će se snimati omladinski film *Leto kada sam naučila da letim* u režiji Raše Andrića, a FCS planira konkurs koji će biti samo za dečji film. Ako naši filmski autori znaju unapred da će ova kvi projekti biti podržani, možda ćemo imati više takvih projekata."

lizovana kategorija

Osnovno o filmu

Zlogonje su prvi igrani film reditelja Raška Miljkovića, producentkinje Jovane Karaulić i njene kuće "Akcija produkcija", direktora fotografije Mikše Anđelića, kostimografkinje Milene Milenković, i trinaestogodišnjaka Mihajla Milavića i Silme Mahmuti koji igraju Jovana i Milicu, glavne likove filma. Scenaristi su Marko Manojlović i Miloš Krečković. Reč "zlogonja" je davnašnji izraz za ljude koji isteruju zlo. Ispostavila se tačnom za priču o dečaku Jovanu čija je svakodnevica uslovljena stanjem s kojim je rođen, parcijalnom cerebralnom paralizom, i Milici čiji se roditelji razvode, jer će igrom i zajedničkom avanturom razumeti život i prilagoditi se njegovim uslovnostima.

Konkurs specijalizovan za dečji film nemaju Hrvatska, Slovenija, Makedonija, Crna Gora, Bugarska, Češka – nabraja Boban Jevtić. "U pravilniku Grčke postoji odredba da do 20 odsto ukupnog budžeta za podršku filmu može biti dodeljeno dečjem filmu, ali poslednjih nekoliko godina niko nije aplicirao. Rumunija nema poseban konkurs za dečji film, ali u okviru svakog konkursa postoji tzv. džoker sekcija i svaki put se odlučuje koji će filmovi biti podržani. Na poslednjem konkursu čiji rezultati još nisu poznati, odlučeno je da džoker sekcija bude posvećena dečjem filmu. Ni Poljska nema specijalizovan konkurs, ali ima Warsaw Kids Film Forum – pitching, radionice i koprodukcijски market isključivo za filmove za decu i omladinu. U Danskoj je četvrtina budžeta Danskog filmskog instituta planirana za filmove, programe i aktivnosti za decu i omladinu. Zanimljiv primer su Nemačka i Holandija koje su napravile zajednički Fond za razvoj dečjeg filma u dogovoru Holandskog filmskog fonda i fonda MDM (Mitteldeutsche Medienförderung). Fond ima za cilj da podrži dečije filmske projekte koji su potencijalno visokog kvaliteta i koji su zanimljivi za publiku, i da podstiče koprodukcije dečjih filmova i povećanje i podsticanje razvoja kvalitetnih i raznovr-

snih audio-vizuelnih produkcija za decu."

Koje teme nudi film za decu? Da li deca uopšte gledaju filmove za decu ili ih interesuju žanrovi za odrasle koji su im dostupni na svakom koraku? Da li dečji film ima publiku? "Decu interesuje film koji je namenjen njima, koji je o njima, u kojima mogu da se prepoznaju", kaže Jovana Karaulić, producentkinja *Zlogonje*. "Na poslednjem Berlinskom festivalu u kategoriji dečji film nije bilo bajki već filmova koji razvijaju kritičku svest. Današnji filmovi za decu diskutuju o problemima zajednice, ali iz dečje perspektive. Mislim da su *Zlogonje* baš takav film."

U Taramountu, distributerskoj kući koja za naše bioskopske gledaoce uvozi Diznijeve i Piksarove produkcije, kažu da su filmovi za decu gledaniji od holivudskih blokbastera. Da li zato što su animirani i američki? Film *Princ od papira*, dakle, igrani domaći film za decu, zabeležio je solidnu bioskopsku gledanost, oko dva miliona pregleda na Jutjubu, više od 70 internacionalnih festivala, 13 nagrada... da ne ređamo dalje. Jelena Karaulić podseća da "Beograd ima Kids fest – idućeg meseca će se održati 14. put. Tu se prikazuju dugometražni igrani filmovi, oni isti koji se prikazuju na Berlinskom i drugim velikim festivalima. To znači da naša publika nije uskraćena za dugome-

tražne igrane filmove za decu najnovije produkcije." Mali broj igranih filmova za decu je, kaže Karaulićeva, globalni problem. "Samo zemlje koje se sistematski bave kulturom za decu realizuju jedan do dva filma godišnje. Na desetak festivala na kojima smo učestvovali bili su isti filmovi, pa je moguće zaključiti jedino da je film za decu marginalizovana kategorija."

Osim što su film za decu, *Zlogonje* su, moglo bi se reći, i debitantski film, pa mu je FCS ipak ukazao poverenje i učestvovao u njegovom finansiranju, što opovrgava stav da društvu nije stalo do filmova za decu. "Nije ta tema u pitanju", kaže Marko Manojlović, koji je sa Milošem Krečkovićem autor scenarija *Zlogonje*. "Nama, kojima je zapao ovaj period u istoriji, kao da je zapalo da stvaramo uslove za rezultate koji će se pokazati tek za deceniju-dve. Mi smo u međuprostoru. Čini mi se da mi samo pravimo platforme koje će obezbediti autorima da stvaraju i čiji će se rezultati tek iskristalisati. Možda je bilo potrebno da se pojave *Zlogonje*, pa da FCS odluči da organizuje konkurs specijalizovan za dečje filmove. Mi smo još u zidanju nečega što je kultura ove zemlje, pa tako i filma za decu."

Ako film za decu ima publiku i ako ga društvo podržava, ko nedostaje – autori? "Moglo bi tako da se kaže, ali priznaćete »

Kako li je šusteru?

Meni je potpuno isto za koga pišem. Reditelj Miša Radivojević mi je jednom rekao: "Zamislili kako je šusteru, zar ti misliš da je njemu lakše da napravi malu cipelu nego veliku? Obe treba da opšije, da iskroji jezik, da napraviti rupice za pertle. Isto je." U romanu *Princ od papira*, po kome je snimljen istoimeni film, piše da su deca mala samo odraslima, a jedni drugima nisu: "Mi deca, kad se gledamo jedni s drugima ili u ogledalu, uopšte nismo mali."

Zašto u našoj zemlji nema filmova za decu?

Postoje opšti, posebni i pojedinačni razlozi za nedostatak kulturnih sadržaja za decu.

Opšti se tiču činjenice da kultura za decu obično cveta u razvijenim i totalitarnim sistemima, bilo da je reč o totalitarizmu starinskog kova, bilo da je reč o savremenim kapitalistički tržišno ostrvljenim demokratijama s totalitarizmom korektnosti. Dok smo bili totalitarna zemlja, imali smo filmova, televizije, pozorišta, književnosti i muzike za decu koliko vam duša poželi. Onda je sve to nestalo. Ako nam se to ikada, nedajbože, vrati ili ako uspemo da se provučemo kroz politički korektne iglene uši savremene Evrope,

Foto: Marko Rupena

biće svega toga ponovo. No, tranzicija u kojoj smo uštopovani poslednjih trideset godina nije sklona deci: deca nisu birači, nisu oni koji sada i odmah mogu biti oni kojima se sistem na vlasti obraća i od njih nešto očekuje. Među posebne razloge došla bi činjenica da nema ni profesionalno odličnih, a politički skrajnutih autora kojima sistem ne da da se obraćaju odraslima, nego ih obezoružava i okreće dečici. Najzad, pojedinačno gledajući same slobodne i preslobodne autore, reklo bi se, toliko zaokuplja sopstvena odraslost da im je mnogo zanimljivije da svoje ličnosti izražavaju kroz teme Erosa i Tanatosa

tj. seksa i nasilja i svega što iz njih proizlazi. Uz to, na after-partijama i koktelima oni uživaju bez dečje larme, na Q&A posle projekcija deca ih ne zapitkuju o detinjstvu, već im se, okruženima bleštavim glumicama, dive privlačne žene i moćni muškarci, a o mogućim ozbiljnim nagradama da i ne govorimo. Znate, nema Ninove nagrade za književnost za decu, niti autore za decu neko zove da pišu kolumne ili u Ministarstvo da budu savetnici.

VLADISLAVA VOJNOVIĆ

Autorka je scenaristkinja filma *Princ od papira*

da je to razumljivo: autori dobijaju priliku da snime film na svakih pet-šest godina. pa imaju potrebu za nekom temom koja provocira, koja plasira. Drago mi je što primer Raška Miljkovića, reditelja *Zlogonje*, govori da nova generacija ima hrabrosti da radi film koji želi da radi. Znam koji proces sam ja kao pozorišni reditelj prošao da kao autor zaslužim privilegiju da radim ono što mi se zaista radi. Meni su se *Zlogonje* radile, radila mi se priča o dečaku koji mora da prevaziđe sopstveni strah da bi se uključio u društvo. Mislim da je uslov da se piše o onom što te se tiče izraženiji u nastajanju dečjeg filma nego u procesu pisanja filmova za odrasle. Ako je motiv pisanja namera da se piše o nečem, odnosno ako priča ne izlazi iz autora, mislim da je to pogrešna osnova za film za decu."

Film *Zlogonje* nastao je po motivima knjige Jasminke Petrović *O dugmetu i sreći*. Marko Manojlović kaže da je film zadržao atmosferu romana, dok je radnja drugačija. "Knjiga Jasminke Petrović je kao haiku koji je jednostavan a mnogo značajan. Zato je sve što se dešava u filmu plod Miloševe (Krečković) i moje mašte, a kasnije i Raška (Miljković). Pa ipak, u atmosferi filma jasno se oseća Jasminki-

na knjiga." Da su knjige Jasminke Petrović filmične, po mišljenju Jovane Karaulić govori i već pomenuti film *Leto kada sam naučila da letim* po njenom istoimenom najnovijem romanu, čije je snimanje planirano na proleće. "Film producira Sense, Milan Stojanović i Maja Popović ga uspešno razvijaju na evropskim pičevima, i u bioskopima se može očekivati za dve godine. Mislim da sa najavljenim konkursom FCS-a film za decu zaista ima šansu. *Zlogonje* tek treba da prođu test publike. Jedan od razloga zašto se pravi film za decu je da promeniš svest makar njih petoro u publici. Tih petoro će se u perspektivi pretvoriti u 500, i tako će biti sve više i više onih koji će imati pravilan odnos prema problemu Jovana i Milice iz našeg filma."

Film je osnova i centralni deo projekta *Zlogonje* za podizanje svesti o pitanjima nevidljivosti dece sa invaliditetom (vidi "Vreme" 1383), koja po rečima Jovane Karaulić "dodiruje ovo društvo u domenu ljudskih prava, diskriminacije i različitosti." Takođe, ovo je prvi film o detetu sa stanjem koje ga ometa da živi kao njegovi vršnjaci. Raško Miljković, reditelj, kaže da se, srećom, "u ovom vremenu sve slobodnije i otvorenije komunicira. Delu-

je mi kao najzdraviji i najrazumniji način da se sa decom priča o problemima kroz film, medij koji je njima dostupan i zabavan. Trudili smo se da *Zlogonje* ne budu drama, žanr koji bi podrazumevao život malog Jovana, već avantura i priča o prijateljstvu, o zaboravljenim vrednostima, trudili smo se da višeslojnost priče bude platforma za dalja saznavanja i promene."

Zlogonje dolaze u bioskope sa dvanaest (za sada) nagrada na festivalima u zemlji, regionu i svetu (Najbolji film po izboru žirija mladih u Torontu, dve najbolje dečje uloge u Zlinu u Češkoj, Najbolji film za decu i nagrada CIFEJ Prize u Ukrajini, Specijalna nagrada žirija i nagrada za najpopularnijeg glumca Mihajlu Milaviću u Nišu...). Utisak Stele Četković, koja igra doktorku malog Jovana, o reakciji publike koja je *Zlogonje* gledala na Festivalu u Nišu doživljava se kao naravoučenije: "Nedvosmisleno se osetila neka najsuptilnija plemenitost u Niškoj tvrđavi i pokazala da su ljudima potrebni nežnost, toplina, osećajnost. To me je uverilo da su agresija, surovost, grubost, ružnoća kojima obiluje naša kinematografija, u stvari, na zalasku."

SONJA ĆIRIĆ

Zašto je ovaj svet baš ovakav

Nekoliko najnovijih priloga domaćoj produkciji književnosti za decu, i životna pitanja koja postavljaju Sara, Akiko, Marja i ostali njihovi likovi

Čini se da je književnost za decu izdavačka niša u koju osim roditelja, bibliotekara i prosvetnih radnika, svraćaju i istinski knjigoljupci zato što se tu vodi računa o priči i njenoj strukturi, o originalnim stilskim postupcima, i zato što maštovati obrasci šire granice pripovednih oblika. Evo nekoliko primera koji dokazuju pomenuto, svi su iz "Lagunine" produkcije.

Roman *Sara i januar za dve девојчице* Zorana Penevskog, čiji je prethodni deo *Sara i zaboravljeni trg* imao pet izdanja i objavljen je u Makedoniji, predstavlja iznenađujuću avanturu duha: девојчица Sara ide u sedmi razred, živi kod strica i voli da čita Milenine postove. Njih dve se ne poznaju, ali obe čitaju strip *Crno-be-*

li vrt (sastavni deo romana, a nacrtao ga je Dušan Pavlič) čija junakinja obilazi crno-bele životinje i od njih dobija različite odgovore, nekad neobične, nekad direktne i ozbiljne, na pitanje koje stoji na početku sazrevanja: zašto je ovaj svet baš ovakav? Milena

odlučuje da odabranim cita-

tima iz stripa reši probleme koji je tište, a Sara prihvata izazov birajući svoje rečenice. Međutim, posle novogodišnje žurke, januar će ih dovesti do kraja potrage za odgovorom na postavljeno pitanje. To je veoma dinamična, zabavna i originalna priča o odrastanju i o tome da li je baš sve onako kako izgleda i traganju za uzrokom onoga što nas čini ovakvima kakvi smo. Neko bi mogao da pomisli da to nisu pitanja za decu ili da je detinjasto razmišljati da svet može da

se promeni. Ali, insistirajući na mašti, igri i razobručenom promišljanju, Penevski pokazuje da se upravo maštom i igrom, onom lucidnom i ludičkom, dolazi do spoznavanja sveta, do hrabrosti da se postavljaju pitanja i do saznanja da je sreća u našim rukama.

Na sličnom tragu je i novi glas domaće književnosti za decu i mlade – Stefan Tićmi (igra rečima od prezimena Mi-

tić). Njegov poetski roman *Ja sam Akiko* je lirski priča o девојци koja ne voli granice, opojna kao stihovi Mike Antića, bajkovito mudra poput *Ma-log Princa*, i duhovita i topla kao tekstovi Igora Kolarova. Tićmi veoma dobro zna da je dobra knjiga za decu ona u kojoj mogu da uživaju sve generacije, a svima je ljubav od suštinske važnosti: "Ljubav je kao klima u tatinim kolima kada dođe zima: upali on grejanje, ali se kola zagreju tek ispred škole; kad izađem, tek tada u njima bude toplo. Ljubav je kao klima u tatinim kolima – treba da ugrije, da, ali kada ti je to zaista potrebno. Ljubav je beskrajna potraga za toplinom", kaže Akiko.

Zbirka pripovedaka *Katarke Beograda* Gordane Maletić, koju je ilustrovao Kosta Milovanović, pisana je za tinejdžere. Od grnčara do putopisaca, od svirača do filmadžija, od biciklista do alasa, od šegrt do naučnika – u knjizi je dat istorijski mozaik o životu poznatih i nepoznatih Beograđana, sagledan kroz njihove zanate i umeća. Bilo da je reč o odrastanju, o prvim ljubavima i životnim otkrićima ili o istorijskim crticama, u svakoj od priča ove knjige opi-

san je preplet nečije veštine i znanja, i u svakoj upoznajemo ljude koji su sazrevali u okrilju grada i gradili ga. Katarke tih vremeplova prolaze Savom i Dunavom, opčinjavaju nas svojom snagom i prolaznošću, a njihovi vrhovi upućuju nas ka visinama kojima često težimo.

Novi roman Gradimira Stojkovića *Peta девојчица, Marja* je duhovita i topla priča o sazrevanju, čudnim rečima, ozbiljnim školskim problemima i onome što će postati mnogo više od lepih đачkih sećanja. Najpre dinamičan i jednostavan niz dogodovština dečaka koji ide u četvrti razred osnovne škole pretvoriće se na kraju vremenskim skokom u bolnu ali tako životnu sagu o ljubavi. Stojković, prepoznatljivim realističnim stilom i smešnim epizodama i britkim dijalozima, dotiče i mnoga osetljiva pitanja današnjice pa i vršnjačko nasilje, probleme osoba sa invaliditetom i socijalne probleme.

Iza naslova romana Danijele Kostić *O ljubavi i drugim moronima*, duhovite parafraze Markesovog čuvenog dela, krije se priča o tinejdžerki koja posmatra svet bez dlake na jeziku, koja je dete razvedenih roditelja i koja je nedavno dobila brata, ispričana jezikom mladih, oštrim, zabavnim, i duhovitim.

Kada se priča o knjigama za decu, polazna misao je da one formiraju čitaoce, njihov estetski i etički sistem.

Oni koji pišu za najmlađe i mlade čitaoce kažu da im je upravo to izazov. "Treba da napišeš knjigu koja traži da bude napisana", govorila je Madlen Lengl. "A ako je knjiga odveć zahtevna za odrasle, napiši je za decu."

T. LJUBISAVLJEVIĆ

Telo je kuća jedina koju imam

“Problematično je kad se u umetnost umešaju marketing, TV, društvene mreže. Kao da se izgubi kvalitet. Kad umetnik postane brend, to je jako opasno. Zato što je brend ponavljanje. Brend nije ništa novo”

Performansom *Beogradska sirena* umetnice Marte Jovanović u Muzeju grada otvorena je izložba 57. Oktobarskog salona. U položaju embriona na hladnom betonu, Marta je čekala da se publika prihvati kofa sa vodom postavljenim oko nje, polije je i ponovo oživi. To je u najkraćem cela operacija koja je trajala sat i po, to jest, dok sve kofe nisu bile ispražnjene. Da se to nije desilo, Marta bi možda i sad ležala u vodi imajući u vidu njenu rešenost, ali i zbog prirode samog medija performansa u kojem se ništa ne da predvideti, a pogotovo ne kako će reagovati publika. Vizuelno je sve izgledalo veoma efektno zato što je autorka izabrala atraktivan deo muzejskog prostora i zato što je njen telesni stav delovao uverljivo, što ne čudi imajući u vidu činjenicu da je školovana balerina. Publika je umetnicu uglavnom i iz najboljih namera postepeno polivala vodom iako je to, po rečima autorke, gore kad ste već u vodi i na hladnom.

Iza Martinog performansa stoji veliki rad i promišljanje sveta u šta se uverite kada performansu pristupite otvorenog srca i uma, kao i kada želite da čujete šta umetnica ima da vam kaže. Marta, inače, sa svojih 40 ima monografiju koju potpisuje Kati Batista, kustoskinja, osnivačica i direktorka Katedre za savremenu umetnost na Sotebi institutu u Njujorku, u kojoj se, između ostalog, elaborira Martin rad kroz prizmu novog talasa umetnica feministkinja u Njujorku. U Salonu Muzeja savremene umetnosti (MSUB), na aktuelnoj izložbi *Između nas* publika je fascinirana Martinom skulpturom *It is My Body*. Posle odrastanja u Izraelu, studija i rada u Njujorku i Firenci, Marta je sada iznova počela svoj život u Beogradu.

“VREME”: Publika koja teško prihvata performans ume kroz pitanje i odgovor da ga komentariše: “Šta je tu umetnički? Mogao/mogla sam i ja to da uradim”. Kako vi odgovarate na ove konstatacije?

MARTA JOVANOVIĆ: Ono što činim, stavljam u kontekst onoga čime se bavim. Konkretno, moj rad je neka vrsta egzorcizma. Dolazi iz ličnog mesta. To mi se nekad i ne sviđa budući da ume da se pretvori u nešto gde ne postoji granica gde je rad, a gde moj privatan život. Postoji performans Joko Ono koji sam izvela u Salonu Muzeja savremene umetnosti (MSUB) u okviru izložbe *Nevidljivo nasilje*, a koji je zapravo reizvođenje njenog čuvenog performansa *Cut Piece (Komad o sečenju)* i kroz to bih mogla da se vratim odgovoru na vaše pitanje. Meni je, naime, taj performans Joko Ono bio interesantan zbog načina na koji se ona tada predala publici koja je sekla delove njene ode-

će. To je otvoren rad, Joko Ono je napisala instrukcije za taj rad, i može da ga radi ko god hoće i gde god hoće. Ko god želi da izvede moje radove *Majčinstvo*, *Ljubav* ili *Sirenu*, treba to da učini. Ja verujem da umetnost ne može da se poseduje. Ona treba da bude prisutna mnogo duže od svakog od nas.

Koja ideja je u osnovi performansa *Beogradska sirena* koji ste izveli na Oktobaru?

Beogradska sirena je nastala kao deo većeg projekta *The Mermaid Project (Projekat sirena)* koji ima nekoliko etapa: Beograd, Rim, Sao Paolo, a četvrta bi trebalo da se završi mojim preplivavanjem Napuljskog zaliva. O svemu tome bi trebalo da se napravi film. U zalivu postoji nekoliko ruta, ali bih ja volela da savladam najdužu, od 17 kilometara i intenzivno se pripremam. Posle radova *Ljubav*, *Majčinstvo*, *Lepota čvrstog povezivanja*, mislim da sam završila sa radovima ko-

jima elaboriram lične lomove. *Sirena* za mene znači novo rađanje. Kad je sirena na suvom, njoj se rep osuši jer ona ima noge. Morate da je polijete vodom da biste je ponovo oživeli. Ja sam pozvala publiku da me polije vodom da bi mi izrastao rep ne bih li lakše zaplivala u nove vode. Sirena je povezana i sa današnjim mitom o ženskoj lepoti, a Napuljski zaliv želim da preplivam zbog sirene Partenope, zaštitnice Napulja. Ona se sa svoje dve sestre bacila u vodu kada Odisej nije čuo njihove pesme. Telo Partenope se navuklo na obalu, tačno tu gde je danas grad Napulj. Želim da preplivam Napuljski zaliv njoj u čast, da dokažem da tu rutu može da prepliva bilo koja žena, da ona ne mora da bude sirena, niti joj

nosti. Tako se rodio rad *Majčinstvo*. Performans sam izvela u Galeriji "O3one" za prijatelje i za Roberta Adanta, američkog režisera, koji je pravio dokumentarni film o meni. Performansom sam dokazala da etiketa koja mi je prikazana nije tačna. Nakon performansa razgovarala sam sa svojim galeristom na koji način da taj rad ipak pretvorimo u nešto što traje.

Šta ste uradili?

Prvo moram da kažem da sam opsednuta kincugi tehnikom krpjenja porcelana. Kad bi se u davno doba Japana polupao čajnik, taj porculan bi se lepio tečnim zlatom, što znači da što je čajnik više popravljan i lepljen, to je bio vredniji. Moja ideja je bila da se ljuska tih polupanih jaja popravi tečnim zlatom. Nismo u tome uspe-

peli zato što svaki put pri promeni temperature ili prilikom dodira ljuska nastavlja da se lomi. Međutim, našli smo tehnologiju kojom se čestice bakra lepe za nju, i na taj način smo pozlatili 267 jaja i napravili izložbu. Bila sam očarana efektom kako sam svoje

nemajčinstvo pretvorila u zlato.

Zanimljiva podudarnost je da ste otvorili 57. Oktobarski salon na kojem je izložen rad Joko Ono čiji ste performans izveli, ali i da se uz vaše ime vezuje ime Marine Abramović čija nas retrospektiva očekuje i kod koje ste vi učili.

Bila sam u Studiu Location One Marina Abramović u sklopu rezidencijalnog programa i ne znam baš da li sam učila od nje, jer se način na koji radimo veoma razlikuje. S jedne strane, meni laska kad me neko uporedi s Marinom, ali, s druge, ja volim da sam Marta Jovanović i borim se za svoj put. Značilo mi je da nju čujem. Bila sam na njenim predavanjima, ali mi je isto mnogo značilo da čujem Karoli Šliman čiji rad obožavam. To je ozbiljna njujorška umetnica sa čijim se radom identifikujem i kao osoba i kao žena i kao performans umetnica. Najveći poklon koji je mogao da mi se desi prošle godine bio

Izložba 57. Oktobarskog salona *Čudo kakofonije* pod kustoskom upravom Danijel i Gunar Kvaran okuplja 72 umetnika i umetnica iz celog sveta, različitih generacija i poetika. Zastupljeni su svi umetnički mediji od crteža, slika, skulpture, preko video, digitalnih radova i fotografije do performansa.

Prema rečima kustoskog dua, naslov izložbe *Čudo kakofonije* je metafora različitosti u svim mogućim aspektima, a na opasku da je to, na neki način opšte mesto, odgovaraju da danas nijedan pokret sam za sebe nije vezan za geografski centar, za neko kulturno središte i da ne dominira u svetu umetnosti. "U ovom svetskom prostoru koji ima mnogo centara i koji je egalitaran u svojim načelima, svi žanrovi, postupci i načini razmene postoje istovremeno. Zapadnjačke ideje o umetnosti sa naglaskom na originalnosti postale su univerzalna vrednost. Ipak, jasno je da iz te međunarodne pozornice nije izrastao nijedan zajednički entitet", tvrde kustosi. Iako je Oktobar tek otvoren, neki od komentara koji su se mogli čuti, a tiču se baš slavljenja raznolikosti izložbe, pretočeni su u cinični komentar da postavka deluje kao Instagram. Uporno najavljivanje da će gošća 57. Oktobarskog salona i Beograda biti Joko Ono, čija je instalacija *Buđenje* predstavljena na izložbi, unekoliko je razočarala publiku koja će žeđ za novim kretanjima u savremenoj umetnosti možda utoliti kroz stručna vođenja ili u sklopu pratećeg programa Oktobarskog bijenala – "Umetnost je naš posao".

Oktobarski salon traje do 28. oktobra, a održava se na pet lokacija.

Fotografije: Dokumentacija 57. Oktobarskog salona

je potreban Odisej da bi potvrdio njeno značenje i postojanje.

Vaše radove stručnjaci ocenjuju feminističkim, a u tom smislu je naročito zanimljiv *Motherhood* koji je na izvestan način i sačuvan, opredmećen i pozlaćen. Šta je iniciralo performans i šta je, ako se tako može reći, njegova zaostavština?

U performansu *Majčinstvo* polupala sam jaja koja su visila sa plafona. Broj jaja je odgovarao broju plodnih dana. Ideja za rad je nastala zato što me je bivši suprug optužio da nikad nisam postala žena zato što nisam postala majka. Osetila sam to kao veliku nepravdu zato što iako nisam fizički rodila biće, smatram sebe majkom raznim umetničkim delima i raznim studentima. Evo, ja sad već veoma dugo radim kao mentor edukativne platforme "Performance HUB" i razne ljude sam izvela na put. Dajem im mogućnost da nađu svoje mesto u svetu umet-

je poziv Gete instituta u Los Angelesu da budem gost predavač, odnosno mogućnost da pristupim kompletnoj arhivi Karoli Šliman koja pripada Institutu. Tada, u stvari, shvatite da postoje veliki ljudi za koje ne znate zato što nisu napravili nikakav skandal. To pominjem imajući na umu Karoli Šliman. Hoću da kažem: problematično je kad u umetnost upadne

marketing, TV, društvene mreže. Kao da se izgubi kvalitet. Kad umetnik postane brend, to je jako opasno. Zato što je brend ponavljanje. Brend nije ništa novo. Brend ne sme da se menja da bi ti uvek bio prepoznatljiv. Evo, logo koka-kole je isti od kada je nastao.

Rad *Ovo je moje telo*, koji je i sada izložen u Salonu Muzeja savremene umetnosti na izložbi *Između nas*, bavi se važnom temom performansa. Slažete li se sa tim?

Kako da ne – arhivom. To je izuzetno važna tema kako za nas performere tako i zbog budućih generacija. *It is my body* je skulptura nastala kao arhiva moga tela. Telo stari i ja nemam ništa protiv toga. To mi se dopada jer mislim da je telo tu da ga iskoristimo u ovom kratkom periodu koji se zove život i onda da ga odbacimo. Čuvam i negujem svoje telo zato što je ono moja mašina s kojim radim. Telo je moja kuća, jedina koju imam. Tako je nastala grupa radova *Ovo je moje telo*. Kopirala sam razne delove svoga tela, a onda od njih pravila skulpture u zlatu ili u silikonu kao što je ova u Salonu MSUB.

Delujete veoma smireno tokom izvođenja performansa. O čemu razmišljate tokom izvođenja i kako doživljavate reakcije publike? Recimo, gađanje svinjskim srcima u performansu *Ljubav* tokom kojeg ste bili povređeni?

Zavisim od performansa. Tokom izvođenja *Ljubavi*, u rezidenciji švajcarske ambasade, polomljeno mi je rebro zato što je neko snažno zamahnuo srcem i verovatno zato što srce nije bilo dovoljno odmrznuto. Da li se osećam pročišćeno posle performansa? Rekla bih da ne. Obično sam umorna i iscrpljena. Pred sam performans mislim o gomili tehničkih detalja, o svetlu, da li ću se smrznuti ili ne, kakva je temperatura vode, da li će publika učestvovati, a onda tokom performansa upadnem u posebnu vrstu psihičkog stanja. Kao da mi se izoštre sva čula. Čujem svaki udah, izdah, pokret, šum, svega sam svesna, osećam svaki damar. To je stanje hipersvesnosti. U takvim trenucima dešava se potpuni svemir. Nemam nikakvu kontrolu kako će se odvijati performans. Volela bih kad bih mogla da se tako prepustim životu.

ALEKSANDRA ČUK

Fotografije: Marija Janković

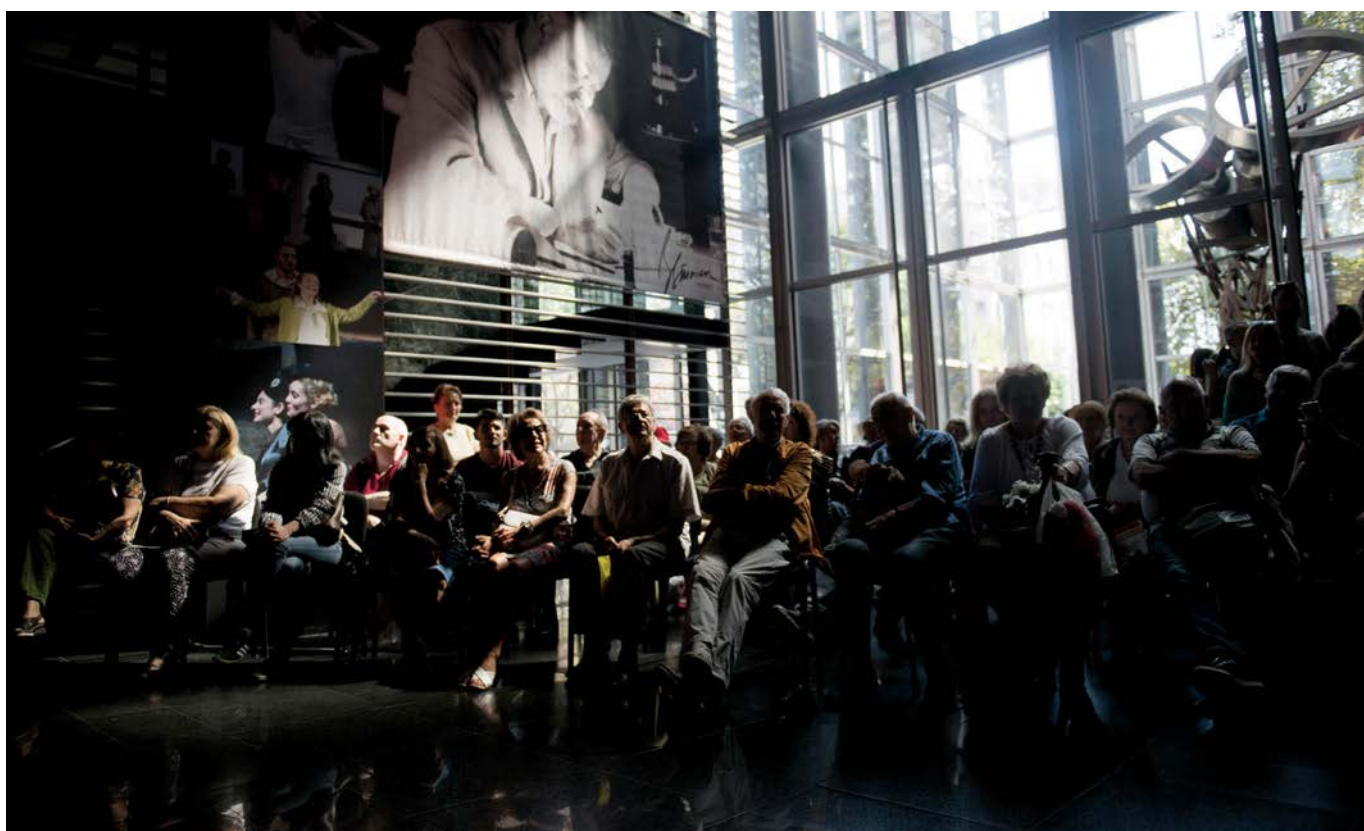

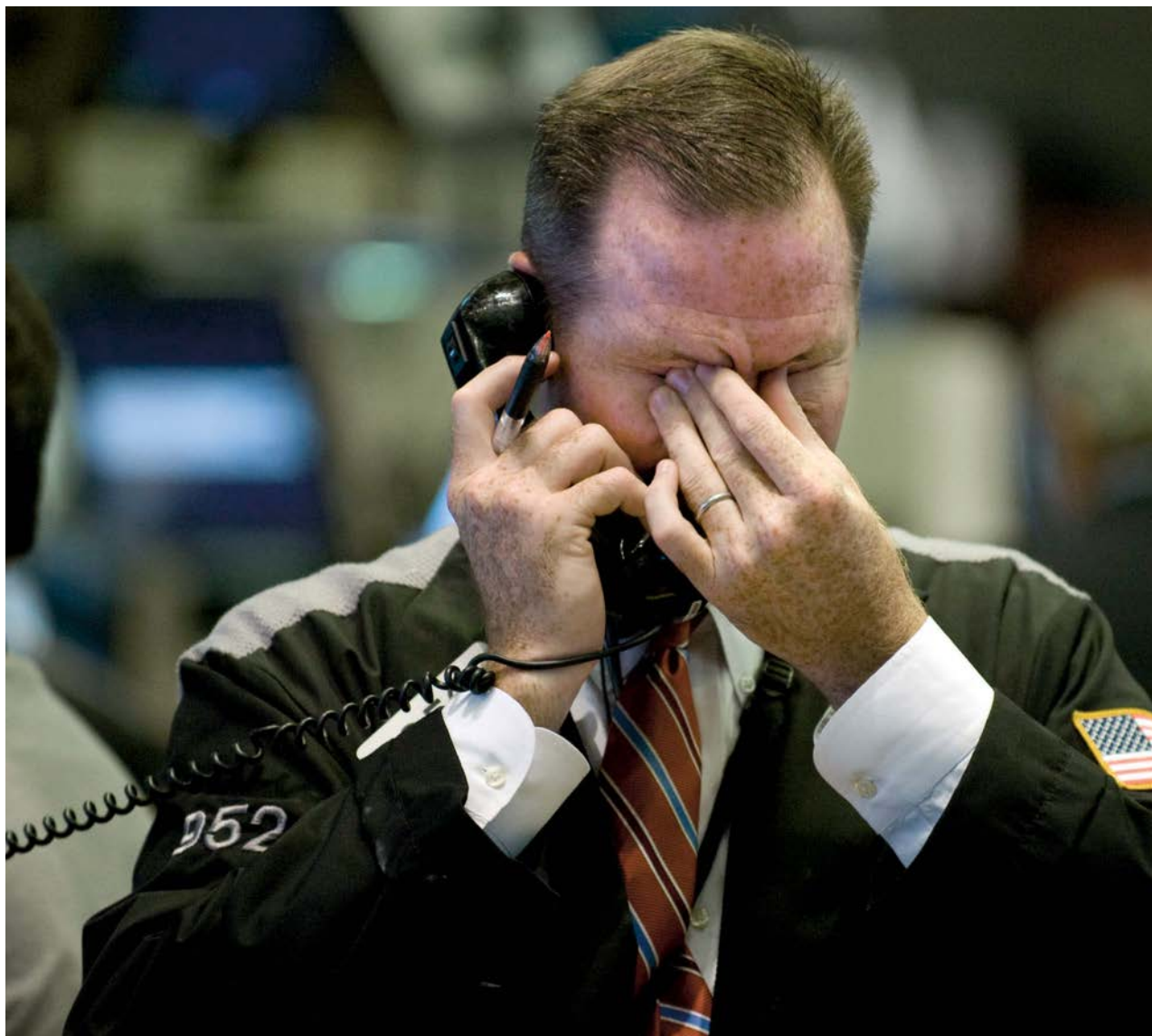
Srećan rođendan!

Naša najstarija glumica, Branka Veselinović, proslavila je stoti rođendan uz goste, svoju omiljenu pozorišnu lutku, lepe uspomene, šampanjac, tortu i balone, u JDP-u čiji je član bila od osnivanja. Branka, srećna i zbunjena zbog čestitki, nezaustavljiva, optimističan duh prenela je na svakog u publici. "Ja sam već pri kraju, al' u punom sjaju. Srce sam vam svima dala, od srca vam svima hvala" rekla je Branka.

Proslava je bila dirljiva i lepa, ali da li je bila dovoljna da obeleži jedan vek ove velike glumice, humanitarke i vatrogasne oficirke? Jer, "koliko je samo dece nahranila i osmeha vratila", kao što je rekao Jagoš Marković.

LEKCIJE JEDNOG

Za sada, globalna ekonomija se, čini se, sleže pod uticajem protekcionističkih mera Donalda Trampa, no prava kriza će verovatno doći krajem 2019. i početkom 2020.

“**S**torm is brewing”, oluja se zakuvava, to je, čini se, bio dežurni izraz u analizama koje su pratile podsećanje na 15. septembar 2008. kada je pre 10 godina bankrotirala četvrta po veličini banka u SAD Liman braders (Lehman Brothers).

Bankrot te banke, čiji su efekti kod nas potcenjeni, opisan je kao jedan od najvećih u istoriji SAD. U trenutku kolapsa

banka je imala 639 milijardi dolara sredstava i 619 milijardi dolara duga. Njen slom izazvao je seriju kreditnih šokova, gubitke na berzama od 7 biliona dolara, a 9 miliona Amerikanaca je izgubilo posao. Slom je eskalirao u globalnu finansijsku krizu i najdublju recesiju u nekoliko generacija, posle koje je za oporavak bila potrebna čitava decenija.

Govorilo se da je prevelika da bi mo-

gla da propadne ta banka čiji su koreni u maloj trgovini koju su u Montgomeriju u Alabami 1844. osnovali nemački imigranti Henri, Emanuel i Majer Liman. Ona je decenijama odolevala izazovima i preživela železnički bankrot 1800-ih, veliku depresiju 1930-ih, dva svetska rata, nedostatak kapitala 1994. kada ju je uzdrmao Ameriken ekspres (American Express Co) i ruski defolt 1998.

SLOMA

Foto: AP Photo / Richard Drew

ČEKA LI NAS NOVI EKONOMSKI SLOM: Deset godina od krize

U 2003. i 2004. kada je u SAD došlo do buma stanogradnje (koji je kasnije opisan kao naduvani balon, bubble), banka Liman braders je preuzela pet hipotekarnih zalagaonica, uključujući BNC morgidž (BNC Mortgage) i Aurora loun servisis (Aurora Loan Services), specijalizovane za takozvane zajmove Alt-A (davanje bez pune dokumentacije).

Te akvizicije u početku su izgledale vizionarski: rekordni prihodi od hipotekarnih zajmova za nekretnine omogućili su rast prihoda te banke na tržištima kapitala za 56 odsto od 2004. do 2006. Te godine banka je osigurala 146 milijardi dolara

hipoteka, a 2007. ostvarila je neto profit od rekordne 4,2 milijarde dolara.

GREŠKA

Sada se zna da su SAD od decembra 2007. godine bile u recesiji, a Velika Britanija i većina evropskih zemalja od proleća 2008. godine. Centralni bankari bili su fokusirani na inflaciju, koja je bila visoka zbog povećanja cena nafte. To se ispostavilo kao glavna greška. Do proleća 2008. američko potrošačko i poslovno poverenje je srušeno, kao i potrošnja i maloprodaja. Cene kuća u SAD su opale, kao i u Velikoj Britaniji, sa nekoliko meseci zakašnjenja. Ostaje nejasno da li će ekonomski prognostičari prepoznati naredni sled događaja. Centralne banke su predviđale rast produktivnosti i plata svakog meseca od 2008. godine, što se nije dogodilo.

Njihovo uverenje u povratak na nivoe pre recesije bilo je smešno. Njihov kredititet je ubijen, piše sada "Gardijan", citirajući Dejvida Blančflaura, koji je od juna 2006. do maja 2009. bio spoljni član komiteta za monetarnu politiku u Banci Engleske (Bank of England).

Krajem 2008. u evro zoni i u SAD službeno su proglašene recesije.

Kada je u avgustu 2008. krenula erupcija kreditne krize koja je oborila dva hedž fonda investicione banke Ber Sterns (Bear Stearns), koja je, inače, preživela krah berze 1929, banka Liman braders je eliminisala 2500 radnih mesta vezanih za hipoteke i u tri američke države zatvorila ispostave Alt-A (hipotekarne) zalagaonice Aurora, ali je i dalje ostala glavni igrač na tržištu hipoteka. Mnogi su dovodili u pitanje odluku američke vlade da dopusti da banka Liman braders bankrotira, s obzirom na to da je administracija u to vreme dala prećutnu podršku da Bern Sterns 2008. za 240 milijardi dolara (18 milijardi dolara manje nego što je vredela godinu dana ranije) preuzme banka Dž. P. Morgan Čejls (JP Morgan Chase & Co, JPM), koja je po preuzimanju prestala da koristiti brend Ber Sterns.

Zbog straha da bi njihov bankrot mogao izazvati destabilizaciju stanogradnje,

američke vlasti su davanjem jemstva i uspostavljanjem kontrole pomogle i dva najveća kreditora u SAD Fredi Mak (Freddie Mac) i Fani mej (Fannie May), koji su inače bili u vezi s američkom federalnom vladom, držali deo hartija federalnih rezervi i prvi počeli da primenjuju fleksibilne kamate na hipoteke umesto tradicionalno fiksnih, i da trguju založnim papirima na sekundarnom tržištu.

Kolaps banke Liman braders takođe je uticao da Banka Amerike (Bank of America) po hitnom aranžmanu kupi investicionu banku Meril Linč (Merrill Lynch, formirana 1914).

Kada je ta velika investiciona banka pala, Kongres je odobrio 700 milijardi američkih dolara za kupovinu bankarskih dugova Volstrita, američka vlada je pokušavala da spašava finansijski sistem, a kreditna kriza je pogodila i britanski i evropski bankarski sektor.

Alistar Darling (Alistair Darling), u to vreme ministar finansija Velike Britanije, koji je nadgledao spasavanje britanskih banaka, prepričao je da mu je direktor Škotske kraljevske banke (Royal Bank of Scotland) rekao da ta banka krvari, pa na pitanje koliko dugo banka može izdržati, posle minut oklevanja, priznao da će banka ostati bez novca te večeri, što je značilo za dva-tri sata. Niz kičmu Alistara Darlinga prošli su žmarci.

Vlada Ujedinjenog Kraljevstva je izdvojila 37 milijardi funti da bi nacionalizirala tri banke u Velikoj Britaniji (Royal Bank of Scotland, Lloyds TSB i HBOS). Spasavanje važnih banaka (Barclays, Deutsche Bank itd.) i finansijskog sektora uz stroža nacionalna pravila i jačanje kontrole neke banke je učinilo sigurnijim. U evro zoni je pojačan nadzor nad bankama čiji su kapitalni baferi udvostručeni od 8 odsto pre krize do današnjih 16 odsto. Javne finansije država članica takođe su znatno poboljšane. Centralne banke širom sveta preplavile su tržište novcem i smanjile kamatne stope na nulu, u nadi da će firme investirati jeftini novac, koji će potrošači konzumirati, što bi potaknulo privredu. Na kraju, plan je "proradio".

Tržišta su se nakon "slobodnog pada" 2008. stabilizovala, ali sada godišnjica tog događaja pokreće pitanja odakle bi mogla da dođe sledeća kriza.

50.000 REGULA

Neki smatraju da je krah 2008. bio posledica politika deregulacije koju su sprovedili američki predsednika Ronalda Regan i britanska premijerka Margaret Tačer 1980-ih, mada je prema pisanju britanskog lista "Gardijan" u vreme Margaret Tačer finansijska regulacija stalno jačana i postajala kompleksnija. Nakon sloma 2008. regulacija bankarskog sektora postala je striktnija – sa 50.000 novih pravila u zemljama G20, a u direktivi EU o tržištu i finansijskim instrumentima (MiFID II EU) dodato je 1,5 miliona paragrafa, koje su, kako konstatuje britanski "Gardijan", često nerazumljiva čak i velikim firmama.

Agencija Rojters citira direktora Evropske centralne banke EKB Marija Dragija, koji kaže da su naučene bolne lekcije i da će se učiniti sve što je potrebno kako bi se osiguralo da se to više ne događa, uz konstataciju kako je ideja da se finansijska kriza kao ona od pre deset godina ne bi mogla ponoviti široko prihvaćena, ali prilično naivna.

OECD je 14. septembra u Parizu organizovao konferenciju na temu "Deset godina posle sloma: da li smo naučili lekcije?" Kanal Juronjuz (Euronews), koji toj temi posvećuje pažnju, citira direktorku MMF Kristin Lagard koja konstatuje da je pređen dug put, ali da se nije otišlo dovoljno daleko: sistem je sigurniji, ali nije dovoljno siguran; i rast se oporavio, ali nije povoljno rasprostranjen. Previše banaka – osobito u Evropi – i dalje je slabo. Kultura, vrednosti i etika takođe se nisu znatno promenili budući da finansijski sektor još uvek daje prioritet neposrednom profitu nad dugoročnom održivošću. Ona konstatuje da se ne zna gde će doći do sledeće krize, pa konstatuje da se mora i dalje biti vrlo pažljiv, posebno kad je u pitanju tzv. bankarski sistem u senci, a naročito uloga koju će takozvana napredna *fin tech* igrati u finansijskom sistemu. Taj oprez ne bi trebalo da bude povezan s namerom da se ograniče inovacije, niti da se zadrži status kvo, već zbog imperativa stabilnosti. Nemački radio Dojče

OMOGUĆILI KAZINO KAPITALIZAM: Ronald Regan i Margaret Tačer

Foto: National Archives and Records Administration

vele konstatuje da se s tim slažu i neki investitori, kao što je Rej Dalio, osnivač najvećeg hejdz fonda, Bridžvoter asoijets (Bridgewater Associates), koji rizik od recesije pre sledećih američkih predsedničkih izbora u 2020. godini smatra "relativno visokim", možda oko 70 odsto.

Trenutna faza oporavka je druga najduža u američkoj istoriji, ali privreda raste i ciklično se smanjuje, pa je usporevanje američke ekonomije neizbežno, smatra Laksman Ešutan (Lakshman Achutan), ekonomista iz njujorškog Instituta za ekonomske cikluse (Economic Cycle Research Institute, ECRI). Postoji i veza između pregrejavanja kreditnog tržišta i naknadnog ekonomskog usporevanja, kaže Ajtej Golstin (Itay Goldstein), koji predaje finansije na Univerzitetu Pensilvanija.

BUDUĆI RIZICI

Niske kamatne stope i proces stvaranja novca poznat kao kvantitativno ublažavanje značilo je da je kapital investirano u tržišta u nastajanju u potrazi za višim prinosima nego što su bili na zapadu. Servisiranje tog zaduživanja postaje sve skuplje, jer globalne kamatne stope počinju da rastu. Krize u Turskoj i Argentini ove godine verovatno neće biti poslednje.

Banke u evrozoni su mnogo manje od američkih povećale temeljni kapital, pa bi mogle biti mnogo više izložene u slučaju usporevanja aktivnosti ili pune recesije. Italijanske banke su posebno krh-

ke. Džens Hagendorf (Jens Hagendorff), profesor finansija u poslovnoj školi Univerziteta Edinburg, kaže da postoji "sudar" između banaka i vlade jer su italijanske banke glavni kupci italijanskih državnih obveznica, pa čak i mali gubici na tim obveznicama uzrokuju da banke budu nesolventne. "Ono što sledi ući će u istorijske knjige poput Limanovog bankrota", kaže Hagendorf. Za sada, globalna ekonomija se, čini se, sleže pod uticajem protekcionističkih mera Donalda Trampa, no prava kriza će verovatno doći krajem 2019. i početkom 2020. kada počnu gristi američke kamatne stope, a uticaj poreskih smanjenja izbledi.

Hinam Čoi, direktor Korejske investicione korporacije rekao je za CNBC na godišnjem ekonomskom samitu u Singapuru da bi ekonomski problemi na tržištima u nastajanju i tekući trgovinski rat između Sjedinjenih Država i Kine mogli potencijalno da povećaju rizik sledeće finansijske krize. Kineski rast i dalje ostaje čvrst i postoje znakovi da postaje uravnoteženiji, ali neki potencijalni problem vide u tome što se veliki deo kineske privrede zaduživao izvan redovnog kineskog bankarskog sistema, kod takozvanih banaka u senci. To u nekim aspektima odslikava stanje sveta 10 godina nakon Limana: rešen je jedan problem, ali samo stvaranjem drugog: povećan je dug, a bankarska industrija izgleda da je ranjiva na trgovinski rat koji eskalira u punom zamahu. Finansijsko posredovanje je pomereno sa banaka

Foto: AP Photo / Seth Wenig

na tržišta kapitala, a rizik je premešten u bankarski sistem u senci i došlo je do rasta globalnog duga čiji je nivo veći nego pre velike finansijske krize.

Oli Ren, koji je bio evropski komesar za ekonomska i monetarna pitanja u evro zoni od 2009. do 2014. konstatuje da rast duga globalnu ekonomiju čini podložnom budućim šokovima, što se nedavno videlo po posledicama u Turskoj i Argentini. Prema Mekinsiju (McKinsey), ukupni globalni dug je porastao sa 97 biliona dolara u 2007. godini na 169 biliona dolara prošle godine.

Magazin "Forbs" citira izveštaj Instituta za međunarodne finansije (lobi organizacija finansijske industrije, Institute of International Finance, Inc. IIF) o tome da je američki dug preduzeća dosegao visinu od 72 posto BDP-a. Na oko 14,5 biliona dolara u 2017. godini, dug nefinansijskih preduzeća iznosio je 810 milijardi dolara više nego pre godinu dana, što čini 60 posto povećanja. Oko 43 odsto duga je sa prosečnim rokom dospeća od 15 godina, nasuprot prosečnom roku dospeća od 2,1 godine za američke poslovne zajmove. To podrazumeva otprilike oko 3,8 biliona dolara otplate kredita godišnje. U skladu s tom pozadinom, porast kamatnih stopa povećaće pritisak na korporacije s velikim potrebama za refinansiranjem.

Istoričar s Prinstona Harold Džejms piše da je u toj krizi potkopano poverenje u američku finansijsku i političku pouzdanost, koja se temeljila na ekonom-

skoj i političkoj moći, ali je takođe zavisila i od nečeg temeljitog – od poverenja u sposobnost Sjedinjenih Američkih Država da dugoročno ispune svoja obećanja. Kriza je potkopala to poverenje iako je američka ekonomska i politička moć ostala samo neznatno smanjena. Dublja zaraza bila je intelektualna, a ne finansijska. Finansijsko ponašanje se ne pojavljuje u vakuumu, a kratkoročna, hiperaktivna mentalna situacija koja je srušila banku Liman braders imala je koren i u ostatku društva, smatra Harold Džejms.

GUBITAK POVERENJA

Finansijska i ekonomska kriza koja je započela u 2008. dovela je do značajnog gubitka poverenja u vlade, tržišta i institucije, a i do smanjenja podrške potrebnim reformama, posebno kada su uključene kratkoročne žrtve i dugoročni dobiti koji su manje opipljivi.

Zanimljivi su nalazi iz jednog ranijeg Galupovog istraživanja da u zemljama OECD-a finansijske institucije i banke, nakon svega, uživaju ipak malo više poverenja (43 odsto) od vlasti (40 odsto).

Evropljani su sasvim podeljeni između Severa i Juga, kad je u pitanju njihovo poverenje u nacionalne vlade, ali su izgubili i poverenje u sposobnost evropskih vođa da upravljaju problemima koji su se pojavili u protekloj deceniji. Finansijske institucije i banke uživaju visok nivo poverenja u Kanadi, Poljskoj, Finskoj, Norveškoj, Meksiku, Australiji i Japanu. S druge stra-

ne, u nekim zemljama koje su bile najviše pogođene krizom, kao što su Irska, Španija i Italija, poverenje u vlade teži da bude relativno veće nego u finansijske institucije. U 20 od 28 zemalja koje je ispitivao barometar Edelman Trust za 2018., prosečno poverenje u vlade, biznis, nevladine organizacije i medije bilo je ispod 50 odsto.

Postoje mnogi razlozi za ovo pojačano osećanje nezadovoljstva: dugi rep globalne finansijske krize, percepcije da se ekonomske nagrade ne dele pravedno, sve veća zabrinutost zbog budućih izgleda za posao i korupcija – zloupotreba javnih institucija radi privatne dobiti. Za svaki procentni poen povećanja nezaposlenosti s osnovice od 10 odsto uočeno je smanjenje od dva procentna poena poverenja u nacionalne vlade i smanjenje od jednog procentnog poena u institucije EU. Širom Evropske unije manje kvalifikovani i manje obrazovani, a i oni koji su nezaposleni, snažno ispoljavaju negativne stavove o svojim vlastima i o institucijama Evropske unije. Globalizacija bledi i poverenje javnosti u vlade i institucije nestaje. To je potencijalno toksična mešavina, konstatuje novinar Rojtersa Džejmi Mekgiver.

DRUŠTVENA KRIZA

Grupa koja je očigledno posle krize prošla najgore jesu mladi ljudi u dvadesetim i tridesetim godinama, procenio je Pol Džonson, direktor Instituta za fiskalne studije (IFS) za "Hafington post". Dok su starije generacije imale priliku da priušte dom u mlađem dobu, oni koji su sada u svojim dvadesetim i tridesetim godinama to teže mogu, zbog toga što je bogatstvo ljudi u dvadesetim i tridesetim godinama znatno manje od bogatstva ljudi tog doba pre 20 godina. Prosečne plate 30-godišnjaka su za 5 do 7 odsto manje nego pre krize, plate 60-godišnjaka 1 odsto niže. Ako nemate depozit ili gotovinu, mnogo je teže doći do krova nad glavom.

Dugoročno, to će verovatno rezultirati manjom socijalnom i ekonomskom mobilnošću.

Društvena kriza 2008, za razliku od ekonomske krize, nikada nije zaustavljena, konstatuje Majkl Vajt, kokreator pokreta Occupy Wall Street i autor knjige o kraju protesta (The End of Protest: A New Playbook for Revolution).

MILAN MILOŠEVIĆ

Posle Kemnica

Desničarski izgredi na istoku Nemačke u medijima su opisivani kao “hajka na migrante” ili čak “pogrom”. Tri godine nakon što je kancelarka Merkel izgovorila čuveno “Uspećemo”, povodom dolaska stotina hiljada izbeglica, kroz nemačko društvo ide duboki jaz i kao da nema drugih tema

Za “Vreme” iz Bona

“Gde su ovde ti nacisti o kojima svi pričaju!”, pitao je početkom meseca sa bine u Hamburgu Denis Augustin, funkcioner desničarske Alternative za Nemačku (AfD). Pred njim tek dvestotinak pristalica, bilo je mirno. Augustin je pitanjem hteo da se naruga mejnstrim medijima i političkoj konkurenciji koji su se poslednjih sedmica dali u etiketiranje pristalica AfD. Ali kada je postavio pitanje gde su ti nacisti, trojica u masi su zbilja digli ruke, cerekajući se.

U tu anegdotu, koju je opisao reporter “Špigla”, staje sve što treba znati o polarizaciji u Nemačkoj. Pitanje migracije postalo je svađa na krv i nož, u kojoj je sve više i krvi i noževa doslovce. Optužbe poput “narodni izdajnik” i “nacista” gube temelje, teška reč ostaje puki *Kampfbe-griff* (borbeni pojam) i služi daljem kopanju jaza. Nezadovoljnici svih boja koji se obrušavaju na izbegličku politiku Angele Merkel i nalaze svoje političke pulene u AfD više nemaju problem da šetaju iza ćelavih tipova sa lobanjama prekrivenim nacističkim tetovažama.

UBISTVO I “HAJKE”

Činjenice su najbrže stradale u Kemnicu, saksonskom gradu od 250.000 ljudi, tridesetak kilometara od češke granice. Tamo je krajem avgusta u pola noći na smrt izboden Danijel H. (35) za kojeg će se sutradan čuti da je rođen u tom gradu, da mu je otac Kubanac i da je bio naklonjen levim idejama. To nije smetalo desničarima da ga proglase maltene nemačkim herojem, posebno što su zbog zločina uhapšeni mladi Iračanin i Sirijac, obojica potražioci azila.

Iračanin Jusif A. – prema saznanjima istrage ubica – stigao je Balkanskom ru-

tom 2015, imao falsifikovane papire i priču u koju Ured za migracije i izbeglice nije verovao i već je u Nemačkoj bio poznat policiji. To je zicer za protivnike migracije koji kancelarki prebacuju da je u zemlju bez valjane kontrole pustila razne tipove. Fama o “kriminalnim migrantima” ne da se odagnati statistikama prema kojima stranci u Nemačkoj, posebno izbeglice, ne čine više krivičnih dela od proseka u stanovništvu.

Desetak sati nakon ubistva na ulicama Kemnica bilo je više protesta, od kojih je jedan sazvao AfD. Glavna stvar odigrala se dan kasnije, u ponedeljak 27. avgusta, kada je desničarska grupa ProKemnic pozvala na proteste. Ispred monumentalnog spomenika Karlu Marksu u masi od 6.000 ljudi – navodno su članovi ekstremnih pokreta i partija doputovali iz cele zemlje – bilo je parola protiv kancelarke, baklji i obrijanih glava, nacističkog salutiranja i povika “Nemačka Nemcima, stranci napolje.”

Saksonska policija nije tražila pojačanje zbog čega će dospeti na metu kritika da je slepa na desno oko, da čak toleriše jaku neonacističku scenu u gradu i pokrajini. Iza slabasnih kordona – ukupno 591 žandarm je bio na ulicama – okupilo se oko 1.500 kontrademonstranata predvođenih političarima Levice uz uzvike “nacisti napolje, izbeglice su dobrodošle”.

“Novo je što je rasističko mobilisanje uspeo u najkraćem roku”, rekla je za “Dojčlandfunk” istraživačica konfliktologa Beate Kiper. “Jasno smo videli stare nacističke koji u Saksoniji – a Kemnic je oduvek bio jedan od bastiona starih nacista – zajedno sa novim nacistima pozivaju na demonstracije. U pitanju je organizovani desničarski ekstremizam. On ima isku-

stva sa nasiljem i spreman je na nasilje. Istovremeno ima – i to je novo – političku agendu.”

Policija je izvestila o dvadeset povređenih (od toga dvoje policajaca) i 43 prijava zbog povreda javnog reda i mira, korišćenja protivustavnih simbola, kršenja zakona o okupljanju i jedanaest telesnih povreda. U međuvremenu, policija govori o istražnim radnjama u ukupno 120 slučajeva. Između ostalog, razbijeni su prozori jednog jevrejskog restorana. Internetom se zavrteo snimak od desetak sekundi na kojem gojazni tip kod glavne železničke stanice u Kemnicu jurca za mladićem i pokušava da ga šutne u zadnjicu, dok drugi, reklo bi se ortaci debelog, stoje pored.

Dok je javni servis ARD u dnevniku govorio o “napadima desnih ekstremista”, neki listovi iz liberalnijeg spektra pisali su o “lovu na strance i neistomišljenike” (“Frankfurter rundschau”), “prepuštanju grada desničarima” (“Špigel online”), uz pozivanje na svedoke koji tvrde da snimljeni napad nije jedini, da su desničari u više slučajeva ganjali one koji im izgledaju nedovoljno nemački.

Formulaciju o “hajkama” u Kemnicu koristila je i kancelarka Merkel, dočim je njen partijski kolega, saksonski premijer Danijel Ginter, osuđujući desničarsko nasilje, rekao: “Nije bilo rulje, nije bilo hajke na ljude niti pogroma.”

ETIKETE I ZAVERE

Šef Službe za zaštitu ustavnog poretka Hans-Georg Masen, kojem se prebacuje da gaji bliskost sa AfD, rekao je da nema dokaza za hajke te doveo u pitanje istinitost objavljenog snimka. Dok se zaključuje ovaj broj “Vremena”, Masen je još u fotelji premda i leva opozicija i Socijal-

TREĆI KAMEN MEĐAŠ:

Nemačka je ekstremna desnica u akciji

Foto: Tanjug AP Photo

đenim zahtevima, prošle i ove godine prevladaju oni koji su odbijeni iz suštinskih ili formalnih razloga.

Drugi prelomni trenutak je bila novogodišnja noć u Kelnu, doček 2016. godine, kada je protiv stotina stranaca, uglavnom mladih muslimana, podneto više od 1.000 krivičnih prijava za seksualno maltretiranje i pljačkanje Nemica.

Do danas se nanizao broj prominentnih slučajeva u kojima su počinioci potražiocila: nekoliko terorističkih napada od kojih je najsmrtonosniji bio gaženje kamionom na Božićnom vašaru u Berlinu decembra 2016. godine – počini-lac Tunišanin koji je davno trebalo da bude deportovan; jedan Avganistanac je u Kandelu usred drogerije DM nožem ubio svoju bivšu devojkicu 15-godišnju Nemicu; u Majncu je Iračanin silovao i zadržavao 14-godišnju Nemicu; u Frajburgu je Avganistanac silovao i ubio nemačku studentkinju; pre desetak dana je u Ketenu od srčanog udara umro mladi Nemačkinac nakon što su ga napala dvojica Avganistanaca.

Na tom talasu jaše Alternativa za Nemačku i dojahala je do najjače opozicione partije u Bundestagu i trenutne podrške od 16 ili 17 odsto građana. Prema ispitivanju Emnida, AfD je sa 25 odsto najjača stranka u pet istočnih pokrajina koje su nekada činile DDR. Saznanje od kojeg strahuju mnogi u Nemačkoj jeste da AfD nije preplašila svoje birače koketiranjem sa biološkim i rasnim teorijama, naprotiv – samo je jačala.

Jaz u nemačkom društvu je takav da se u njega brzo surva svaki pokušaj diferenciranog mišljenja. Desnici je tako baš potaman, dok mejnstrim kao da se plaši da bi svako propitivanje integracije ili izbegličke politike po sebi značilo relativizaciju desničarskog divljanja. U odbranu integracije valja reći da ona, i u najboljem od svih svetova, mora da potraje godinama.

Angela Merkel neće se odreći oreola "braniteljke humanosti" ili "kancelarke slobodnog sveta", kako ju je nazvao magazin "Tajm", ali je odavno okrenula kormilo. Poslednje vesti kažu da podržava plan o znatnom jačanju evropske granične službe Fronteks koji bi trebalo da zaustavi izbeglice pre nego što stignu do Evrope. ¶

NEMANJA RUJEVIĆ

demokrate kao manji partner koalicione vlade traže njegovu smenu.

Savezna Vlada je tu pronašla kompromis: Masen će biti prekomandovan na mesto državnog sekretara u Ministarstvu unutrašnjih poslova. Tako će Socijaldemokrate biti namirene, a koalicija spašena većih trzavica. Ministar unutrašnjih poslova Horst Zehofer, bavarski konzervativac koji je stao na Masenovu stranu, neće biti potpuno osramoćen mesec dana pred izbore u Bavarskoj gde njegova stranka ide ka gubitku apsolutne većine.

Na čudan način se posle Kemnica rodila debata semantičke prirode: treba li reći "hajka" ili "pojedine scene hajke"? Da li su takozvani "zabrinuti građani" sami odgovorni što stoje u jednoj koloni sa deklarisanim nacistima? Kome se pomaže ako se stavi znak jednakosti između Saksonije ili celog istoka Nemačke i ksenofobije? Ili između "nacističkih" i svih – sve brojnih – glasača AfD i kritičara izbegličke politike vlasti?

Kao da su teške reči poput "nacističkih" od prekomerne upotrebe otupele. Reporter DW Ben Najt proveo je dosta vremena na terenu i opisao nezadovoljnike od onih koji veruju da je doseljavanje migranata, uz slabu ili nikakvu kontrolu, teška greška Angele Merkel od onih koji veruju u zaveru političkih, privrednih i medijskih "elita", koje planiraju "zame-nu stanovništva", odnosno islamizaciju

Nemačke. Reč "nacističkih" im, kažu, više ništa ne znači niti se plaše da će tako biti nazvani.

Jedan stariji stanovnik Kemnica je marširao među desničarskim demonstrantima kada je iza kordona, među levičarima, ugledao svoju sedamnaestogodišnju unuku. "Mladi ljudi su potpuno zbunjeni u svom vaspitanju", rekao je. "Ona stanuje pored mene i ja sam joj pomogao da ugradi prozor. Tada sam video tu ogromnu antifašističku zastavu koju je imala u sobi. Rekao sam joj: 'Ja bih išao zajedno s tobom protiv nacista na ulicu, ali ja nisam jedan od njih – strašno je šta mi radiš.'"

INTEGRACIJA I KRIMINAL

Kemnic je treći kamen-međaš za izbegličku tematiku u Nemačkoj. Prvi je udarila kancelarka pre tri godine, kada se talas izbeglica valjao Balkanom, rekavši čuveno: "Wir schaffen das!" ("Uspećemo" ili "Možemo mi to"). Te rečenice nikada neće moći da se otrese, kao ni njenog kontroverznog tumačenja koje ide od vrhunskog humanog gesta prijema nevoljnika do samoubistvenog dovođenja kojekakvih stranaca iz različitog kulturnog kruga.

Zvanične brojke kažu da je od te rečenice u Nemačkoj podneto više od 1,5 miliona zahteva za azil. Od rekordnih 745.545 zahteva 2016. godine, stiglo se do 127.525 zahteva (januar-avgust 2018). Među obra-

Nikšićko pivo i ikona od sedefa

Bio je pilot, maršal Rajha, morfinista, ženskaroš, pljačkao je umetnička dela. Bio je jedna od ikona nacističke Nemačke. Sebe je smatrao nevinim i časnim čovekom. Na vrhuncu moći, Hermanu Geringu su u Berlin donosili nikšićko pivo koje je veoma voleo. To nije bio njegov jedini kontakt sa našim prostorima

Piše: Ivan Ivanji

Kralj Aleksandar I Karađorđević ubijen je 9. oktobra u Marseju. Na njegovoj sahrani 18. oktobra 1934. u Beogradu vladu Nemačke zastupao je maršal Herman Gering, posle Adolfa Hitlera drugi čovek nemačkog Rajha.

Prisustvo Geringa nije predstavljalo iznenađenje. Nešto pre toga, nemačka privredna delegacija je u Beogradu ugovorila sijaset poslova pre svega iz oblasti rudarstva, kupovala je rudu za vojnu industriju. Kralj je pre kobnog odlaska u zvaničnu posetu Francuskoj izjavio da ide u prijateljsku zemlju, ali da on nikada neće "...sudелovati u jednoj koaliciji koja će rešavati probleme srednje Evrope ako u njoj ne bude i Nemačka."

Ja ne verujem da je Hitlerova Nemačka stajala iza atentata iako se ta teza provlači u nekim tumačenjima. Kraljevo ubistvo jeste naručio Mussolini preko Anta Pavelića, ali u to vreme nemački firer i italijanski duće nisu bili u dobrim odnosima.

IKONA OD SEDEFA

Postoji fotografija sa sahrane koju je objavila nemačka štampa, na kojoj Gering stoji pored francuskog maršala Filipa Petena. Obojica su u maršalskim uniformama, a Nemačkinac nosi crnu traku žalosti na desnom rukavu. Možda razgovaraju o svojim iskustvima iz Prvog svetskog rata, u kome su učestvovali na suprotnim stranama.

Na Jutjubu se može videti desetominutni film o sahrani Aleksandra I Karađorđevića.

Gering zastaje pred ikonom od sedefa i mrmlja nešto o tome kako je fascinantna. Ikona prikazuje tajnu večeru po uzoru na slavnu sliku Leonarda da Vinčija, izrađena je početkom XX veka, a bila je svadbeni poklon jerusalimskog patrijarha Damjana kralju Aleksandru i kraljici Mariji 1924. godine.

Debeli nemački maršal je nije zaboravio. Odmah posle kapitulacije Jugoslavije aprila 1941. poslao je specijalne komandose da je pronađu i proslede njemu u Berlin. Visila je na zidu jednog od njegovih dvoraca sve do 1947. godine, kada ju je Udba pronašla i vratila. Tito i Ranković su je pogledali u kabinetu Krcuna Penezića i odlučili da se vrati na Oplenac, zadužbinu kralja Petra I. Tu se nalazi i danas.

Geringu se u našim krajevima nije svidela samo ikona od sedefa. U junu 1935. godine bio je na odmoru u Kraljevini Jugoslaviji, posetio Dubrovnik i Cetinje gde ga je primio ban Zetske banovine Mujo Sočica. Poslužili su ga neguškim pršutom, sirom, crmničkim vinom i nikšićkim pivom. Pivo mu se mnogo svidelo. Tokom Drugog svetskog rata zahtevao je da mu ga redovno šalju u Berlin.

ĐAVOLOV GENERAL

Dvadesetjednogodišnji Gering jedva je dočekao početak Prvog svetskog rata 1914. Patriota željan slave učestvovao je od samog početka u prvim borbama redovima, ali mu je rovovsko ratovanje brzo dosadilo, mladi oficir nije voleo da leži u blatu i očajno loše se hrani, bez mogućnosti da se istakne. Čuo je da tra-

BACIO OKO NA IKONU:
Herman Gering (u sredini)
sa francuskim maršalom
Petenom (levo) na sahrani kralja
Aleksandra 1934. godine

že ljude za novostvoreno ratno vazduhoplovstvo. Bez dozvole je napustio svoju jedinicu da bi se prijavio da bude pilot. To je moglo da ga košta ne samo vojničke karijere nego i života, ako bi se protumačilo kao dezerterstvo. Nije mario za to, hteo je da se proslavi.

Prvo su ga uzeli za izviđača. Sa tadašnjim aparatima fotografisanje iz visine bilo je veoma komplikovano. Mladi Gering se ludački naginjao kačeći se samo za noge da bi napravio najbolje slike. Ubrzo je prebačen na pilotsku obuku, dodeljen jedinici najslavnijeg ratnog pilota Prvog svetskog rata Manfreda fon Rihthofena, poznatog kao Crveni baron. Iz nebrojenih filmova nam je poznat njegov crveni, trokrilni avion. Gering se takmičio sa njim i sa svojim tri godina mlađim drugom Ernstom Udetom ko će da obori više neprijateljskih aviona. Odlikovan je najvišim nemačkim ordenom "Pour le mérit", pred čijim nosiocem su i generali morali da salutiraju. Fon Rihthofen je poginuo aprila 1918. a Gering postavljen na njegovo mesto komandanta.

Kada je pod Hitlerom postao glavno-komandujući ratnog vazduhoplovstva Gering je Udetu naimenovao za svog zamenika, ali su se na početku Drugog svetskog rata posvađali. Gering je bio morfinista, Udet alkoholičar i ženska-

roš. U novembru 1941. izvršio je samoubistvo i svojom krvlju na zidu napisao "Debeli, ti si me izdao!" O tome je Udetov vršnjak Karl Cukmajer, koji nije podnosio Hitlera i sklonio se od rata u Ameriku, napisao dramu *Đavolov general*. Taj komad je izvelo i Jugoslovensko dramsko pozorište.

JURIŠNI ODRED

Herman Gering je teško podneo nemački poraz u Prvom svjetskom ratu. Nije hteo da se pomiri sa činjenicom da se uzalud borio, smatrao je da je pozadina izdala front. Zbog toga je utočište potražio u novoosnovanoj "Nacional-socijalističkoj nemačkoj radničkoj partiji" (NSDAP), čiji je vođa od 1921. godine postao austrijski moler, rezervni kaplar iz Prvog svjetskog rata Adolf Hitler. Hitler se obradovao uglednom oficiru, nosiocu najvišeg ordena, poverio mu da organizuje paravojnu organizaciju pod imenom Jurišni odred (na nemačkom *Sturmabteilung* – SA).

Nestrpljiv, nezadovoljan razvojem političke situacije u Bavarskoj i celoj Nemačkoj, Hitler je zajedno sa generalom Erihom Ludendorffom, koji je za vreme Prvog svjetskog rata bio komandant pozadine, 8. i 9. novembra 1923. izveo oružani puč koji je nazvao "nacionalnom revolucijom" i objavio da je smenio bavorsku vladu u Minhenu i nemač-

ku vladu u Berlinu. Najavio je "marš na Berlin" po ugledu na Musolinijev "marš na Rim". Došlo je do pucnjave između pučista i organa reda, koji su raspolagali mitraljezima i jednim topom. Poginulo je četiri policajca, trinaest pučista i jedan slučajni prolaznik. Hitler je pobjegao, ali je ubrzo uhvaćen i osuđen na zatvor u kome je uživao mnoge udobnosti i napisao svoje delo *Moja borba* (*Mein Kampf*). Ludendorff je pred sudom oslobođen "s obzirom na njegove ratne zasluge".

Gering se u vreme puča nalazio u Austriji, poručio da će se vratiti da bi se i njemu sudilo, ali Hitler je naredio da ostane gde je jer je pokretu bio potreban na slobodi.

JUŽNI TIROL

Crnogorski zet, italijanski kralj Viktor Emanuel, posle marša fašista na Rim imenovao je 1922. godine Benita Musolinija za predsednika vlade. U tom pogledu, Duče je bio Hitlerov uzor. Međutim, kada je Hitler 1933. došao na vlast, dvojica diktatora su se posvađala oko Austrije. Hitler je hteo da "vрати" svoju rodnu zemlju u Rajh, a Musolini je garantovao njen suverenitet. Austrijski diktator Engelbert Dolfus bio je blizak Duču, pa ga je ilegalni ogranak Hitlerove NSDAP 25. juna 1934. ubio u Austriji. Kao odgovor, Musolini je poslao četiri divizije na grani-

cu sa Nemačkom u Južni Tirol. Hitler se tada još nije osećao dovoljno jakim, porekao je da je organizator atentata i povukao se. Italijanska provincija Alto Adiđe – Južni Tirol – ostala je problem narednih godina.

Pre Prvog svjetskog rata Italija je bila članica saveza za Austrougarskom i Nemačkom, na početku svetskog klanja se neko vreme držala neutralno. Odlučila se na koju će stranu tek 23. juna 1915. i objavila rat Austrougarskoj. Kao nagradu je 1919. kada su pobedničke sile povlačile mnoge nove, često čudne granice, dobila deo istorijske austrijske regije Tirol, južno od Brenerskog prevoja na Alpima.

Upravo taj region je tradicionalno bio ustanički. Više od jednog stoleća ranije pobunio se istovremeno protiv Italije, Francuske i Bavorske, koja je u to vreme bila posebna kraljevina unutar nemačkog saveza. Vođa ustanka bio je Andreas Hofer (1767–1810), koji je posle poraza pogubljen, ali je postao legendarna ličnost. Tako je predeo sa većinom koja je kao maternji jezik govorila nemački, a sebe smatrala Austrijancima, dospela pod vlast Musolinija, ali je na istu teritoriju apetit imao i Hitler.

Hitler je jačao, Italija slabila zbog ratova u Africi, Musolini je prihvatio da Nemačka anektira Austriju i pretvori je u svoju provinciju *Ostmark*, tako su se

NEPROCENJIVO BLAGO: Tajna večera od sedefa, danas na Oplencu

pojmovi Austrija i Tirol izbrisali. Jedan od praunuka Andreasa Hofera učestvovala je u otporu protiv Hitlera u toku rata i stradao. Musolini je 1943. Geringu poklonio oltar crkve južnotirolskog grada Štercinga koji potiče iz 1456. godine i smatra se jednim od vrhunskih dela italijanske gotike. Posle rata su ga Amerikanci zaplenili i posle mnogih peripetija, jer se pojavila i tvrdnja da je grad Štercing to remek-delo dobrovoljno poklonilo Geringu, tek se 1959. vratio u mesto nastanka.

ERHARD MILH

Za vreme Drugog svetskog rata Herman Gering je bio glavnokomandujući nemačkog ratnog vazduhoplovstva, ali se više interesovao za lov i pljačku umetničkih dela širom Evrope. Uz to bio je morfijski zavisnik, tako da je morao da se osloni na saradnike. Jedan od njih bio je Erhard Milh, čiji je otac Anton, vojni apotekar, bio Jevrejin. Da bi mogao da napravi karijeru u nacističkoj Nemačkoj, dokumenti su uz Geringovu pomoć prerađeni, lažno je utvrđeno da potiče iz neverstva njegove majke Klare sa jednim arijevcem. Gering je jednom prilikom izjavio: "Ko je Jevrejin odlučujem ja."

Kao i Gering u Udet i Milh je učesnik Prvog svetskog rata od samog početka, od 1915. prvo izviđač, kasnije pilot. Posle rata se odlično snašao, učestvovao 1926. u osnivanju aviokompanije Lufthanza, bio jedan od njenih prvih direktora. Osim što je pored pilotskog ratnog iskustva pokazao i velike organizacione sposobnosti, Gering ga je nagovorio da se učlani u nacističku partiju, postavio ga na mesto državnog sekretara, obezbedio mu sve više i više vojne činove, poverio mu izgradnju Hitlerovog ratnog vazduhoplovstva, a malo po malo, pogotovu posle Udetovog samoubistva, praktično je taj polu-Jevrejin pod zaštitom Geringa komandovao ratnim vazduhoplovstvom.

Naređenje za bombardovanje Beograda 6. aprila 1941. formalno je izdao Gering, ali ga je pripremio Milh. Za nekoliko dana povukao je 600 aviona iz Francuske, Sicilije i Afrike i priključio ih grupi od 500 aviona koji su već bili u bazama u okruženju. Cilj mu je bio i da pomogne Italijanima koji su se zaglavili u Grčkoj. Ne samo da

je razradio strategiju, nego je i lično leteo iznad Beograda. Komandant VIII korpusa ratnog vazduhoplovstva general Volfram fon Rihthofen (nije bio u srodstvu sa čuvenim Crvenim baronom), besno je zapisao: "...Moram u svom vagonu da čekam Milha, najzad sa zakašnjenjem stiže na pozni obrok, savetovao sam mu da odleti za Priep i da prenoći kod nas u Bitolju."

Milh je 30. juna 1935. odlikovan Ordenom Svetog Save prve klase. Nisam našao povod, podsećam da je taj orden uspostavio kralj Milan Obrenović 1882. i sve do 1945. bio je državni orden Srbije, potom Jugoslavije, a od 1945. postao je odlikovanje koje dodeljuje Srpska pravoslavna crkva. Milh je izbrisan sa spiska nosilaca ordena, ali nisam našao odluku da je zvanično povučena. Posle rata je na posebnom procesu pred američkim vojnim tribunalom 17. aprila 1947. osuđen na doživotnu robiju, ali je već 1954. pomilovan i pušten iz zatvora iako su ga smatrali suodgovornim i za smrtonosne eksperimente nad jevrejskim zatvorenicima u koncentracionom logoru Dahau, koji su za cilj imali da se pronađe način za spasavanje oborenih pilota koji bi pali u hladno more i gotovo promrzli. Milhova odgovornost za to nije dokazana, ali je proglašen krivim za zloupotrebu prinudnih radnika u Hitlerovoj vojnoj industriji.

KRAJ RATA

Kako je najkasnije 1945. postalo jasno da je Nemačka ponovo izgubila rat, mnogi nacisti, sa Adolfom Hitlerom, Jozefom Gebelsom i Hajnrihom Himlerom na čelu,

izvršili su samoubistvo. Morfinista Gering je sebe smatrao nevinim ili u najmanju ruku da će se pobednici ponašati "viteški" prema poraženim "vojskovođama".

Gering se sklonio iz Berlina koji je neprestano bombardovan u svoju kuću u Oberzalcburgu u Bavarskoj, blizu Hitlerove bavarske rezidencije. Javili su mu da je Hitler odlučio da ostane u svom bunkeru u Berlinu. Gering mu 23. aprila 1945. šalje telegram: "Moj fireru, da li se slažete da posle vaše odluke da ostanete u Berlinu na osnovu zakona od 29. 6. 1941. ja preuzmem celokupno rukovođenje Rajhom?" Hitler je prvo besneo, pa rekao: "Znam da je Gering lenj. Dozvolio je da se uruši ratno vazduhoplovstvo. Korumpiran je. Mnogo godina je morfinista. Znam ja to odavno..."

U međuvremenu, po Geringovom naređenju opremljen je laki avion sa kojim je uobražavao da može da odleti na sastanak sa američkim generalom Dvajtom Ajzenhauerom ili čak sa premijerom Velike Britanije Vinstonom Čerčilom i predsednikom SAD Herijem Trumanom. Pripremio je pisma u kojima im nudi sastanak, ali Hitler mu šalje telegram u kome mu zabranjuje bilo kakav korak u tom pravcu, a firerov šef kabineta Martin Borman, koji je pred kraj preuzeo sve komandne konce, smatrao je Geringov čin veleizdajom i naredio da esesovske jedinice pod komandom pukovnika Bernharda Franka opkole njegovu vilu. Engleski avioni su bombardovali celi okrug, Gering je sa ženom i kćerkom uspeo da pobjegne u veliki bunker ugrađen u planinu, esesovci su to dozvolili, ali su ga odvojili od

PRVOOPTUŽENI: Gering na nirnbeškom sudu

Foto: Uwikipedia.org

rio ćeliju i konstatovao smrt, što je lekar malo kasnije potvrdio.

Pod ćebetom su nađena tri pisma. Jedno dugačko kao proklamacija upućena nemačkom narodu, američke vlasti ga nikad nisu objavile; drugo kratko ljubavno supruzi Emi koja je bila gumica; treće komandantu zatvora pukovniku Endrusu. Saopštio mu je da je imao tri kapsule cijankalija: prvu je ostavio među svojom odećom sa namerom da je nađu, drugu je uvek imao kod sebe, čak i u sudnici, a treća je bila sakrivena u kutijici sa kremom za kožu. Zaista je tu i nađena.

Devetorica nacista osuđena na smrt obešena su jedan za drugim. Geringovi posmrtni ostaci su zajedno sa ostalim leševima otpremljeni u krematorijum. Po jedan američki, sovjetski, engleski i francuski oficir proverili su njihov identitet. Spaljeni su, pepeo stavljen u istu posudu, a jedno vojno lice, čije ime nikada nije saopšteno, odnelo ju je džipom i prosulo u jarak pored nekog drumca. Padala je kiša.

Gering je u zatvoru govorio da će ga se nemački narod kroz pedeset godina sećati kao velikog čoveka i dizati mu spomenike. To se, naravno, nije ostvarilo. Današnja Nemačka se odriče zločina nacističkog režima. Svaka njihova eventualna pohvala goni se kao krivično delo po službenoj dužnosti.

svih ostalih, ni sa kim nije smeo da razgovara. Nešto kasnije, Frank je došao do zaključka da Hitler i Borman više nemaju nikakvu moć i složio se da se porodica Gering u pratnji esesovaca prebaci u mesto Mauterndorf u Austriji.

Uprkos kapitulaciji, Gering se još uvek nadao da će sa Ajzenhauerom moći da pregovara "kao maršal sa maršalom" i o tome obavestio admirala Karla Denica, koga je Hitler postavio za svog naslednika. Admiral ga nije udostojio odgovora. Gering nije imao pojma da se SAD, SSSR, Velika Britanija i Francuska dogovaraju o suđenju glavnim nacističkim ratnim zločincima jer ga je američki general vazduhoplovstva Karl A. Spac pozvao u svoj štab na doručak sa šampanjcem. Kada je to čuo, Ajzenhauer je naredio da se Gering tretira kao ratni zarobljenik. Skinute su mu epolete, oduzeto ordenje, maršalski štap, oduzet prsten sa velikim dijamantom, dva kofera sa lekovima. Počela su saslušavanja. Četiri meseca su ga držali u jednom hotelu u banji Mondorf, gde su bili smešteni i drugi visoki zvaničnici Hitlerove Nemačke. Dobijali su američku vojničku hranu. Kada su Geringa u septembru 1945. otpremili u zatvor u Nirnbergu, smršao je četrdeset kilograma.

SMRT U NIRNBERGU

Procesi protiv nacističkih ratnih zločinaca u Nirnbergu počeli su 20. novembra 1945. Optužen je 21 vodeći nacista. Gering je bio prvooptuženi. Izjavio je da ne priznaje nadležnost suda. Presudom objavljenom 30. septembra 1946. osuđen

je na smrt vešanjem. Sutradan se obratio sudu sa zahtevom da ga streljaju jer je "celog života bio vojnik i spreman je da umre od metka drugog vojnika". Molba je odbačena.

Vešanje je zakazano za 16. oktobar u dva sata posle ponoći. Iako osuđenici to nije saopšteno, nekako su za to saznali u predvečerje pre izvršenja. Posle temeljnog pretresa ćelije, Geringa su u 20.30 posetili vojni lekar dr Pfliker i potporučnik Mek Linden. Obukao je pidžamu i legao. Jedan američki vojnik ga je celo vreme posmatrao kroz špijunku na vratima. Oko jedanaest je primetio da se Gering trza kao da se guši i obavestio komandanta straže, koji je dojurio, otvo-

MENTALNO
RAZGIB AVANJE
THE POVRATAK
RADIO LAGUNA 93.7MHZ
RADNIM DANIMA OD 7 DO 10H
Laguna
RADIO 93.7

Monopolista može da trpi štetu

Intervju: Bojan Pajtić, "Vreme" br. 1445

Prinuđeni smo da reagujemo na neistinite i zlonamerne tvrdnje koje su u tom tekstu iznete o našoj kompaniji.

Gospodin Pajtić kaže da je "pravni nonsens" činjenica da ga je EMS tužio za povredu poslovnog ugleda, uz obrazloženje da je EMS monopolska firma i da zbog toga ne može da trpi štetu. "Možeš da kažeš šta god hoćeš, EMS jednostavno neće pretrpeti štetu", kaže gospodin Pajtić u intervjuu.

Sigurno da monopolski ili bilo kakav drugi status kompanije ne može biti opravdanje da se o njoj iznose neistine koje joj svakako mogu narušiti ugled, dovesti u pitanje njen kredibilitet, kompromitovati je u javnosti i među poslovnim partnerima i naneti dugoročnu štetu u poslovanju. Elektromreža Srbije je i članica evropske asocijacije operatora prenosnih sistema ENTSO-E i ima blisku saradnju sa brojnim partnerima u inostranstvu, a lažne optužbe ni u kom slučaju ne mogu doprineti ni njenom ugledu u međunarodnim okvirima.

U potpunosti odbacujemo tvrdnju da je "EMS imao neki zadnji interes" kada je reč o izdavanju dozvole kompaniji CWP, ili bilo kojoj drugoj kompaniji. EMS se u tom slučaju, kao i u svakom drugom, kretao u okviru svojih zakonskih ovlašćenja, poštujući sve zakonske regulative koje uređuju

datu oblast. O tome je i javnost upoznata pre tri godine kada je ova tema bila aktuelna i predloženi su joj transparentno svi relevantni dokumenti i dopisi.

EMS nije, kako gospodin Pajtić kaže, "najsitnija karika u lancu", niti je "najkrupnija". EMS ima jasnu, zakonskim regulativama preciziranu ulogu koju obavlja profesionalno i odgovorno.

Dodajemo i da je EMS imao proaktivan stav kako bi se prevazišle prepreke koje su svojevremeno dovele do nemogućnosti izdavanja dozvole i da je imao neprestanu komunikaciju sa svim učesnicima u procesu. To je i dovelo do brzog rešenja situacije i izdavanja tražene dozvole, a nikako korupcija ili bilo kakve zakulisne radnje.

Uostalom, investicija za koju je gospodin Pajtić tvrdio da je EMS "ne dozvoljava" uspešno je realizovana, a investitor je EMS-u odao priznanje za doprinos i zalaganje. Tako je i sa svim ostalim projektima i investicijama u koje je EMS uključen, što služi kao dokaz neistinitosti i zle namere navoda gospodina Pajtića.

Molimo Vas da ovo reagovanje objavite u skladu sa Zakonom o informisanju i standardima novinarske profesije. ¶

SAMOSTALNI SEKTOR ZA MEDIJE I KOMUNIKACIJU EMS AD

**DRŽAVA I
SOLIDARNOST**
POGLED UPRT U EVROPSKO PRAVO

Projekat finansira
Evropska unija (preko
Delegacije EU u Srbiji)
kroz medijski program.

nedeljnik

VREME

www.vreme
solidarnosti.rs

Kome preti eSIM

Novi ajfoni XS i XR, promovisani prošle nedelje, bolji su, ali ne revolucionarno bolji od prethodnih, baš kao što je većina analitičara predviđala. Osim kada je cena u pitanju. Procenjuje se da bi model sa najjačom konfiguracijom u nekim evropskim zemljama mogao da košta blizu dve hiljade evra (u Americi je 1449 dolara bez poreza), što je nova psihološka granica za ovakve uređaje, a da nisu pozlaćeni ili optočeni kristalima ili dijamantima. Otud briga da ulazimo u doba kada kvalitetan telefon neće moći da se kupi bez hiljadu evra. Podsetimo se da je raspon cene prvog ajfona bio od 450 do 600 dolara pre samo 11 godina. Cena se utrostručila, ali su i karakteristike u proseku barem deset puta bolje.

Druga primedba poznavalaca je da je bolje kupiti jeftiniji model XR od skupljeg XS-a. Oni koji su imali prilike da ih porede kažu da XR ne zaostaje mnogo po karakteristikama od skupljeg modela, koliko zaostaje cenom. Najjeftiniji je oko 800 dolara u poređenju sa početnih 1050 dolara za XR, dakle, više nego frtalj skuplji. U evrima će cene biti barem 20 odsto više. Evo još boljeg saveta. Nova generacija ajfona obara cenu prošlogodišnjim modelima opet za dvadesetak odsto. Ako uzmemo u obzir da je model "8 plus" po svim karakteristikama, izuzev ekrana, bio identičan za ajfonom X, reklo bi se da je to trenutno najbolja kupovina kada se gleda odnos cene i kvaliteta.

Iako Epl nije promovisao revolucionarni aparat, ipak je najavio jednu revoluciju. Novi modeli imaju mogućnost korišćenja dve SIM kartice od kojih je jedna eSIM, odnosno elektronska. Ugrađena je u

čip, ne može se izvaditi, ali s njom možete koristiti usluge operatera koji nije primarno vaš ili menjati paket u hodu. Recimo, na putovanju ste i treba vam internet. Umesto da vadite svoju SIM karticu i zamenite je nekog drugom i tako pobrljavite kontakte i komunikacione programe, vi jednostavno skinete podatke lokalnog operatera i unesete ih u elektronski SIM. Kupite paket koji vam odgovara, platite telefonom, naravno, i sve vam je potaman. Postupak je skoro kao izbor vajfaja u kafiću. Nažalost, nijedan od srpskih operatera ne podržava eSIM, inače biste mogli da imate naloge kod svih i da birate koji ćete kada da koristite, što bi dodatno podstaklo konkurenciju.

Ovim iskorakom Epl najavljuje da bi uskoro mogli da uđu i na tržište mobilnih operatera, odnosno da ponude sopstvene pakete mobilnih usluga u celom svetu. Nešto kao Netflix, gde pretplatu platite u Srbiji, a možete ga koristiti u celom svetu (jer je i cena ista). Time bi se prevazišlo pitanje rominga, a Epl bi sebi otvorio novo polje za enormnu zaradu. Za tu revoluciju još je rano, ali očekujte da za koju godinu Epl iz ajfona sasvim izbaci slot za fizičku SIM karticu, kao što je izbacio priključak za slušalice. Dobili biste još prostora unutar telefona za druge tehnologije, ali i mogućnost da vam telefon prodaju sa uslugom, možda i dvogodišnjom pretplatom koja važi u celom svetu. TO bi već bila ozbiljna revolucija.

Najbolje kod eSIM-a je što ukradeni telefon ne može da se koristi jer je, za razliku od običnog eSIM, nemoguće zameniti, vezan je za aparat. Što uopšte nije loše kada u džepu nosite dve hiljade evra.¶

PRODAJA I PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnog štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu prodaja@vreme.com, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumi do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i
www.novinarnica.net prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

Kembridž

Tupak je živ i živi u Kembridžu. Od svih vrsta omalovažavanja, najviše volim moralno da osuđujem, a uzor su mi primorski starci sa klupica koji pljučkaju po svemu što prođe mistom.

U najbogatunskiju destinaciju otputovala sam sa temišvarskog aerodroma, na kom puštaju klasičnu muziku. Po sletanju, hodali smo u debeloj koloni, posle tridesetak metara smo spontano uskladili tempo, a zatim smo, samoinicijativno, ubrzali. Kada se na horizontu pojavilo račvanje za pasošku kontrolu, samostalno smo podigli ausvajse, izabranom desnom rukom. Raznoliko policijsko osoblje nas je nedvosmisleno podržalo u tome da slobodnom voljom uđemo u red za šalter koji nam pripada.

Noćni autobus je stigao u Kembridž pre roka, taksijem sam se odvezla do smeštaja koji je bio u koledžu od crvene cigle, što tamo nije mnogo cenjeno jer je novotarija iz prethodnog veka, i koji je otprilike na polovini lestvice bogatstva na Univerzitetu. Realno, to je jedina realna lestvica. Dočekala me je ljubazna portirka, izrazila je razumevanje za moj umor, dala mi je kovertu sa uputstvima. Posle desetak minuta je kucala na vrata mojih odaja, donevši mi adapter za struju, nebo ju je poslalo, jer su mi se, mora biti, ispraznili i mobilni i komp, pa da mogu da se javim da sam stigla. An-đe-o.

Kraljevstvo je sjedinjeno od raznobojnih osvojenih i od bezbrojnih osvajača, a u Kembridžu su, iz moje komunoistočnoevropejske perspektive, još uvek na vlasti mrtvi beli muškarci i njihov nestečeni kapital. Univerzitet je organizam koji, kao i sve ostalo u UK, počiva na neočiglednim nepokolebljivim tradicijama. Na apscisi su departmani (npr. za hemiju, za filozofiju...), na ordinati su koledži (31), osnovani od XIII veka. Koledži opskrbljuju studente i univerzitetske delatnike ama baš svime što može da im zatreba da bi radili najbolju nauku, uključujući tetu koja im namešta krevet i ujutro proverava da li dišu. Studenti, ako prođu strog i skoro potpuno transparentan proces selekcije, ne smeju da rade, treba da uče, i to kroz mentorski sistem. A razvaljuju i kako uče, i kakva je nauka, i koliko rade. Impresivno.

Najkomercijalnija manifestacija klasnog sistema su temenze u koledžima, ogromni prelepi holovi u kojima zaslužni, u odorama, sede na uzvišenijem delu. Gong najavi da će oni obrokovati, a plemenitim metalima im se servira upadljivo bolja hrana nego ubožnicima, koji sede na par metara od takvih čuvenih "high table". Teme su opšta mesta, radnička

prava, ja l' si žena ja l' si zaslužna, sindikati... Čudan sistem, mnogo lakih mesta za podsmevanje. A to je jeftina pozicija, nećemo da budemo zavidni, je l' tako. Naša postojeća pravila niko ne sluša, njihova nepostojeća strahopoštuju, kao i naoko nestrukturirani ustav, i kao onaj red na aerodromu. Po-drazumeva se da student ne sme da gazi travu, da profesor

ne sme da bude venčan ako misli da živi na koledžu, da se set ima igrati u 6 dobijenih gemova. Kad usvojiš podrazumevano, onda će doći i pomoć, pre toga nećemo da se objašnjavamo.

U slučaju Univerziteta u Kembridžu, ovaj sistem je, nastavimo u komercijalnom tonu, dao više Nobelovih nagrada nego bilo kojoj drugoj instituciji iz sveta. Jeste, kolonijalizam i sve to, ali DNK je DNK, a penicilin je penicilin. Poštovanje za ogromno znanje je sveprisutno i rado ga osećate. "Moja" radna soba je bila u zgradici u kojoj su Votson i Krik radili, a u kojoj sada visi progna na reprodukcija Volpedove slike The Fourth Estate.

U jednoj od zajedničkih prostora radili smo duže nego obično,

bilo je tu par kutija od pica, čaše, pokoja limenka, malo nereda. Ona teta anđeo je obilazila prostorije i pitala kad završavamo, da bi pospremila. "Ubrzo ćemo, samo nam kažite gde da bacimo". "Neka", kaže ona, "ja ću". Iskusna u igri čiji-je-račun, nastavljam da insistiram. Odmerila nas je dva puta uzduž i zgađenim prezirom vrlo polako zavlada scenom: "Ako ste u stanju to da uradite, kante su tamo". Algoritam je jednostavan: dobri su kad treba da budu dobri, loši kad treba da budu loši.

Podela je, kao i uvek, klasna, svi su manje ili više pametni. Postoji i uzrasna, mlađa generacija (npr. svi mlađi od 55-60) jesu očigledno više u kontakt sa realnošću od seniora koji su, jadni, proveli živote u itonskom internatu, a verovatno i pre toga u nekoj ustanovi za nesocijalizaciju, i odmah posle srednje zakucali se na koledžu. Normalno, kontakt sa realnošću je uteha siromaha. Tako ti mlađi i menjaju stvari; već sedamdesetih godina dvadesetog veka koledži počinju da se mešaju polno. Jedan uvaženi savršeno objašnjava srž sistema: "Upamtite, malo promene je uvek dobro, ali nimalo promene je bolje".

A u sred Kembridža, diskoteka, gengsta rep, svi beli pegavi Tupak, ispred ulaza, tik pored urednog reda, možete pijano da se derete, povraćate, pišate i seksate se – sve na jednom mestu. Eto realnosti.

KAJA DAMNJANOVIĆ

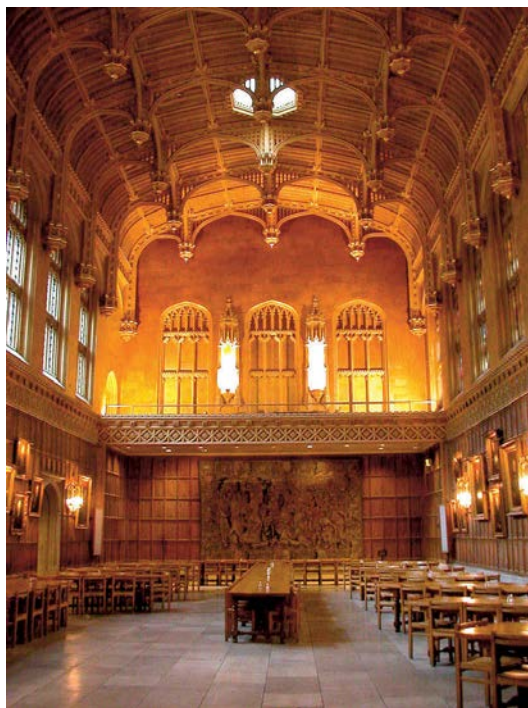

Foto: wikimedia.com

A full-page background image of Keanu Reeves in a brown coat, looking off to the side in a snowy, overcast setting with Russian architecture in the background.

KEANU REEVES

SIBIR

OPASNA ZEMLJA STVARA OPASNOG ČOVEKA

SAMO U BIOSKOPIMA

SABAN FILMS MARSTOWN ELEVATED FILMS THE FIZZ FACILITY AND UNBOUND FILMS PRESENT IN ASSOCIATION WITH GLOBAL ROAD ENTERTAINMENT AND PRODUCED WITH THE FINANCIAL PARTICIPATION OF MANITOBA FILM & MUSIC
A SUMMERSTORM ENTERTAINMENT FILM HOUSE GERMANY COMPANY FILMS PRODUCTION IN ASSOCIATION WITH BUFFALO GAL PICTURES KEANU REEVES ANA ULARU IN A FILM BY MATTHEW ROSS "SIBERIA"
PASHA D. LYCHNIKOFF DMITRY CHEPOVETSKY JAMES GRACIE EUGENE LIPINSKY RAFAEL PETARDI WITH VERONICA FERRES AND MOLLY RINGWALD CASTING BY SUSAN SHOPMAKER, CSA. CARMEN KOTYK, LLC
MUSIC BY JIM BLACK EDITOR DANNY BENSI AND SAUNDER JORRIANS COSTUME DESIGNER PATTI HENDERSON PRODUCTION DESIGNER JEAN-ANRÉ CARRIÈRE DIRECTOR OF PHOTOGRAPHY ERIC KORETZ EXECUTIVE PRODUCERS WILLIAM V. BROMILEY NESS SABAN SHANAN BECKER CHRISTIAN ANGERMAYER KLEMENS HALLMANN MARC HANSELL CHRISTOPHER LEMOLE TIM ZAJAROS WAYNE MARC GODFREY
EXECUTIVE PRODUCERS WILLIAM V. BROMILEY NESS SABAN SHANAN BECKER CHRISTIAN ANGERMAYER KLEMENS HALLMANN MARC HANSELL CHRISTOPHER LEMOLE TIM ZAJAROS WAYNE MARC GODFREY
PRODUCED BY STEPHEN HAMEL & SCOTT B. SMITH SCREENPLAY BY SCOTT B. SMITH DIRECTED BY MATTHEW ROSS

SABAN FILMS ELEVATED

UNBOUND FILMS

INGENIOUS

GLOBAL ROAD

MFM

MANITOBA FILM & MUSIC

FILM HOUSE

MCF

DA LI SI SPREMAN ZA IZAZOV?

AKO SVET POSMATRAŠ IZ DRUGOG UGLA
AKO MOŽEŠ DA POSTIGNEŠ NEMOGUĆE
AKO IMAŠ VELIKE IDEJE
AKO SE NE PLAŠIŠ VISINA

Prijavi se za posao na sajtu konkurs.mladilideri.rs
do **30. septembra** u ponoć.

Više informacija o programu www.mladilideri.rs
(za diplomce i apsolvante svih fakulteta)

DELTA
HOLDING
Creating Business

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec